

İRFAN

№ -10-May-İyun-2007 - İctimai-fikir jurnalı 2 AZN

Sənin Mərhəmətin Olmasa...

Direktor:

Salih Zeki MERİÇ

Təsisçi: və Baş redaktor:

Dr.Abbas QURBANOV

Baş redaktor müavinləri:Hacı Arif HEYDƏROĞLU
Rövşən QƏNİYEV**Redaksiya heyəti:**Ramiz MƏMMƏDOV
Hacı Arif HEYDƏROĞLU
Rövşən QƏNİYEV
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV
Nurlan MƏMMƏDZADƏ**Məsul katib:**

Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Abunə və reklam işləri:

Elçin MANAFOV

Kompyuter dizaynı:

İrfan Qrafik

Foto:

«İRFAN»

Ünvan: Bakı şəhəri,

Cəfərov Qardaşları küç. 16

Tel: (+994 12) 492 32 23,

493 02 93

Faks: (+994 12) 492 21 67

Abunə təmsilçiləri:

Bakı - Elçin Manafov - 0505506645

Quba - İlkin Qaibov - 0503638145

Ağdaş - Musa İbrahimov - 0503254989

İsmayilli - Vasif Teymurov - 0504653601

Zaqatala - Mayıs Abbasov - 0557476297

Əliabad - Kamran Məmmədov - 0503806922

Şamaxı-Akif Hüseynli - 0506205928

İllik abunə qiyməti:

Ölkədaxili 10 manat

Xarici ölkələr üçün 25 dollar

web:www.irfandergisi.com

E-mail

irfan@irfandergisi.com

irfandergisi@yahoo.com

irfan@gyf.org.az

Jurnalın materiallarından istifadə edərəkən istinad zəruridir. Müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

ISBN:978-9952-8112-0-9

Dövlət Reysr No: 1763

Əziz Oxucular!

Yenə sizinlə bərabərlik. Sürətlə axıb gedən zamana qarşı acizliyimizi hər gün bir az daha yaxından hiss edirik. Hər doğan günəşin bizə səadət gətirməsini arzu etsək də, bu eyni zamanda ömür sərmayəsindən bizə verilən zamanın azaldığını da ifadə etmirmi? İrfan jurnalının 10-cu sayı əlinizdədir. Əvvəlki nömrələrimizin həm sizin üçün, həm də bizim üçün faydalı olduğunu ümid edirik. Baharın ürəklərimizə diriliş verdiyi bu mövsümdə istədik ki, 10-cu sayımızla jurnalə yeniliklər edək. Baharın dünyamıza verdiyi tərəvətlə bərabər biz də jurnal səhifələrində bahar əsintilərinin əsməsini istədik.

Bu baharda mərhəmətə möhtac olan hər birimizin Rəhmanın dərin mərhəmət ümmanına dalmasını arzuladıq...

Özümüzdən başlamaq şərti ilə insanlara, nəbatata, heyvanlara, canlı və cansız hər şeyə mərhəmət etmək ümidi ilə...

Mücərrəd və müşəxxəs olan hər şeyə... zamana, məkana...

Sözə, kəlməyə, cümləyə, bir sözlə hər şeyə mərhəmət.

Keçmişimizə və gələcəyimizə, yaxşı və pis xatirələrə mərhəmət...

Bu sayımız da bir-birindən rəngarəng yazılarla doludur. Məqalələr, esselər, şeirlər və ürəkdən gələn hisslər...

Prof.Dr.Hasan Kamil Yılmaz, "İslamın mərhəmət və səfqət"indən bəhs edir öz yazısında. Lokman Helvacı, "Mərhəmətin qaynağı Rəhman olan Allahın qullarına səfqət"ini anladı. Əhməd Sadiqov "Mədəniyyətimizdə mərhəmət" in köklərinin olduğunu qələmə aldı. Prof.Dr.Abdullah Kahrman "İslamda çalışma və iş əxlaqının" necə olduğundan, Prof.Dr.Ömer Aslan da "Ailədə sevginin, məhəbbətin önəmi"ndən bəhs etdi.

Qafqaz müsəlmanları İdarəsinin sədri və Qafqazın şeyxi Şeyxülislam Allahşükür Paşazadə həzrətləri ilə reportajımız oldu. Həm Azərbaycanda inkişaf edən sosial və dini hadisələr, həm də dünyanın ümumi gedişatı haqda danışdıq.

Osman Nuri Topbaş bəy başımızın tacı Xülfəyi-Rəşidindən olan, Rəsulullahın kürəkəni və yaxın səhabəsi **həzrət Əlini** bütün cəhətləriylə bizə tərif etdi. Şemsəddin Kırış, "Həzrət Yusifin mənəviyyatını" daşdı səhifələrimizə. Rüşət Şirinov bizim üçün "Bir müsəlman portreti" çəkdi. Bu sayımızda Azərbaycanda ağacoyma sənətini uzun illərdən bəri yaşadan və öz əməyi ilə bir çox tələbə yetişdirən **Seyfəddin Mənsimoğlu** ilə sizi də tanış etmək istədik. Milli-mənəvi dəyərlərimizin gələcək nəsillərə çatdırılmasında əməyi olan hər kəsə jurnalımızda yer veririk. Ağacoyma sənəti də bu dəyərlərimizdən biridir. Maraqla oxuyacağımızı ümid edirik.

Qadın səhifələri də bir-birindən rəngarəngdir. **Samirə Mahmudova "Həzrət Xədicə"**dən yazdı, onu anladı. Balacalar üçün hazırladığımız səhifələrin də onların ürəyincə olacağını güman edirik.

Yenə də yeni sayılarda görüşəcəyimizi ümid edirik. Jurnalın bu səviyyəyə gəlməsində başda siz olmaqla bizə maddi-mənəvi dəstək verən, **irfan könlüllü insanlara** təşəkkür etməyi özümüzə borc bilirik. Hər zaman səmimi dualarınızı hiss edirik və bu da bizə güc verir. **Həç bir zaman oxumaqdan və kitabdan ayrı qalmayın!**

Sevgi və salamlarla!

Salih Zeki Meriç
salihzekimeric@yahoo.com
salihzekimeric@irfandergisi.com

İÇİNDƏKİLƏR

SEVGİYƏLƏ YOĞRULMAQ <i>Salih Zeki MERİÇ</i>4	HƏYATA FƏRQLİ BAXIŞ <i>Nurlan MƏMMƏDZADƏ</i>39
MƏRHƏMƏTİN QAYNAĞI: RƏHMAN ALLAH <i>Lokman HELVACI</i>6	NƏ ÜÇÜN OXUMALIYIQ? <i>Fuad QULİYEV</i>40
ŞƏFQƏT VƏ MƏRHƏMƏT <i>Prof.Dr.Hasan Kamil YILMAZ</i>8	SADƏCƏ DİPLOMLU OLMAĞI FİKİRLƏŞMƏYİN! <i>Dr. Abbas QURBANOV</i>42
QƏLB SEVMƏKDƏN YORULARMI? <i>Dr.İbrahim BAL</i>10	REPORTAJ: AĞACA MƏNA VERƏN ƏLLƏR.....44
MƏRHƏMƏT MƏDƏNİYYƏTİ <i>Əhməd SADİQOV</i>12	BİR ÜRƏYİN YAŞADIĞI GİRDABLAR <i>Meryem DEMİR</i>47
SƏBİR VƏ ŞÜKÜR <i>Naci ÖZTÜRK</i>14	İSLAMI ANLAYA BİLMƏK <i>Akif HÜSEYİNLİ</i>48
YUSUFİN ƏSL GÖZƏLLİYİ <i>Şemsəddin KIRIŞ</i>16	ÖLÜMDƏN ÖLÜMSÜZLÜYƏ-1 <i>Zaur ABDULKƏRİMOV</i>50
ÖLÜMÜ GÖZƏLLƏŞDİRMƏK <i>Adem ŞAHİN</i>18	TARİXİ "ÖZƏLLƏŞDİRMƏK" OLMAZ <i>Rövşən QƏNİYEV</i>52
BİR MÜSƏLMAN PORTRETİ <i>Rüfət ŞİRİNOV</i>20	BAKIDA "HEYDƏR ƏLİYEV VƏ AZƏRBAYCANDA DİN SİYASƏTİ: GERÇƏKLİKLƏR VƏ PERSPEKTİV- LƏR" MÖVZUSUNDA BEYNƏLXALQ KONFRANS KEÇİRİLİB.....54
AİLƏDƏ SEVGİNİN YERİ <i>Prof.Dr.Ömer ASLAN</i>22	BORÇALIDA PEYĞƏMBƏR SEVGİSİ <i>Emin ŞEKERCİ</i>56
QURAN ƏDALƏTİ <i>Mehman İSMAYILOV</i>24	TƏFƏKKÜRİ-MÖVT <i>Şefika KAYA MERİÇ</i>57
REPORTAJ.....26	XƏDİCƏTÜL-KÜBRA(R.A.) <i>Samirə MAHMUDOVA</i>58
SÖZDƏ SEHR VAR <i>Ramiz MƏMMƏDOV</i>30	REPORTAJ.....60
İSLAMDA ÇALIŞMA VƏ İŞ ƏXLAQI <i>Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN</i>32	XƏBƏRLƏR.....62
BAŞIMIZIN TACI HƏZRƏT ƏLİ <i>Osman Nuri TOPBAŞ</i>34	KİTAB.....65
	İRFAN UŞAQ.....66

İÇİNDƏKİLƏR

MƏRHƏMƏTİN QAYNAĞI:
RƏHMAN ALLAH

6

Lokman HELVACI.

34

Başımızın tacı
HƏZRƏT ƏLİ
-radiyallahu anh-

Osman NuriTOPBAŞ

ŞƏFQƏT VƏ MƏRHƏMƏT

8

Prof.Dr.Hasan Kamil YILMAZ

26

Qafqaz müsəlmanları İdarəsinin sədri və Qafqazın şeyxi Şeyxülislam Allahşükür Paşazadə həzrətləri ilə Azərbaycanda inkişaf edən sosial və dini hadisələr və dünyanın ümumi gedişatı haqda danışdıq...

Repotaj

SEVGİYLƏ YOĞRULMAQ

Başqalarının halına acımaq, əsirgəmək, qorumaq, sevgi göstərmək və yardım etmək... İnsanı başqalarına xeyirxahlıq və yardım etməyə sövq edən acıma duyğusudur. Mərhəmət bütün məxluqata sevgi ilə yanaşmaq, onları pisləklərdən qorumaq və xilas etmək, yardıma möhtac olanlara kömək etmək, bağışlamaq və əfv etmək kimi müsbət davranışların əsas səbəbidir. Qaynağı isə Allahdır.

Allahın ən əhəmiyyətli sifətlərindən biri mərhəmətdir. Bunu ifadə edən Rəhman və Rəhim adlarının Quranda Allah və Rəb adlarından sonra ən çox zikr edilən adlar olması Allahın mərhəmətinin önəmini və sonsuzluğunu göstərir. (*əl-Əraf*, 7/156), (*əl-Əraf*, 7/151), (*əl-Mumin*, 23/109).

Həz. Peyğəmbər (s.ə.s) mərhəmətin qaynağının Allah olduğunu ifadə edərək bir hədisi-şərifində belə buyurur: *"Allah mərhəmətini yüz hissəyə ayırdı. Doxsan doqquz hissəsini dərğahında saxladı, bir hissəsini isə yer üzünə endirdi. Məhz bu bir parça rəhmət səbəbilə məxluqat bir-birinə mərhəmət edər. Hətta balası olan bir heyvan onu incitməkdən qorxaraq ehtiyatla davranar."* (Buxari, *Ədəb*, 19; Müslim, *Tövbə*, 17)

Mərhəmət duyğusu insanın təbiətində olan instinkdir. İnsan özünü mərhəməti ilə əhatə edən Yaradanın bu sonsuz sifətinin dərinliklərindən güc alaraq ətrafındakı varlıqlara, müşəxəss və mücərrəd olan hər şeyə mərhəmət duyğuları ilə dolub daşmalıdır.

Bu haqda bəzi suallar vermək yerinə düşər:

Nəyə mərhəmət?

Kimə mərhəmət?

Necə mərhəmət?

Mərhəmət bir nizamdır. Bu baxımdan mərhəmətin ölçüsüz olması və ya həddən artıq olması da əslində mərhəmətsizlikdir. Doğru olan şəfqəti möhtac olana lazımi qədər və ölçülü şəkildə göstərməkdir. Yaradılanların ən üstünü olan insan Allah qarşısındakı məsuliyyətinə görə digər məxluqatdan seçilən yeganə varlıqdır. İnsan hər halından və işindən məsuldur. Yaradanın sahib olduğu sifətlərin bir cüzü də insanda əks olunur. Buna görə deyə bilərik ki, mərhəmət hər insanda olan və insanı insan edən xüsusiyyətdir. İlk növbədə insan özünə qarşı mərhəmətli olmalıdır. Çünki özünə şəfqətdən məhrum olan insan başqalarına qarşı mərhəmətli ola bilməz.

"**Sayğı**" adlandırdığımız hal da əslində bir mərhəmətdir. Qarşımızdakılara qarşı ölçülü davranmaq, sevgi ilə yanaşmaq da bir mərhəmətdir.

İnsan yaşadığı dünyada hər şeyə bu duyğularla yanaşmalıdır. İnsanın zamana, məkana, əşyaya daima şəfqət və mərhəmətlə yanaşması lazımdır. Zamanı israf etmədən, məkanı gərək-siz şeylər üçün işğal etmədən və əşyanı lazımi istiqamətdə işlədərək ona mərhəmətini ortaya qoymaq insanın qulluq vəzifəsidir.

Mərhəmətin hüdudları Quranda qoyulmuşdur. Təbəqələrə bölmədən, yaradılan hər varlığa mərhəmətli olmaq da Yaradanın bizdən istədiyi xüsustur. Kainatda var olan hər şeyə bu ölçü çərçivəsində mərhəmət içində olmaq insanın edəcəyi bir davranışdır.

Mərhəmət eyni zamanda möminlərin də əsas xüsusiyyətlərindəndir. Bu səbəblə də Quran möminlərin bir-birilərinə qarşı mərhəmətli olduqlarını bildirir. (*əl-Fəth*, 48/29) Quranın bu düsturuna uyğun hz. Peyğəmbər (s.ə.s) də mərhəmət mövzusu üzərində əhəmiyyətlə durmuş, mərhəmətə təşviq etmiş, bəzən qatı və acımasız davranan insanları tənbeh etmişdir. Bir hədisində: "Mərhəmət etməyə nə mərhəmət edilməz." (*Buxari, Ədəb*, 18) buyurmuşdur. Başqa hədislərdə də insanın mərhəmətinin Allahın ona göstərəcəyi mərhəmətə vəsilə olacağını belə ifadə edir: "İnsanlara mərhəmət etməyə nə Allah da mərhəmət etməz." (*Müslim, Fəzail*, 66)

"Siz yerdəkilərə mərhəmət edin ki, göydəkilər (Allah və mələklər) də sizə mərhəmət etsin." (*Əbu Davud, Ədəb*, 58; *Tirmizi, Birr*, 16)

İslamın istədiyi mərhəmət bütün məxluqatı içinə alacaq qədər geniş əhatəlidir. Uşaqlar, qadınlar, yaşlılar, yetimlər, kimsəsizlər, xəstə və yoxsullar başda olmaq üzrə bütün insanlara mərhəmətli davranmaq hər bir möminin vəzifəsidir. Üzünə damğa vurulmuş bir eşşəyi gördükdə "Bu heyvanı dağlayana Allah lənət etsin!" (*Müslim, Libas*, 107) buyuran hz. Peyğəmbər (s.ə.s) bir hədisində pis yola düşmüş qadının susuzluqdan ölmək üzrə olan köpəyə su verdiyi üçün Allah tərəfindən bağışlandığını (*Buxari, Şurb*, 9, *Ədəb*, 27) digər hədisində də pişiyini aclıqdan ölməsi üçün həbs edən mərhəmətsiz bir qadının bu hərəkətinə görə cəhənnəmlik olduğunu (*Buxari, Ədəb*, 18, 27; *Müslim, Fəzail*, 65) bildirərək mərhəmətin sadəcə insanlarla həmsərhəd olmadığını dilə gətirir.

Xülasə, nə bəxtəvərlik ki, bizi sevən və bizə mərhəmət edən Rəbbə iman edirik. Nə bəxtəvərlik ki, mərhəmət duyğusu müsəlmanlığımızdan qaynaqlanan, bizi biz edən müstəsna keyfiyyətdir. ■

Mərhəmət bir nizamdır. Bu baxımdan mərhəmətin ölçüsüz olması və ya həddən artıq olması da əslində mərhəmətsizlikdir. Doğru olan şəfqəti möhtac olana lazımi qədər və ölçülü şəkildə göstərməkdir. Yaradılanların ən üstünü olan insan Allah qarşısındakı məsuliyyətinə görə digər məxluqatdan seçilən yeganə varlıqdır.

MƏRHƏMƏTİN QAYNAĞI

RƏHMAN ALLAH

**"Siz yerdəkilərə
mərhəmət edin
ki, göydəkilər
(Allah və mələk-
lər) də sizə
mərhəmət etsin"**

(Əbu Davud, Ədəb, 58;

Tirmizi, Birr, 16) **hədisi-
şərifinə qədər də
mənalıdır.**

**Mərhəmət sifətilə
bəzənmək
hamımız üçün
çox zəruridir.
Əslində biz
özümüz
mərhəmət etməyə
möhtacıq.**

Mərhəmət lüğətdə belə tərif olunur: Halına acımaq, əsirgəmək, qorumaq, sevgi göstərmək, yardım etmək. İnsanı başqalarına xeyirxahlıq və yardım etməyə yönəldən acıma duyğusu. Mərhəmət bütün məxluqata sevgi ilə yanaşma, onları pisləklərdən qorumaq və xilas etmək, çıxılmaz vəziyyətdə olanlara yardım etmək, bağışlamaq kimi müsbət davranışların əsas səbəsidir.

Mərhəmət deyildikdə zehnimdə bunlar canlanır;

Az-çox mərhəmət hisslərimiz varsa bu duyğuları bizə əks etdirən mütləq mənada mərhəmət sahibi vardır. O da rəhmətim qəzəbimi keçdi deyən, rəhməti hər şeyi içinə alan (Əraf, 156), mərhəmətlilərin ən mərhəmətlisi (Əraf, 151), mərhəmət edənlərin ən xeyirlisi (Mümin, 109), hər gün beş vaxt dəfələrlə Ər-Rəhmanir-rəhim (Fatiha, 2) deyə yalvardığımız Allahdır. Əgər bizdə mərhəmət duyğusu varsa, mütləq ondan yansımışdır. Əgər bağışlaya biliriksə, o da bizi bağışlayacaqdır. Ya da **"Bağışla, Rəbbim!"** deməyə

Aldığımız nəfəsdən yediyimiz yeməyə, içdiyimiz suya qədər hər şey onun rəhmətinin təəcəlisidir. Bizi ona dəvət edən peyğəmbərlər, gətirdikləri kitablar da onun bizə olan mərhəmət və şəfqətinin nəticəsidir.

üzümüz olacaqdır. Çünki aləmlərə rəhmət olaraq göndərdik (Ənbiya 107) dediyi nəbisi rəhmət peyğəmbəri (s.ə.s) "mərhəmət etməyə nə mərhəmət olunmaz" (Buxari, Ədəb 18), "İnsanlara mərhəmət etməyə nə Allah da mərhəmət etməz" (Müslim, Fəzail, 66) buyurur. "Siz yerdəkilərə mərhəmət edin ki, göydəkilər (Allah və mələklər) də sizə mərhəmət etsin" (Əbu Davud, Ədəb, 58; Tirmizi, Birr, 16) hədisi-şərifini nə qədər də mənalıdır. Mərhəmət sifətilə bəzənmək hamımız üçün çox zəruridir. Əslində biz özümüz mərhəmət etməyə möhtacıq.

Rəhman və Rəhim adlarının Quran-da Allah və Rəb adlarından sonra ən çox zikr olunan adlar olması Allahın mərhəmətinin çoxluğunu göstərir.

Həz. Peyğəmbər (s.ə.s) mövzu ilə əlaqəli belə buyurur: "Allah mərhəmətini yüz hissəyə ayırdı. Doxsan doqquz hissəsini dərgahında saxladı, bir hissəsini isə yer üzünə endiridi. Məhz bu bir parça rəhmət səbəbilə məxluqat bir-birinə mərhəmət edir. Hətta balası olan bir heyvan onu incitməkdən qorxaraq ehtiyatla davranar." (Buxari, Ədəb, 19; Müslim, Təvbat, 17)

Gördüyümüz kimi mərhəmət şəfqət və sevgidən qaynaqlanan və bütün məxluqata qarşı canlılarda meydana çıxan qeyri-iradi bir duyğudur. Elə bir duyğudur ki, Rəbbimizin bağışlamasını cəlb edir. Bu xüsusda heyrətamiz bir hadisə hədisi-şərifdə bəhsi keçən pis yola düşmüş bir qadının susuzluqdan ölmək üzrə olan bir itə su verdiyi üçün Allah tərəfindən bağışlanmasıdır.

(Buxari, Şərb, 9, Ədəb, 27; Müslim, Salam, 153, Cihad, 44) Bunun əksi olan bir davranış da ilahi qəzəbi cəlb etmişdir. Peyğəmbər (s.ə.s) bunu da belə xəbər verir: "Pişiyini aclıqdan ölməyə məhkum edən mərhəmətsiz bir qadın bu hərəkətinə görə cəhənnəmə atılmağa layiq oldu" (Buxari, Ədəb, 18, 27; Müslim, Fəzail, 65)

Həz. Ömər b. Xəttabın rəvayət etdiyinə görə Rəsulullah (s.ə.s)-in hüzuruna bir qrup əsir gəlmişdi. İçlərində əmzikli bir qadın vardı. Balasını sinəsinə basmış və dərin şəfqətlə onu əmizdirirdi. Bu şəfqət lövhəsini gördükdə Rəsuli-Əkrəm (s.ə.s): - Bu qadın uşağını oda atarmı? - deyərək sual etdi. Biz də: - Yox, vallahi atmaz - dedik. Rəsulullah (s.ə.s): "Allah qullarına bu qadının övladına olan şəfqətindən daha mərhəmətlidir."

Aldığımız nəfəsdən yediyimiz yeməyə, içdiyimiz suya qədər hər şey onun rəhmətinin təəcəlisidir. Bizi ona dəvət edən peyğəmbərlər, gətirdikləri kitablar da onun bizə olan mərhəmət və şəfqətinin nəticəsidir.

Rəhman və Rəhim olan Allahım! Biz qullarında mərhəməti keçici hal deyil, xarakter olaraq bərqərar et. Sənin xətrinə yaratdıqlarının hamısına mərhəmət edəcək qəlbi səviyyə qazandır. Qeyri-müslimlərə dəxi hidayət lütf edərək mərhəmət eylə. Biz inananları da hidayətdə sabitqədəm edərək rəhm eylə.... (Amin) ■

ŞƏFQƏT VƏ MƏRHƏMƏT

*İslamın
əsasında bütün
məxluqata sevgi
və mərhəmət
vardır. Bu
anlayış
nəticəsində
müsləmanlar
tarixən bütün
din və millətlərlə
hər zaman uzlaş-
ma şəraitində
yaşamışlar.
Hamıya eyni
gözlə baxmaq,
özünü
cəmiyyətin
fərdlərindən say-
maq başqalarıyla
əlaqələrdə çox
mühüm amildir*

Mərhəmət və şəfqəti ilk növbədə Allah Rəsulu olan Peyğəmbərimizdə axtarmalıyıq. Çünki Quran onu rəhmət və şəfqət peyğəmbəri olaraq təqdim edir. Ayədə buyrulur: "Səni də (Ya Rəsulum!) aləmlərə (bütün insanlara və cinlərə) ancaq bir rəhmət olaraq göndərdik." (Ənbiya, 21/107)

İslam alimləri hz. Peyğəmbərin rəhmət xüsusiyyətini iki şəkildə dəyərləndirir:

1. "O aləmlərə rəhmətdir" çünki özünə inana-raq bağlananları dünya və axirət səadətinə doğru aparır.

2. "O, aləmlərə rəhmətdir" çünki onun gəli-şiylə birlikdə daha əvvəlki dövrlərdə iman etməyənlər üçün göndərilən, fəqət hər kəsə şamil olan bu dün-yadakı ilahi cəzalar qaldırıl-mışdır. O, cahanşümul mərhəmətin yeganə təm-silçisi olduğu üçün yalnız

bir bölgənin, bir irqin deyil, bütün bəşəriyyətin şəfqət və mərhəmət sığınacağıdır. O, özünə bəxş edilən ilahi rəhmət gərəyi bütün bəşəriyyətə qarşı şəfqət və mərhəmətlə doludur. Quran onun bu xüsusiyyətini belə tərif edir: "Allahın mərhəməti səbəbinə sən onlarla (döyüşdən qaçıb sonra yanı-na qayıdanlarla) yumşaq rəftar etdin. Əgər qaba, sərt ürəkli olsaydın, albəttə, on-lar sənin ətrafından dağılıb gedərdilər." (Ali-İmran, 3/159)

İslamın ayə və hədislərdən yola çıxaraq ve-rilmiş təriflərində hz. Peyğəmbərin mərhəmət və şəfqəti dinin təməl əsası o-laraq yerini almışdır. "İslam Allahın əmrinə təzim, yəni ona qul olmaq, onun yarat-dıqlarına şəfqət və mərhə-mətdir."

Yunus Əmrə bu xüsusu belə ifadə edir:

*Elif okuduk ötürü
Pazar eyledik götürü
Yaradılanı severiz
Yaradandan ötürü*

İslamın əsasında olan Məhəmmədi şəfqət və mərhəmət ümumidir. Yəni, yaradılmış hər varlığı, Allahın qüdrət təcəllisinə məzhər olan hər şeyi içinə alır. Çünki Allah Peyğəmbərinin bu həssasiyyətə sahib olmasını istəmişdir. Yalnız öz nəfsi istək və tələblərini düşünen insanlar dünyanı abad etmək yerinə hər zaman bərbad etmişlər.

Məhəmmədi şəfqət və mərhəmətdə şikayətə yer yoxdur. Çünki şikayət etmək acizlik və özünü düşünməyin nəticəsidir. Hər şeyin qədər planında cərəyan etdiyini bilən insan kimdən kimə şikayət edə bilər ki? Şəfqətdə hüzn, göz yaş vardır, amma əsla şikayət etmək və dərdlənmək yoxdur. Öz qüsurlarını görən bir insana başqalarından şikayətçi olmaq yaraşmaz. Lütfə razı, izzət və çilələrə narazı olan bir qəlb hüznün kamilləşdirici həzzindən məhrum olar. Hüznəki həzzi duymayan da dərddəli könüllərə dəvə olmaz.

Məhəmmədi şəfqət və mərhəmət sayəsində aləmdə baş verənləri Allahın camal və cəlal sifətləri çərçivəsində dəyərləndirmək mümkün olur ki, belə olan təqdirdə də baş verən hadisələr insanı qüssəyə sürükləməz. Şair bu gerçəyi necə də gözəl ifadə edir:

***Hoşdur bana senden gelen
Ya qonca gül, yahud diken
Ya hilatu yahud kefen
Lutfun da hoş kahrın da hoş***

İslam və təsəvvüf məhz budur. Məhəmmədi rəhmət və şəfqət iqlimində insanları sevməyi öyrədir. Əgər bu gün İslam aləmində bunun əksi müşahidə olunursa qüsurlar ya müsəlmanlardadır, ya da İslamı terrorist kimi göstərməyə çalışan qüvvələrdədir. İki şeyi bir-birindən ayrı olaraq dəyərləndirmək lazımdır ki, bu da İslam və müsəlman ünsürüdür. Təəssüflər olsun ki, bu gün bəzi müsəlmanlarda görülən yanlış davranışlar İslama şamil edilməkdədir.

İslamın əsasında bütün məxluqata sevgi və mərhəmət vardır. Bu anlayış nəticəsində müsəlmanlar tarixən bütün din və millətlərlə hər zaman uzlaşma şəraitində yaşamışlar. Hamıya eyni gözlə baxmaq, özünü cəmiyyətin fərdlərindən saymaq başqalarıyla əlaqələrdə çox mühüm amildir. Başqaları ilə səmimi davranmanın yolu insanın daxilindəki ünsürlərdən qaynaqlanır. Bir insanın qəlbi şəfqət və mərhəmətdən məhrum isə bu halı zahirinə də yansıyaraq ətrafdakılarla rəftarına təsir edəcəkdir. Kamil mənada İslam insanı şəfqət və mərhəmətlə yoğrulmuş qəlbə sahib olmalıdır. ■

***İslamın aya
və hədislərdən
yola çıxaraq
verilmiş tə-
riflərində hz.
Peyğəmbərin
mərhəmət və
şəfqəti, dinin tə-
məl əsası olaraq
yerini almışdır.
"İslam Allahın
əmrinə təzim,
yəni ona qul
olmaq, onun
yaratdıqlarına
şəfqət və mər-
həmətdir."***

QƏLB SEVMƏKDƏN YORULARMI?

**O hikmət ki, bütün
möminlərin itmiş
malıdır. Onların varis-
ləri isə hikmət
axtarışında olanlardır.
Peyğəmbər varislərinə
baxdığımız zaman nə
qədər infaq etdiklərini
və necə mərhəmətə
sahib olduqlarını gör-
mək mümkündür.**

Rəhmət qapıları mərhəmətlə açılar. Mərhəmət edənə rəhmət saçılar. Bu, Rəhman və Rəhim olan Rəbbimizin bizə öyrətdiyi ən əsas həyat düsturlarından biridir. Bunun üçün də möminlər hər işə bismillahla başlayar. Yəni ey rəhməti, mərhəməti, şəfqət və bağışlaması bol olan Rəbbim, sənin adınla başlayıram. Əskiklərimi rəhmətinlə sən tamamla, xətarımı və nöqsanlarımı mərhəmətinlə sən bağışla! Sənin adını çəkərək başladığım bu işi rizanı qazanmağa vəsilə et!

Quranın ilk ayəsi deyə biləcəyimiz bəsmələ və hər gün oxuduğumuz Fatihə surəsində möminlər üçün bir çox dərslər vardır. Bəsmələ Allahın bütün varlıqlara qarşı mərhəmətini ifadə edən Rəhman və yalnız möminlərə olan mərhəmətini ifadə edən Rəhim ismlərini xatırladır. Fatihə surəsində isə Allahın bütün aləmlərin, hətta onu inkar edərək ilahlıq iddiasında olanların da Rəbbi olduğu bildirildikdən sonra onun Rəhman və Rəhim ismləri bir daha təkrar olunur. Bəsmələ və Fatihənin bu şəkildə Allahın rəhmət və mərhəmətini xatırladaraq başlamasının hikməti haqda çox söz söyləmək mümkündür. İnsanlığın və İslamın ilk dərslərinin rəhmət və mərhəmət olduğunu göstərən bu ayələrdə möminlər üçün ibrət vardır. Burada Yaradandan ötrü yaradılanı sevmək sirri gizlidir. Müsəlman mərhəmət insanı olmalı və ətrafındakılar onun bu mərhəmətini, şəfqətini hiss etməlidir. "Məni Rəbbim tərbiyə etdi" deyən aləmlərə rəhmət həzrət Məhəmməd (s.ə.s) məsələyə öz möhürünü vurmuşdur: "Mərhəmət etməyə nə rəhm edilməz."

Demək ki, ilk növbədə mərhəmət və sevgi durur. Mərhəmət və sevgi qarşılıqsız verməkdir. Kim Allah rızası üçün verərsə, ona əvəzi verilir. Verən əl alan əldən üstündür.

İslamda, xüsusilə də təsəvvüfdə işlənən bir termin var - Fəqr. Bir çoxları bunu maddi mənada fəqirlik və kasıblıq zənn edir. Doğrudur, bir mənada insanın nə qədər fəqir olduğunu ifadə edir. Lakin bu təkcə fəqirlik mənasına gəlmir. Fəqirlik maddidir. Fəqr isə daha çox hikmət yönünü əhatə edərək qulun Allah qarşısında acizliyini, çarəsizliyini ifadə edir. Kəlmə olaraq acizlik, yoxsulluq, zəiflik və məhrumiyyət mənasına gələn fəqr, ilk növbədə insanın özü olmaq şərti ilə Allahdan başqa bütün varlıqların acizliyini dərk edərək, onlara bağlanmadan, əsarətdən qurtularaq həqiqi qul olma imkanı verən həyat düsturudur.

Bu gün dərisi sümüyünə yapışmış və aclıqdan ölənlərlə insandan xəbərsiz olan varmı? Əslində isə ölənlər aclıqdan dünyasını dəyişən insanlar deyil. İnsanlıqdır ölənlər. Aclıqdan ölənləri seyr etdiyi halda ürəyi titrəməyən, vicdanı ürpərməyən və lüks yeməklər yeyərkən "paylaşma"ğı yalnız lüğətdə bir söz sanaraq utanmayan insanlıq. Məhz bütün bunlar və robotlaşan insanlığın gəldiyi son nöqtə bir daha İslamın və onun cəmiyyətdə hüsur, barış və birlik təsis etmək üçün ortaya qoyduğu "infaq" və **"təsəddüq"** düsturlarının dəyərini, vazkeçilməzliyini bir daha xatırlatmaqdadır.

Bəs nədir infaq və təsəddüq? İslam daxilələrindən olan İbn Arabinin bununla bağlı möhtəşəm bir tərif var: **"Sədəqlərin ən böyüyü insanın şəxsən öz mənliliyini təsəddüq etməsidir."** Yəni, malını və canını var edən yolunda xidmətə həsr etməkdir. Onun məxluqatından ehtiyacı olanlara yardım üçün əlindən gələni etməkdir. Ömər kimi düşünüb lazım gəldikdə belində un daşımaq, Əbu Bəkr şüuruna sahib olub bəşəriyyətə infaq dərsi verə bilməkdir.

Bu gün dərisi sümüyünə yapışmış və aclıqdan ölənlərlə insandan xəbərsiz olan varmı? Əslində isə ölənlər aclıqdan dünyasını dəyişən insanlar deyil. İnsanlıqdır ölənlər. Aclıqdan ölənləri seyr etdiyi halda ürəyi titrəməyən, vicdanı ürpərməyən və lüks yeməklər yeyərkən "paylaşma"ğı yalnız lüğətdə bir söz sanaraq utanmayan insanlıq.

Allah təala möminlərin diqqətini infaq mövzusunə cəmlərək belə buyurur:

"(Ey insanlar!) Sizə nə olub ki, (mal-dövlətinizi) Allah yolunda xərcləmirsiniz? Halbuki göylərin və yerin mirası (bütün sərvəti, eləcə də siz öləndən sonra qoyub gedəcəyiniz malın hamısı) ancaq Allahındır. Sizlərdən (mal-dövlətini) fəthdən (Məkkənin fəthindən) əvvəl (Allah yolunda) sərf edənlər və (müşriklərə qarşı) vuruşanlar (başqaları ilə) eyni deyillər. Onlar (mallarını Allah yolunda) fəthdən sonra sərf edib döyüşənlərdən dərəcə etibarilə daha üstündürlər. Bununla belə, Allah onların hamısına (həm birincilərə, həm də ikincilərə) ən gözəl mükafat (Cənnət) vəd buyurmuşdur. Allah sizin nə etdiklərinizdən xəbərdardır!" (Hədid 57/10)

Məhz bu həqiqəti bilən və Allahın tərbiyəsi ilə tərbiyələnen nəbilər özlərindən sonra maddi miras qoymamışlar. Onların mirası hikmətdir. O hikmət ki, bütün möminlərin itmiş malıdır. Onların varisləri isə hikmət axtarışında olanlardır. Peyğəmbər varislərinə baxdığımız zaman nə qədər infaq etdiklərini və necə mərhəmətə sahib olduqlarını görmək mümkündür. ■

MƏRHƏMƏT MƏDƏNİYYƏTİ

*"Senden umut kesmem! Kalbinde
merhamet adlı bir çınar vardır"
Sezai Karakoç*

Mərhəmət başqalarının acınacaqlı halı qarşısında duyulan acıma və şəfqət hissidir. Mərhəmət qəlbin zərafət və incəliyidir. Bir mütəfəkkirin dediyinə görə mərhəmət "Ca-hanşümül ruh halı və sonsuz sevgidir."

Şərq mədəniyyətlərində mərhəmətin özünəməxsus mühüm yeri vardır. Tarixi dərinliklərə sahib olan mərhəmət duyğularımızın kökləri Türk kulturu və İslam qaynağından bəslənməkdədir. Bizdə mərhəmət hissi sadəcə insanlara qarşı duyulan bir acıma deyil, bütün məxluqatı və hətta əşyanı da əhatə edən ruh halının təzahürüdür.

Yaradandan ötrü yaradılana şəfqət və mərhəmət nəticəsində tariximizdə böyük bir Vəqf mədəniyyəti olmuşdur. Vəqf müəssisələri geniş mərhəmət hisslərinin təzahürüdür. Bu günün özündə də varlığını davam etdirən bu xeyirxah işlərə saysız misal vermək mümkündür.

Karvansaraylar, su kanalları, kitabxanalar, bulaqlar, aşxanalar, uşaq evləri, məscidlər, məktəblər inşa etmək, əsir və kölələri azad etmək, yoxsullara, möhtaclara yardım etmək, kimsəsizlərin cənazəsini götürmək, yaşlıları və tənhaları mühafizə etmək, bayramlarda uşaqları sevindirmək, yetim qızlara cəhiz hazırlamaq üçün qurulan vəqf və dərnəklər bu baxımdan çox mühümdür.

Türk və İslam tarixində şəfqət dolu bəzi hadisələri müşahidə etməklə sahib olduğumuz mərhəmət hissləri-

nin hüduqlarını görmək mümkündür.

İstanbulun Aksaray bölgəsində Validə comesini inşa etdirən Pertevniyal Validə sultan vəfat etdikdən sonra saleh bir zatın yuxusuna girir. Yuxuda onu yüksək məqamda görən saleh zat soruşur:

- *Tikdirdiyin məbədə görəmi Allah səni bu məqama yüksəltdi?*

Pertevniyal Validə sultan:

- *Xeyr, deyir.*

Saleh zat çaşaraq:

- *Bəs hansı əməlinlə bu mərtəbəyə ucaldın?* deyə soruşduqda Validə sultan bu ibrətli cavabı verir:

- *Yağışlı bir hava idi. Eyyub Sultan comesinə ziyarətə gəldik. Yol üstündə bir kənarda meydana gəlmiş su hövzəsində cılız bir pişik balasının çırpındığını gördüm. Faytonu saxlatdım və yanımdakı xidmətçi:*

- *Bu zavallı pişik balasını sudan çıxar gətir, yoxsa boğulacaq,* - dedim.

Xidmətçi isə:

- *Aman, sultanım! Üst-başımızı batıracaq* - deyib gətirmək istəmədi.

Mən də onu incitməmək üçün özüm arabadan düşdüm, palçıqın içinə girib zavallı pişiyi xilas etdim. Soyuqdan tir-tir titrəyən heyvancığı acıyaraq qucağıma aldım və isitdim. Çox keçmədən zavallı heyvan özünə gəlməyə başladı. Allah təala bu uca məqamı mənə o pişiyə göstərdiyim kiçik xidmət və mərhəmətim səbəbilə bəxş etdi.

Cahiliyyət dövrünün insanları heyvanlara qarşı da çox insafsız və mərhəmətsiz davranırdılar. Canlı heyvanlara acımadan onların ət və quyuğunu kəsib yeyər, heyvan döyüşdürmə yarışları keçirərdilər. Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) ürəkdağlayıcı bu mənzərələrə son vermişdir. Bu günkü xoruz, qoç və dəvə döyüşdürmək kimi adətlər cahiliyyət dövrünün qalıqlarındandır.

Peyğəmbər (s.ə.s) bir gün yolda üzü

dağlanmış bir eşşək gördü. Buna üzülərək:

"Allahın lənəti onu dağlayanların üzərinə olsun!" buyurdu. Sonra da heyvanları tanımaq üçün onlara basılan dağların ağrı verməyən yerlərə basılmasını tövsiyə etdi.

Quş yuvasından yumurtalarını götürən səhabəyə "Yumurtaları yerinə qoy, ondan bala çıxacaq!" -buyurmuşdur. Dərisi sümüyünə yapışmış bir dəvənin sahibinə "Dilsiz-ağızsız bu heyvan üçün Allahdan qorx!" -buyurmuşdu.

Abdullah b. Cəfər (r.a) belə nəql edir:

Rəsulullah (s.ə.s) bir gün ənsardan birinin bağçasına gəlmişdi. Bağcadakı bir dəvə Rəsulullahı görən kimi inlədi və gözlərindən yaşlar axmağa başladı. Hz. Peyğəmbər yanına gedib başını oxşadıqdan sonra dəvə sakitləşdi. Sonra Rəsulullah bağçanın sahibinə:

"Sənə bu heyvanı mülk olaraq verən Allahdan qorxmursanmı? Dəvən mənə səndən şikayət etdi." buyurdu.

Rəsuli-Əkrəmin yetişdirmək istədiyi kamil bir möminin mərhəməti vəhşi heyvanlara belə şamil olacaq dərəcədə geniş olmalıdır. Hətta İslamda ilan və əqrəb kimi zərərli heyvan və həşəratları öldürərkən belə çox əziyyət çəkməmələri üçün bir zərbəylə öldürülmələri əmr olunur. İki zərbəyə öldürən daha az, üç vuruşla öldürənsə, ondan da az savab alır. Hətta zərərli heyvanların öldürülməsində belə mərhəmət tövsiyə edilməsi misli görünməmiş şəfqət nümunəsi deyilmi?! Bu xüsusda olan hədislər İslamdakı mərhəmət üfqlərinin sonsuzluğunu ifadə edir. Müsəlmanın digər insanlardan fərqi mərhəmətli olmasındadır. Hər zaman bir işə başlarkən çəkdiyimiz bəsmələdə Allah bizə özünün mərhəmət sahibi olduğunu təlqin edir. Mərhəmət bir müsəlmanın ən seçkin vəsfidir.

Müsəlmanın digər insanlardan fərqi mərhəmətli olmasındadır. Hər zaman bir işə başlarkən çəkdiyimiz bəsmələdə Allah bizə özünün mərhəmət sahibi olduğunu təlqin edir. Mərhəmət bir müsəlmanın ən seçkin vəsfidir.

*Səbr edə bilən
insan məkanların
daraldığı, qəlb-
lərin sıxıldığı,
imkanların məh-
dudlaşdığı yerdə
nemət və ilahi lüt-
fün fərqi daha
çox vararaq şükrü
dərk etməyə
başlar. Şükür
olmadan səbrin nə
mənası var ki?!
Səbirdən məqsəd
şükür deyilmi?!*

Səbr və Şükür

Səbir azğın nəfsə vurulan cilovdur. İmtahanlarla dolu həyat dolaylarında səbir əyləcinə çox möhtacıq. Çünki həyat, murad qapılarını səbr edib işin nəticəsini gözləyənlər üçün açmaqdadır. Əslində səbr etməyənlər də gözləmək məcburiyyətindədir. Çünki səbirsizliklər heç nəyi dəyişməz. Hamı naçar şəkildə tükənməkdə olan ömür nəfəslərini sayar.

Digər tərəfdən həyatın axışında dövr edən ömür möhləti bir intizardan ibarətdir. Ömür nədir? Bir qayəyə həsr edilmiş intizar müddəti...

İnsan ömrü boyu istər-istəməz gözləmək, səbr etmək məcburiyyətindədir. Səbirsiz olub nə edəcək ki? İnsan oğlu ömrü boyu qədər tunelində hərəkət edir. İnsanın əlində olan iradə çox cüzdür, hətta yox dərəcəsində. Buna görə də insan ömrü boyu daima gözləmək məcburiyyətindədir. İstənilən nəticələr çəkilən iztirab və kədərlərə səbr etdikdən sonra hasil olur. İnsanın taleyinə daima nə isə gözləmək yazılmışdır. Ana bətnindəki körpə dünyaya gəlməyi gözləyər, doğulanlar böyüməyi, böyüyənlər arzularının çin olmasını... Beləliklə uzanıb gedər gözləmələr...

Əgər insan həyatın arzu və həqiqət dayanacaqlarından birində dayanmasa, başqa birində mütləq dayanacaqdır. İnsan oğlu nə qədər çırpınsa, hara qaçsa əsla gözləmək dedi-

yimiz bu illətdən yaxa qurtara bilməz. Ən nəhayət, aqibət mənzilində dayanacaq və orada sonsuzadək gözləyəcəkdir. İnsan iradəsinə kilid vurulan o məkanda hər kəs vaxt, bədən, var-dövlət və iradəsi əlindən alınmış halda naçar gözləyəcəkdir.

Əgər bu dünyada səbr etməmiş, daima tələmiş, gəncliyinə güvənmiş və nəfsani istəklərin ardınca düşmüşsə, o zaman vay insanın halına.

Sabahkı gününə səbrin səmərəli meyvəsini yetişdirə bilməmişsə, yazıqlar olsun insanın halına... Artıq orada bambaşqa bir acı və izzətlərlə dolu həyatı başlayacaqdır. Elə bir intizar ki, oradan heç bir yerə qaçış imkanı da yoxdur...

Necə də xoşbəxtdir o kəslər ki, həyatda ikən səbr etməyi bacarmışlar... Vaxt, bədən, iradə əllərində olduğu zaman nəfsin mırıltılarına və azgın istəklərinə boyun əymədən itaətə davam edənler...

Orada mələklər onlara: "Səbr etdiyinizə görə sizə salam olsun! Axirət yurdu (Cənnət) nə gözəldir!" deyəcək.

Bu səbəblə Allah təala insan övladına "haqqı və səbri" tövsiyə edir. İman bərabərliyinin "haqqı və səbri" tövsiyə əsası üzərində qurulmasını istəyir. Haqqı tövsiyə əbədi, daimi və doğru olanı tövsiyə etməkdir. Buna görə də ən gözəl nəsihət haqqı tövsiyədir. Bu nəsihət olmadıqda insan övladı keçici və gerçək olmayan şeylərə meyl edərək qayəsindən uzaqlaşa bilər. Səbir Allaha doğru yol almaq, haqq naminə səbat, qarşıya çıxan məşəqqətlərə isə dözümlü olmaqdır.

Səbir xeyirlərə nail olmaq; şeytanın addımlarına uymamaq, nəfsin istək və arzularından uzaqlaşmaq və ömür sərmayəsini əbədi qayəyə sərf etmək üçün vacib ünsürdür. Bu şüura sahib olan möminlər bir növ sürgün diyarı olan bu fani dünya həyatında sonsuzluğa doğru yola çıxmış bir həcc qafiləsi kimidir. Bir-birinin əlindən tutar, bir-birini qoruyar, haqqı və səbri tövsiyə edərlər.

Çünki nəfsin azgınlığı, şeytanın hiylələri və günaha çağıranlar qarşısında yeganə silah səbirdir.

Səbir əbədiyyət yolçusunun ən gərəкли azuqəsi və vəfali yol yoldaşdır. Səbirlə yola çıxan yolda qalmaz, məqsədinə çatır. İntizarın atəşdən daha şiddətli acısı qarşısında köməyə çatan yeganə vasitə yenə səbirdir.

Səbr edən insan məkanların daraldığı, qəlblərin sıxıldığı, imkanların məhdudlaşdığı yerdə nemət və ilahi lütfün fərqi daha çox vararaq şükürü dərk etməyə başlar. Şükür olmadan səbrin nə

Səbir xeyirlərə nail olmaq; şeytanın addımlarına uymamaq, nəfsin istək və arzularından uzaqlaşmaq və ömür sərmayəsini əbədi qayəyə sərf etmək üçün vacib ünsürdür.

mənası var ki?! Səbirdən məqsəd şükür deyilmi?!

Xülasə, həyatın müxtəlif yönələrinə dair oyrəndiklərimiz bir yana dursun, sadəcə "səbir və şükür" həqiqətini qəlbimizə yerləşdirə bilməmişsək xoşbəxt insanıq. Çünki "Allah səbr edənlərlə bərabərdir" düsturunu "Şükür edən qullarım nə qədər də azdır" bəyanını qavramaq bəlkə də həyatın enişli-yoxuşlu yollarında öyrənəcəyimiz ən mühüm dərslərdən biridir.

Bəzi daşlar var ki, çəki və həcmcə çox xəfifdir, amma qiymət etibarlı ilə nadir tapılan inci sayılır. Bəzən qiymət verməkdə çətinlik çəkər və bir kəlməylə "misilsiz" deyərik. Məhz bu cür misilsiz incilərdən ikisi, bəlkə də ən əhəmiyyətli səbir və şükürdür. Kəlmə olaraq qısa, həcmcə az, amma məna baxımından çox geniş! ■

*Bəlkə bizə də nəf-
simizlə başbaşa qala-
cağımız bir quyu
lazımdır. Məhz o
zaman içimizdəki ruhi
gözəlliyi anlaya bilərik.
Çünki Yusifin əsl gözəl-
liyi ruh gözəlliyi idi.*

YUSİFİN ƏSL GÖZƏLLİYİ

Əmpyuter proqramları bir proqramlama dili ilə yazılır. Qədər də bir proqramdır. Əcəba, bu proqram hansı proqramlama diliylə yazılmışdır? Qədərin proqram dilini anlamaq bəşər gücünün fəvqündə duran çox çətin məsələdir. Bunun üçün ilahi yardıma ehtiyac vardır. Bir proqramın dilini anlamaq üçün ilk növbədə o dilin kodlarından və şifrələrindən əgah olmaq lazımdır. Məsələn, rüyaların insan qədəri ilə sirli bir bağlantısının olduğunu Qurandan öyrənirik. Hz. Yusifin gördüyü yuxu onun qədər proqramına aid işarələr daşıyırdı. Hz. Yusif "təvilul-əhadis"dən xəbərdar idi. Kim bilir, bəlkə də təvilul-əhadis qədərin proqram diliydi.

İnsanlar gördükləri rüyalardan gələcəyə aid məlumat almaq istəyər. Yuxu yozma kitabları ən çox satılan kitablar arasında yer tutur. Amma çox təəssüf olsun ki, çox vaxt yuxu yozanlar qədər dilindən heç nə anlamayanlar olur. Adətən insanların dünyadan gözlədikləri ilə üst-üstə düşən və mədəniyyət vəd edən yuxular yaxşı yuxu sayılır. Amma qədər məfhumunu nəzərə aldıqda önümüzə başqa qapı açılır. Məsələn, qədər proqramında ölüm kodu mütləq mənada pis sayılarmı?! Elə insanlar var ki, ölənlər üçün rəhmətdir. Allah təala öz Peyğəmbəri haqqında belə həyatda qalması ilə ölməsi arasında hansının xeyirli olub-olmadığını bildirməmişdir. "Onlara

və'd etdiyimizin (əzabın) bir qismini sənə göstərsək də və ya (ondan qabaq) sənə öldürsək də (Öz dərgahımıza götürsək də, fərq etməz). Sənin vəzifən ancaq (dini) təbliğ etməkdir. Haqq-hesab çəkmək isə Bizə aiddir!" (Rəd, 40) Qurani-Kərimdə bir peyğəmbər üçün belə mütləq mənada həyatda qalmağın xeyirli olacağı vurğulanmır. Çünki etdiyimiz yaxşı əməllərin qarşılığını görmə məkanı bu dünyaya deyildir. "Ola bilsin ki, sizdə nifrət doğuran hər hansı bir şeydə Allah (sizdən ötürü) çoxlu xeyir nəzərdə tutmuş olsun." (Nisa, 19)

Əcəba, gördüyümüz bir yuxu ölümümüzə işarə etsəydi nə edərdik? Yusif peyğəmbərə yuxularını yozduran iki nəfərdən birinin röyası həyatının sona çatacağından xəbər verirdi. Bir insana öləcəyini söyləmək nə qədər də çətindir. Hz. Yusifsə bunu çəkinmədən demişdi. Onda bu cəsarət görəsən qədərində proqram dilinə aşına olmasındanmı qaynaqlanırdı? Doğrudan da bəlkə ölüm o adam üçün bir xeyir idi?! Bəlkə ölüm qədərində proqramı çərçivəsindən baxıldıqda o məhbusun yeganə qurtuluş yolu idi. Yusifin atasına danışdığı yuxunun yozumu da elə ola bilərdi. Yusif Misir sultanı oldu, amma quyuda ölən də bilərdi.

O təvilul-əhadisi bilən bir insandı. Yəni, hadisələrin arxaplanını və ya qədərində proqramının kodlarını bilirdi. Amma Yusif təvilul-əhadisi bir anda öyrənməmişdi. Yaşadığı hadisələrin də ona öyrətdiyi şeylər vardı. Bu bilgiyə sahib olmaq üçün Misir kimi sivilizasiya və mədəniyyət mərkəzinə getməli idi. Yüksək rütbəli insanların arasında olmalı idi. Allah təala "Beləliklə, Yusifi o yerdə (Misirdə) yerləşdirdik, həm də ona yuxu yozmağı öyrətdik. Allah Öz işində (əmrində)

qalibdir (istədiyini edəndir), lakin insanların əksəriyyəti (bunu) bilməz!" buyurur. Təvilul-əhadis elmi yalnız Misir kimi bir məmləkətdə öyrənilə bilərdi. Allah (c.c) bu bilginin boy atacağı torpağı və atmosferi Yusif üçün orada hazırlamışdı. Yusif də qarşılaşdığı hadisələri və fürsətləri zahirinə aldanmadan öz xeyrinə dəyərləndirə bilmişdi. Qədərində ona verdiyi fürsətləri anlayışla dəyərləndirdi. Məsələn, zindan onun öz istəyi idi. Zindanın bir rəhmət olacağını o özü qərarlaşdırdı. Hər is qadınlar arasında qalmış gözəlliklə dillərə dastan olan bir gənc üçün zindan rəhmətdir. O, bilirdi ki, hər şey Allahdandır. Zindəda məhbub olmaq da, sarayda məlik olmaq da - hər ikisi Allahın bir lütfü idi. Hadisələri öz axarına buraxmaq və Allaha təslim olmaq lazım idi. Hər şeyi Allaha həvalə etdikdən sonra heç kimə boyun əyməməli idi bir insan. Yusif bunu yaşadı. İş başına, vəzifəyə gətiriləcəyi anda da ilk öncə məsumiyyətinin təsdiqlənməsini tələb etdi. Çünki o, bir peyğəmbər idi və ismətinə ləkə düşürməzdi.

O, təvilul-əhadisi bilirdi. Bəlkə də buna görə heç kimi qınamamışdı. Öz nəfsini də təmizlə çıxarmırdı. O, nəfsində iqtidara gəlmək üçün öz nöqsanları ilə məşğul oldu. Bəlkə biz də nəfsimizə baxaraq Yusifi düşünək?! Bəlkə bizə də nəfsimizlə başbaşa qalacağımız bir quyu lazımdır. Məhz o zaman içimizdəki ruhi gözəlliyi anlaya bilərik. Çünki Yusifin əsl gözəlliyi ruh gözəlliyi idi. ■

Əz. Yusifin xatirəsi bizə maddi sultanlıqdakı ən böyük imtahanı öyrətdi. İqtidar yolunda və iqtidarda olan insan üçün ən böyük imtahan qadındır. İqtidar sahiblərinin qadın fitnəsinə qarşı durması çox çətindir. Yusif (ə.s) qadın imtahanına sinə gərərək səbr etdi.

ÖLÜMÜ GÖZƏLLƏŞDİRMƏK

Türk-müsəlman diyarı Azərbaycandan Gürcüstana yola düşdük. Nə hikmətsə, zehnimizdə hz. Peyğəmbərin Muaz (r.a)-ı xristian ölkəsi Yəmənə göndərərək "Sən Allahın az zikr edildiyi bir yerə gedirsən, oraya çatdıqda zikri artır!" tövsiyəsi canlandı.

Gürcü sürücünün maşınında xaç, hz. İsa və Məryəmin kiçik ikonaları gözə çarpır. Maşını işə salarkən xaç çəkən sürücü Balakən yolunda bir pirə nəzir qoydu. Eynilə bizim Qaxdakı müsəlmanların pasxa bayramında kilsəyə gedərək şam yandırdığı kimi. Qloballaşma dedikləri şey, yəni dünyanın kiçik kənd halına gəlməsi və qarşılıqlı təsirlənmə budur hər halda. Artıq dinlərarası sərhədlərdə də boşluqlar gözə çarpır. Hər din mənsubunun digərlərindən etiqad və kultür yönündən təsirləndiyi bu arenada təəssüf ki, ən çox təsir altında qalansa İslam ümmətidir.

Yol boyu donuz sürüləri... İlk dəfə gördüyümdə mənə qəribə görünən və diksindiyim heyvanlar bu səfər gözümə toppuş balalar kimi dəydi. Donuzlara ənənədən qaynaqlanan nifrətlə baxışımı hesaba çəkdim. Sən demə haqsızamış.

Tiflisin bazarındayıq... Bu qədər adam necə hidayətə gələr, deyə düşündüm. Çətin məsələ... Tiflisdə nə danışdıqlarını anlamıram, amma duyğu dili dünyanın hər yerində eyni olduğu üçün hirsli, kədərli, təbəssüm edən üzündən anlaşılır. Ailəvi getdiyimiz "Samoba" kilsəsində başı xüşu ilə əyilmiş və göz yaşı tökən insanların duyğu dilini anlamaqda heç bir çətinliyimiz yox.

Kilsəni gəzərkən bir otağa girdik. Masada heykələ bənzəyən bir qadın yatırdı. Əvvəlcə hz. Məryəmin və ya bir əzizənin ikonası zənn etdim. Amma heykəl zənn etdiyim insan cəsədi ətrafında çiçək və rəsmləri gördükdə ölü olduğunu anladım. Saçları daranmış, dodaqları boyanmış, yanağına da rəng çəkilməmişdi. Beləcə, ölümün soyuqluğu minimuma endirilmiş.

Doğum, evlənmə və ölüm ayinləri çox olan hadisələrdir... Qərbin doğum və evlənmə atributları İslam aləmi tərəfindən təqlid edilsə də hələlik ölüm və cənazə mövzusu bir o qədər də təqlid edilmir.

Yatmış insan təsiri bağışlayan qadın sükutu pozaraq danışmağa başladı: Mənə elə baxma. Atamız Adəm deyilmi? Dünyadakı seçiminin (imanımın) qarşılığını görürəm. Sizdə ölümü unutmamaq əsasdır, Peyğəmbəriniz "zövqləri bıçaq kimi kəsən ölümü xatırlayın" demişdir. Ölünü tələsik məzara aparırsınız. Yuma işini ən yaxınlarının həyata keçirməsi məqsədyönlüdür. Dəfndə iştirak etmək, tabuta çiyin vermək fəzilətli işlərdən sayılır. Tabutun keyfiyyətinə fikir verməzsiniz. Ölünü gözəlləşdirmək kimi dərdiniz olmadığından ölünün saç-saqqal və dırnaqlarını kəsməzsiniz. Sizə görə əsas olan ölümü gözəlləşdirməkdir. Bu da son nəfəsdə kəlməyi-şəhadət gətirməklə mümkündür. "Hüsnəl-xatimə" yəni!

Bizdə, ölünü gözəlləşdirmək əsasdır. Ona paltarlar geydirilir, saçları daranır, dodaqları boyanaraq bəzək-düzək vurulur. Ölünü ölü olmaqdan çıxarıb sevimli hala gətiririk. Cənazəni yavaş-yavaş aparırıq. Tabutu, qəbiri və qəbir daşını o qədər mükəmməl hala gətiririk ki, sanki "gəl içimdə yat" deyir. Halbuki, axirətdə faydası olmadığından sonra ölünü gözəlləşdirmənin nə faydası var? Yenidən dünyaya gəlsəm sizdəki kimi ölümümü gözəlləşdirməyə çalışardım. Yəqin ki, bunları hardan öyrəndiyimi və sənin dilini necə bildiyimi heyretlə düşünürsən. Bunu bil ki: "Öldükdən sonra rəngin, irqin və dilin

dilin heç bir fərqi qalmaz. Pərdə arxasında hər şey tamamilən aşkar olur. Hamı bir dillə danışır və ən böyük həqiqət ayan olur..." Sükut içində, hal diliylə olan bu dialoqu bəzənmiş cəsədə mənə verə bilməyən qızımın "ata, bu nədir?" sualı pozdu.

Ölümdən ürpərdiyim ilk tarix düşdü yadıma. 6 fevral 1980-ci il. Qonşumuz Süleyman əmi yağışlı gündə dəfn olunmuşdu. Onun məzara yorgansız, yastıqsız uzanması xəyalımdan getmədi. Sayılı nəfəs sözünü duyar, nəfəsimi tutaraq sayılı olan nəfəslərimi tükətmədən ömrümü uzatdığımı zənn edərdim. Mənim kimi uşaq yaşlarında ölümün təsirinə düşməsin deyər qızımın sualına "böyük bir oyuncaq" dedim. Kilsədən çıxarkən qızım "ata, böyük oyuncağın yanına gedək" dedi...

Geri qayıdarkən bunları düşündüm. Qərb mədəniyyəti ölünü vitrində sərgilənən əşyaya çevirərək, ölümün acısını və ölünün soyuqluğunu yaşayan insanlara hiss etdirməmək üçün əlindən gələni etməkdədir. Çünki ölümün və ölünün ürpərtisini hiss etmək nəfsi hesaba çəkməyi, tövbəni və imanı doğurur. İslamdakı ölüm hadisəsi ilə digər mədəniyyətlər arasındakı ən dərin fərq məhz burda özünü büruzə verir. ●

**Bunu bil ki:
"Öldükdən sonra
rəngin, irqin və dilin
heç bir fərqi qalmaz.
Pərdə arxasında hər
şey tamamilən aşkar
olur. Hamı bir dillə
danışır və ən böyük
həqiqət ayan olur..."**

BİR MÜSƏLMAN PORTRETİ

**Sevgi,
mərhəmət,
şəfqət və
yardımlaşma
mömin olmanın
və Allahın
bəndə olaraq
yaratdığı insana
hörmətin
önəmli nişanə-
lərindəndir.
Bütün insanlara
qarşı anlayışlı
və bütün
məxluqata qarşı
mərhəmətli ol-
maq, İslamın
insana
qazandırmaq
istədiyi mü-
kəmməliyin
əsasıdır.**

Cəmiyyətin xoşbəxt olması fərdlərin xoşbəxtliyinə bağlıdır. İslam dinində fərdlər də cəmiyyət qədər önəm kəsb edir. Kamil fərd kamil cəmiyyət deməkdir. İslamın əsas hədəflərindən biri də müsəlman şəxsiyyəti yetişdirməkdir.

Bu baxımdan bir çox hədisi-şərifdə müsəlmanların xüsusiyyətlərindən bəhs edilir. Çünki sağlam müsəlman sağlam cəmiyyətin təməlidir. Həzrət Məhəmməd (s.ə.s)-in cəhalət və vəhşilik bataqlığında batan cəmiyyəti qaranlıqlardan qurtararaq aydınlıq günlərə çıxarmasında ən güclü səbəb, məhz onun mükəmməl müsəlmanlığı olmuşdur. Onun yaşadığı dövrün "səadət əsri" olması əshabın dini anlayıb, onun göstərdyi şəkildə yaşamalarına görədir.

İnsanların anlayışları fərqli səviyyələrdə olduğu üçün, dini anlama şəkilləri də müxtəlifdir. Biri namazı əlləri açıq şəkildə qılmağı düzgün qəbul edərkən, digəri əlləri bağlı şəkildə namaz qılmağı düzgün qəbul etmişdir. Bunlar yalnız ictihad fərqiindən ortaya çıxan ayrılıqlardır. Hətta Peyğəmbər (s.ə.s) bunu "**rəhmət**" olaraq dəyərləndirmişdir.

Ancaq Peyğəmbər (s.ə.s) öz həyat tərzilə bizlərə müsəlman portretini çəkərək gerçək müsəlmanın necə olacağını əyani şəkildə sərgiləmişdir. İslamdakı mükəmməllik Quran və Sünnədən irəli gəlir. Hər bir müsəlmanın kamilliyi onun Quran və Sünnəyə bağlılığı nisbətində ölçülməlidir. Bizim üzərimizə düşən vəzifə, zaman-zaman müsəlman modelimizi (Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-in) hədis süzgəcindən keçirərək, Peyğəmbərin qoyduğu əsaslara nə dərəcə uyğun müsəlman olduğumuzu yoxlamaqdır. Hədislərdən birində (həqiqi) müsəlmanların tək bir vücud olmasına diqqət çəkilir. Necə

qarşılayar. Kim də müsəlman qardaşının dərindən dərman olarsa, Allah da onun sıxıntılarını aradan qaldırar. Kim

ki, vücudun bir yeri narahat olduqda bütün bədən onu hiss edirsə, müsəlmanlar da tək bir vücut kimi olsalar, biri narahat olduqda digərləri onun halından anlayar və ona yardım əllərini uzatmaqda gecikməzlər. Peyğəmbər (s.ə.s) belə deyir: *"Möminlər bir-birini sevmək, acımaq və qorumaq baxımından bir vücuda bənzəyər. Bədənin bir üzvü xəstələnərsə digər üzvləri də bu səbəbə görə yuxusuzluğa və qızdırmaya düçar olar."* İslam dini hər zaman birlik və bərabərliyə, sülhə, eləcə də insanların rifahına son dərəcə əhəmiyyət verən bir dindir.

Möminlər fərd və cəmiyyət olaraq acılardan, iztirablardan və xəstəliklərdən qurtulmaq üçün İslamın təqdim etdiyi düsturlara bağlı qalmalıdırlar. Belə olduqda tox müsəlman acın halından anlayar, qonşusu ac ikən özü rahat sabahlamaz, müsəlman qardaşının əlinə tikan batarsa öz əli acıyar və s.

İslam dini müsəlmanlar arasındakı münasibətləri *"Həqiqətən, mö'minlər (dində) qardaşdırlar..."* - deyərək qardaşlıq əsasına bağlamışdır. Mənəvi qardaşlığın fiziki qardaşlıqdan daha üstün olduğu qəbul edilərsə, heç bir müsəlman digər müsəlmanın hər hansı xüsusda narahat olmağını özünə sığışdırmaz. Ona xəyanət etməz, onun haqqında qeybət etməz, əksinə onun daha da xoşbəxt olması uğrunda hər şeyini fəda edir. Bu fədakarlıq rəhmət peyğəmbəri həzrət Məhəmmədin diliylə belə ifadə edilmişdir:

"Müsəlman müsəlmanın qardaşıdır. Ona nə zülm edər, nə də (onu düşməne) təslim edər. Kim müsəlman qardaşının ehtiyacını qarşılayarsa, Allah da onun ehtiyacını

bu dünyada müsəlman qardaşının eyibini gizlədərsə, Allah da (qiyamət günündə) onun eyib və qüsurlarını gizlədər."

Bir hədisi-şərifdə belə buyrulur:

"Müsəlman digər müsəlmanların onun əlindən və dilindən zərər görmədiyi kəsidir."

Müsəlman, *"mənə dəyməyən ilan min yaşasın"* fikrində olmamalı, gördüyü nöqsanları düzəltmək üçün əlindən gələni etməlidir. Narahatçılığını sözlə ifadə etmək mümkün olduğu kimi, yazıyla və müxtəlif davranışlarla da ifadə etmək mümkündür. Çünki müsəlman cəmiyyətə fəlakət gətirən deyil, əmin-amanlıq gətirəndir.

Rəsulullah (s.ə.s)-in hədislərdə verdiyi mesajları bir daha dərindən təfəkkür edək. Və bir-birimiz üçün narahat olmağı bacaraq! Bir-birimizi sevək, qoruyaq və Allahın bizdən istədiyi şəkildə qardaş olaq! Budur məhz həqiqi İslam!!!

Allah Elçisi bir daha birliyə diqqət çəkir. Onu da siz düşünün! *"Möminlər bir-birinə möhkəm bitişmiş binalar kimidir. Həzrət Peyğəmbər bunu açıqlamaq üçün iki əlinin barmaqlarını bir-birinə keçirdi."*

Gecikmədən dərin yuxudan oyan ey İslam Dünyası!

Gəlin elə müsəlman olaq ki, Peyğəmbərimiz bizə baxaraq sevinсин, fərəhlənsin... Həqiqi Müsəlman və qardaş olmaq ümidləriylə. ■

Azrət Adəmdən sonra heç bir insan başqa varlıq olmadan dünyaya gəlməmişdir. Bu da bir gerçəkdir ki, canlılar arasında valideynə ən çox ehtiyacı olan varlıq insandır. Məhz buna görə də demək olar ki, ailə qurumu insan varlığının vazkeçilməz ehtiyaclarından biridir. Ailə elə bir atmosferdir ki, fərd ilk dəfə orada ata-anasıyla, bacı-qardaşı ilə münasibət quraraq psixososialoji davranışlar sərgiləyir. Bunun üçün yeni yetişməkdə olan fərdlərin cəmiyyətdəki müxtəlifliyə tolerantlla yanaşması və ya fərdiyyətçi olmasında ailənin rolu böyükdür.

AİLƏDƏ SEVGİNİN YERİ

Prof.Dr.Ömer ASLAN
aslanomer_64@hotmail.com

Eyni ailənin mənsubları arasında hər nə qədər nəşəb yönündən yaxınlıq olsa da, fərdlərarası yaş, cins və psixoloji cəhətdən müxtəlifliklərin olduğu bu atmosferdə bəzi problemlərin olması normal haldır. Unutmaq lazımdır ki, ailəni meydana gətirən üzlər ata-ana, bacı-qardaş kimi bir-birinə yaxın fərdlər olsa da hər biri fərqli fitrət və psixologiyaya sahibdir. Bu səbəblə də ailə atmosferi olmasına baxmayaraq bir-birindən fərqli insanların olduğu bir məkanda fərqli düşüncə, anlayış və davranışların olması təbii haldır. Bu xüsüs diqqətə alınmadıqda ailədaxili bir çox problemlərin baş verməsi mümkündür. Ailə fərdləri arasında olan bu fərqliliklərdən qaynaqlanan problemlərin bəzən düşmənçiliyə çevrilməsini müşahidə edirik. Bu cür halların yaşanmaması üçün ailədaxili ifrata meyl etmədən görüş fərqliliklərinə sevgi və tolerantla yanaşmaq lazımdır.

Necə ki, Qurani-Kərimdə bu xüsüs belə ifadə olunur: "Ey iman gətirənlər! Şübhəsiz ki, zövcələrinizdən və övladınızdan sizə düşmən olanlar vardır. Onlardan özünüzü gözləyin! Amma (tövbə edəcəkləri təqdirdə) onları əfv etsəniz, (təqsirlərindən) keçsəniz və bağışlasanız (daha yaxşı olar). Çünki Allah (günahları çox) bağışlayandır, rəhm edəndir!" (Təğabun 64/14) Burada söhbət inanc və ya başqa bir yöndən ailədaxili ixtilaflardan gedir. Təfsir qaynaqlarında ayədə bəhs olunan ailənin quruluşu haqda fərqli görüşlər var. Lakin nəticə etibarı ilə ayənin ümumi mənasında ailənin təsis edilməsini təlqin edən yanaşım tərzı əsas alınmışdır. Bu səbəblə də Quran fuhşıyyat kimi iyrənc hal xaricində ailədə baş verən digər problemlərin müştərək anlayışla həll olunmasını istəmişdir. (Nisa 4/19, Talaq 65/1-2)

Bu nöqtəyi-nəzərdən yola çıxaraq Quranın qadın-kişi ayrışeçkiliyi salmadan ailəni bütün olaraq ələ aldığını qeyd etmək yerində olar. Fərqli şəxslərdən meydana gəldiyi üçün ailə daxilində bəzən arzuolunmaz hadisələr baş verir ki, bu kimi halları sevgi və anlayışla yoluna qoymaq lazımdır.

Ailə nizamının pozulmaması üçün kişi və qadına çox məsuliyyətli vəzifələr düşür. Cəmiyyətin rifahının ailədən başlaması səbəbilə ailənin təməlini təşkil edən kişi-qadın əlaqələri müştərək sevgi və anlayış çərçivəsində cərəyan etməlidir. Buna görə də "Ey iman gətirənlər! Qadınlara zorla varis çıxmaq sizə halal deyildir! (Qadınlar) açıq-aşkar pis bir iş görməyincə, özlərinə verdiyiniz şeylərin (mehrın) bir hissəsini geri qaytarmaq məqsədilə onlara əziyyət verməyin. Onlarla gözəl (Allahın buyurduğu kimi) rəftar edin. Əgər onlara nifrət etsəniz (dözün). Ola bilsin ki, sizdə nifrət doğuran hər hansı bir şeydə Allah (sizdən ötrü) çoxlu xeyir nəzərdə tutmuş olsun." (Nisa 4/19) ayəsində yer alan "Onlarla gözəl (Allahın

Quran fikirlərə və fərqliliklərə anlayışla baxa bilmə düsturunu ailədə kişi ilə qadın arasından başlayaraq uşaqlara, qonum-qonşuya, ətrafdakı hər kəsə şamil olunmasını təlqin etməkdədir.

buyurduğu kimi) rəftar edin. Əgər onlara nifrət etsəniz (dözün). Ola bilsin ki, sizdə nifrət doğuran hər hansı bir şeydə Allah (sizdən ötrü) çoxlu xeyir nəzərdə tutmuş olsun" düsturu qurulmuş ailənin bəzi kiçik maddi nöqsanlar səbəbilə yıxılmasının doğru olmadığını ortaya qoyur. Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s) də hədisi-şərifində "Sizin ən xeyirliniz xanımına qarşı yaxşı davranmanızdır." buyuraraq ailədaxili məsələlərdə xoş rəftarı ön plana çəkir.

Tərəflər bir-birinə qarşı anlayışlı olduğu təqdirdə xoşa gəlməyən bəzi davranışların vaxt keçdikcə gözəl davranışlarla əvəz olunacağına ümid edilir. Unutmamaq lazımdır ki, hər hansı bir insanda istənilən bütün müsbət cəhətləri tapmaq mümkün deyil. Ailədə qadın-kişi də buna daxildir. Sevgi ilə yanaşdıqda və anlayış göstərdikdə qarşımızdakı adamda bəzi üstün cəhətləri kəşf etmək mümkündür. Yuxarıda qeyd etdiyimiz ayədən də görüldüyü kimi bu cür yanaşma kişi ilə qadın arasında xeyirlərə vəsilə olacaqdır. (Nisa 4/19)

Quran fikirlərə və fərqliliklərə anlayışla baxa bilmə düsturunu ailədə kişi ilə qadın arasından başlayaraq uşaqlara, qonum-qonşuya, ətrafdakı hər kəsə şamil olunmasını təlqin etməkdədir. Cəmiyyətin ailələrdən meydana gəldiyini düşünsək, ailə münasibətlərinin tənzimlənməsi nəticəsində xoşbəxt cəmiyyətə sahib ola biləcəyimizi unutmayaq. ■

QURAN ƏDALƏTİ

Ədalət ərəbcə dürüstlük, doğruluq, bərabərlik, orta yolda olmaq və s. mənalara gəlir.

Termin olaraq ədalət hər kəsə verilməsi lazım olanı vermək, yəni hər kəsin haqqına riayət etmək deməkdir. İmam Şafii ədaləti belə tərif edir: "Ədalət Allaha (onun qanunlarına) uyğun hərəkət etməkdir".

Sokratın tələbəsi olan Platona görə dörd əsas fəzilət (üstünlük) vardır ki, bunlar bilgəlik, igidlik (cəsarət), mötədillik və ədalətdir. Bunların içərisində ədalət ən yüksək fəzilət hesab olunur.

İslam mütəfəkkirləri arasında ədalət məfhumunu olduqca geniş şəkildə incələyən İbn Miskəveyhə görə ictimai münasibətlərdəki tarazlığın, yaxud ədalət və bərabərliyin təmin olunmasında əsas təməl din, əsas vasitələr isə Aristotelin dediyi kimi "**dəniz qanun**" olan hakim və "**səssiz qanun**" adlandırılan puldur. Pulun bu xüsusiyyəti ticarət kimi məsələlərdə insanlar arasında bərabərlik və ədaləti təmin etməsindən qaynaqlanır. Ən böyük qanun (namusul-əkbər), bütün qanunların öncüsü (qudvə) Allahın qanunu, ikincisi hakim, üçüncüsü isə puldur. Cəmiyyətin bütün fərdləri və təbəqələri arasında tarazlıq və sosial ədalət bu qanunlar sayəsində nizamlanır.

Qurani-Kərimdə və hədislərdə ədalət "nizam, tarazlıq, bərabərlik, həqiqətə uyğun hökm vermək, doğru yolu izləmək, təqvalı

olmaq, dürüstlük, bitərəf olmaq və s." mənalarda işlədilmişdir.

İslami prinsiplərdə ədalətin yerini göstərmək üçün sadəcə bu ayəyə nəzər salmaq kifayətdir:

"**Şübhəsiz Allah ədaləti əmr edər**" (Nəhl, 16/90).

Quranın ictihadi və hüquqi hökmləri hər sahədə və hər kəsə, hətta düşmənlərə qarşı ədalətli olmağı əmr edir

Şəxsi mənfəətin təmini, qohumluq, düşmənçilik, tərəflərdən birinin zəngin və ya kasıb olması, yenə bu kimi səbəblər hər hansı bir insanın haqqına riayətsizliyə səbəb ola bilməz.

Ayədə belə buyurulur:

"Ey iman gətirənlər! Allah qarşısında (borcunuzu yerinə yetirməkdə) sabitqədəm və ədalətli şahidlər olun. Hər hansı bir camaata qarşı olan kininiz sizi ədalətsizliyə sövq etməsin. Ədalətli olun. Bu, təqvaya daha yaxındır. Allahdan qorxun. Allah etdiklərinizdən xəbərdardır!" (Maidə, 5/8).

Bir millətin ayaqda durması ədaləti bərqərar etməklə mümkündür. Zülmün, haqsızlığın və insan haqlarına təcavüzün artdığı bir cəmiyyətin gec-tez məhvi labüddür. Ədalətin yerini zülmün aldığı heç bir cəmiyyət irəli getməmişdir. Quran bu mövzuda belə deyir: "Həqiqətən Rəbbin xalqı xəbərsiz olduğu halda haqsızlıqla ölkələri həlak etməyəcəkdir" (Ənam, 6/131).

İslamın ədalət anlayışı mücərrəd deyildir. Əksinə, İslam ədaləti həyatın içindən alınmışdır. İslam dini bütün insanları bir ailə olaraq gördüyü üçün dövlət başçısı ilə hər hansı bir sırayı vətəndaş arasında fərq qoymaz.

"Məmləkətlərin əhalisi əməlisaleh olduğu ikən Rəbbin onları haqsız yerə məhv etməz!"
(Hud, 11/117).

Cəmiyyət sevgi ilə qaynaşar, ədalətlə ayaqda durar. Cəmiyyətin bütün təbəqələrini qucaqlayan ədalət anlayışı fərdlərin bir-biri ilə qaynaşmasına gətirib çıxarar. Haqsızlıq və ədalətsizlik isə hüursuzluğa yol açar. Quranda ədalətsiz insan ilə ədalətli insan bir zərbi-məsəl verilərək müqayisə edilmişdir. Ədalətsiz olan insan dilsiz, heç bir şey bacarmayan və heç bir şeyə yaramayan bir köləyə bənzədilmişdir. Belə bir insanın, doğru yolda irəliləyərək ədalət vəsfini qazanan insanla bir tutulmayacağı bildirilmişdir. (Nəhl, 16/76).

İslamın ədalət anlayışı mücərrəd deyildir. Əksinə, İslam ədaləti həyatın içindən alınmışdır. İslam dini bütün insanların bir ailə olaraq gördüyü üçün dövlət başçısı ilə hər hansı bir sırası vətəndaş arasında fərq qoymaz. Həmişə layiq olduğu şəkildə davranar. Hz. Peyğəmbər bir hədisində Allaha and içərək qızı Fatimə belə oğurluq etsə onun əlini kəsəcəyini buyurmuşdur.

Qanunlar qarşısında ədalətli olmağın əsas şərti bərabərlik prinsipidir. Qanun qanundursa həmişə eyni şəkildə tətbiq olunmalıdır. Qaradəriliyə ayrı, ağlara ayrı; zənginlərə ayrı, kasıblara ayrı qanun tətbiq edilməz. Başqa cür desək bir qanunun tətbiqində tərəfsizlik şərtidir. Quranda bu

haqda belə buyurulur:

"İnsanlar arasında hökm verərkən ədalətlə hökm verin" (Nisa, 4/58).

"Ey iman gətirənlər! (Şahidliyiniz) sizin özünüzdən, ata-ananızın, yaxın qohumlarınızın əleyhinə olsa belə, ədalətdən möhkəm yapışan Allah şahidi olun! (Əleyhinə şahidlik edəcəyiniz şəxs) istər dövlətli, istər kasıb olsun, hər halda Allah onların hər ikisinə (sizdən) daha yaxındır. Nəfsinizin istəyinə uyub haqdan üz çevirməyin..." (Nisa, 4/135).

Qurana görə ədalət yalnız müsəlmanlara şamil olunmur. Müsəlman olmayanlar ədalətdən istisna deyildir.

"Diqqət edin! Kim zimməyə (müsəlmanlar arasında yaşayan qeyri-müsəlman) zülm edərsə, yaxud ona gücü nisbətində olmayan bir şey yüklərsə, onu ələ salar və yaxud da onun razılığı olmadan ondan bir şey alarsa, mən onun (müsəlmanın) qiyamətdə düşməniyəm".

Hz. Peyğəmbər mənsub olduğu cəmiyyətdəki haqsızlıqları və zülmü görmüş və buna görə də hamının qəbul edəcəyi ədalət ölçüsünə dayanan bir nizam qurmağı özünə hədəf seçmişdir. O, cəmiyyətdəki problemləri məhz bu aspektdən yanaşaraq həll etməyə səy göstərmişdir. ■

Qanunlar qarşısında ədalətli olmağın əsas şərti bərabərlik prinsipidir. Qanun qanundursa həmişə eyni şəkildə tətbiq olunmalıdır. Qaradəriliyə ayrı, ağlara ayrı; zənginlərə ayrı, kasıblara ayrı qanun tətbiq edilməz.

QAFQAZ MÜSƏLMANLARI İDARƏSİNİN SƏDRİ
ŞEYXÜLİSLAM HACI ALLAHŞÜKÜR PAŞAZADƏ HƏZRƏTLƏRİ

“Qafqaz Müsəlmanları
İdarəsi məzhəbindən asılı
olmayaraq, bütün müsəl-
manları özündə birləşdirir.
Bizim Allahımız bir, kitabı-
mız bir, peyğəmbərimiz
birdir.”

**İrfan: Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin
yaranması və regionda fəaliyyəti ilə bağlı nə
deyə bilərsiniz?**

Şeyxülislam Hacı Allahşükür Paşazadə:

Bismilləhir-rəhmanir-rəhim!

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin 180 ildən artıq tarixi vardır. Qafqazın müsəlman ruhaniliyi son dərəcə mürəkkəb və mübarizələrlə dolu yol keçmişdir. Təxminən iki əsr ərzində üç ictimai-iqtisadi formasiya şəraitində fəaliyyət göstərmişik. Belə ki, 180 ilin təqribən bir əsri çar imperiyasının hökmranlığı, 70 ildən artıq dövrü sovet-ateist rejiminin qadağaları şəraitində keçmişdir. Dini idarənin müstəqil fəaliyyəti yalnız Azərbaycanın istiqlal dövründə rəvnəq tapmışdır. Bu, 23 ay Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyəti dövrünə və 1991-ci ildə Azərbaycan Respublikası müstəqillik əldə etdikdən sonra ötən son on altı ilə təsadüf edir. Bu reallığı, bütövlükdə Qafqaz regionuna aid etmək olar.

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi regionda - Azərbaycan, Ermənistan, Gürcüstan respublikalarında, Rusiya Federasiyasının Şimali Qafqaz ərazisində yaşayan müsəlmanların dini qurumlarını özündə birləşdirən tarixi və İslami ali mərkəzdir. Lakin məlum işğal faktından və Ermənistanda yaşayan müsəlmanlar, azərbaycanlılar öz yurdlarını məcburən tərk etdikdən sonra bu respublika artıq QMİ-nin səlahiyyət dairəsindən çıxmışdır.

QMİ Qafqaz xalqları arasında Ulu Yaradanı tanımaq, Onun birliyini qəbul və təbliğ etməklə

qarşılıqlı anlaşma, barış, əmin-amanlıq və sülhün bərqərar edilməsi yolunda ardıcıl və məqsədyönlü fəaliyyət göstərir.

Müstəqil Azərbaycan Respublikasında vici-dan azadlığı sahəsində olduqca böyük nailiyyətlər qazanılmışdır. İnkərolunmaz həqiqətdir ki, 70 illik sovet-ateist təbliğatından sonra müstəqil Azərbaycanda dinimizin, mənəvi dəyərlərimizin, milli özünə məxsusluğumuzun bərpası yönündə əhəmiyyətli addımlar atılmış, müsbət nəticələr əldə olunmuşdur. Təkcə onu demək kifayətdir ki, sovet dönəmində Azərbaycanda cəmi 18 məscid var idisə, hal-hazırda onların sayı 1000-i ötmüşdür. Müsəlmanlar üçün müqəddəs məkanlara ziyarətlər təşkil olunur, çox sayda mədrəsələr, QMİ nəzdində Bakı İslam Universiteti, habelə Bakı Dövlət Universitetində İlahiyyat fakültəsi fəaliyyət göstərir. Biz, din xadimləri bunları müstəqil Azərbaycanda demokratiyanın təntənəsi, ələlxüsus ulu öndərimiz Heydər Əliyev həzrətlərinin müqəddəs dinimizə qayğısı və himayəsinin dövlət-din münasibətlərinə dair müdrik siyasətinin uğurlu nəticələri kimi dəyərləndiririk.

Sovetlər Birliyinin süqutundan sonra Rusiya Federasiyasının Şimali Qafqaz respublikaları öz iradə və istəkləri ilə QMİ-nin nüfuz dairəsinə daxil oldular. 1990-cı illərin əvvəllərində Qafqaz Xalqları Ali Dini Şurası yaradıldı və həmin şuraya məni yekdilliklə sədr seçdilər. Bu şura

olduqca səmərəli fəaliyyət göstərmişdir. Bundan əlavə, 4 il əvvəl biz dini liderlərin və ictimai xadimlərin təmsil olunduğu Əlaqələndirmə Şurası yaratmışıq. Ümidvarıq ki, qarşılıqlı anlaşma və həmrəylik ruhunda fəaliyyət göstərən bu Şura xalqlarımızın qəlbinə yol tapacaq, insanların düşüncəsini inamsızlıq və şübhə toxumlarından azad edəcək, xalqlara qarşılıqlı inam hissi aşılayacaqdır.

Hesab edirik ki, əldə etdiyimiz ən böyük nailiyyətlərdən biri QMİ-nin öz fəaliyyətini daha da təkmilləşdirməyə, əhatə dairəsini genişləndirməyə nail olmasıdır. Özü də bütün bunlar postsovet məkanında digər buna bənzər qurumların parçalanması və dağılması fonunda baş vermişdir. Bu gün QMİ bütün dünya dövlətləri, beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən tanınır, onun fəaliyyətinə yüksək qiymət verilir. Qafqaz müsəlmanlarının səsi ən mötəbər beynəlxalq məclislərdən, nüfuzlu təşkilatlardan gəlir. Bunların arasında **BMT, YUNESKO, İslam Konfransı Təşkilatı, "Vidana çağırışı"** fondu, Ümumdünya Xalq İslam Rəhbərliyi və s. nüfuzlu təşkilatların adlarını çəkmək olar. QMİ son illərdə bu sahədə fəaliyyətini daha da artırmış, bu yolda bütün imkanlardan istifadə etmişdir.

Bütün bəşəriyyətə ünvanlanan, sülh, əmin-amanlıq, dinc qonşuluq və tolerant münasibətlərə səsləyən çağırışların məhz qədim İslam ənənələrinə malik, tarixən dözümlülük ənənələri ilə seçilən, əsrlər boyu qoynunda bütün səmavi dinlərə yer verən bir ölkədən-Azərbaycandan səslənməsi xüsusi məna kəsb edir.

Biz, Qafqazın din xadimləri, hesab edirik ki, Qafqazın xoşbəxt gələcəyinə aparan yeganə yol millətlərarası və dinlərarası anlaşma, əməkdaşlıq, dinc qonşuluq münasibətləri, ərazi bütövlüyünün qorunub saxlanmasıdır.

İrfanı: Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin Azərbaycanda bir çox dini-etnik qrupun birlikdə barış içində yaşaması üçün vazkeçilməz gücə sahib olduğunu hər kəs bilir. Bu bölgələrdə həm cəfərilər, həm də sünnilər birlikdə yaşayırlar, eyni məsciddə ibadət edir. Bəzi İslam ölkələrindən fərqli olaraq aralarında heç bir problem yaşanmır. Siz buna necə nail oldunuz?

Seyxülislam Hacı Allahşükür Paşazadə: Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi məzhəbindən asılı olmayaraq, bütün müsəlmanları özündə birləşdirir. Müsəlmanların sünnilər, şiələrə bölünməsinə baxmayaraq, Allahımız bir, kitabımız bir, peyğəmbərimiz birdir.

Müasir dövrdə, İslama qarşı hücumların və haqsız ittihamların artdığı bir şəraitdə, mənəvi və dini səviyyədə qarşılıqlı anlaşma yaratmaq cəhdləri fonunda bütün İslam ümmətini müəyyən vahid prinsiplər əsasında yaxınlaşdırmaq və birləşdirmək zərurəti günün vacib problemlərindəndir.

Odur ki, biz aramıza nifaq toxumu səpmək istəyənlərin qarşısını almalıyıq. Bunu bizlərə Peyğəmbər -əleyhissəlam- da tövsiyə edərək demişdir: **"Birlikdə rəhmət, parçalanmaqda əzab vardır."**

Dinlər, məzhəblər, xalqlar arasında xoş münasibətlərin və dözümlülüyün bərqərar edilməsi müsəlman ümmətinin, bütövlükdə

bəşəriyyətin səadət və tərəqqisinə, nəcib məqsəd və məramlarımıza rəvac verən amildir. Tolerantlıq hər bir dövləti gücləndirən, xalqını mütəşəkkil edən, onun birliyini şərtləndirən, səflərini sarsılmaz edən bir qüvvədir.

Müstəqil Azərbaycan Respublikasında vicdan azadlığı sahəsində olduqca böyük nailiyyətlər qazanılmışdır. İncəliklərinə həqiqətdir ki, 70 illik sovet-ateist təbliğatından sonra müstəqil Azərbaycanda dinimizin, mənəvi dəyərlərimizin, milli özünə məxsusluğumuzun bərpası yönündə əhəmiyyətli addımlar atılmış, müsbət nəticələr əldə olunmuşdur. Təkcə onu demək kifayətdir ki, sovet dönməsində Azərbaycanda cəmi 18 məscid var idisə, hal-hazırda onların sayı 1000-ə ötmüşdür.

Təbii ki, bu hal bizim islami üstünlüyümüzdür və bu hal bədxahlarımızı, düşmənlərimizi narahat edir.

İrfan: Neçə illərdir görürük ki, Azərbaycanda yaşayan digər din rəhbərləri də sizin ətrafınızda toplanır. Bu bir az da İslamın ilk dövrlərindəki İslam dövlətində din mənasublarının əmin-amanlıq içində yaşadıklarını xatırladır. Buna necə müvəffəq oldunuz?

Seyxülislam Hacı Allahşükür Paşazadə:

Şükürlər olsun ki, başqaları üçün arzu, dilək qismində gündəmə gələn tolerantlıq Azərbaycanda artıq gündəlik həyatı realıqdır. Bu da təsadüfi deyildir. Belə ki, tolerantlığın Azərbaycanda çox möhkəm təməl sütunları, dərin dayaqları, qədim və dərin tarixi-mədəni kökləri, ənənələri mövcuddur. Bu ənənələr Azərbaycanda 1400 illik bir tarixə malik olan İslamdan qaynaqlanır. Müqəddəs İslama görə, bütün səmavi dinlər ilahi məhiyyət kəsb etdiyindən, onlara və onların ardıcıllarına hörmət və ehtiramla yanaşmaq lazımdır.

14 əsr bundan əvvəl İslam dünyasına qovuşan Azərbaycanda digər sə-

mavi dinlərin ardıcılları öz dini etiqadlarını qoruyub saxlaya bilmişlər. Bütün bunlar ölkədə güclü tolerantlıq ənənələrinin təşəkkül tapmasına və ictimai şüurda bərqərar olmasına gətirib çıxarmışdır.

Əgər tarixi aspekt ilk sūtundursa, toler-

antlığın məhz dövlət siyasəti səviyyəsində həyata keçirilməsi onun yaşam qüvvəsini təmin edir. Fəxarətli haldır ki, dahi şəxsiyyət, Azərbaycan xalqının böyük oğlu ulu öndər Heydər Əliyev həzrətlərinin dinə, dini dəyərlərə münasibətdə yürütdüyü müdrik siyasət, din-dövlət münasibətlərinin düzgün məcraya istiqamətləndirilməsi sahəsində mövcud dövlətçilik ənənələri möhtərəm dövlət başçımız İlham Əliyev cənabları tərəfindən böyük uğurla davam etdirilir. İlham Əliyev cənabları ölkəmizdə demokratik-hüquqi prinsiplərin, din və vicdan azadlığının ardıcıl surətdə həyata keçirilməsinin qarantıdır.

Ölkəmizdə elə bir şərait yaranmışdır ki, bütün dini qurumlar sərbəst fəaliyyət göstərə bilər və onların heç biri hansısa təzyiqə məruz qalmır. Tam məsuliyyətlə dəyə bilərəm ki, dünyanın heç bir ölkəsində üç dini konfessiya - İslam, xristian və yəhudi dinlərinin nümayəndələri bu qədər səmərəli əməkdaşlıq etməyiblər. Biz öz fəaliyyətimizlə konkret nümunə nümayiş etdiririk.

İrfan: Məlum olduğu kimi, keçən ay bir çox müsəlman ölkələrində Rəsulullah (s.ə.s)-in mübarək doğum həftəsi qeyd olundu. Sizcə bu ayın müsəlmanlar üçün əhəmiyyəti nədən ibarətdir?

Seyxülislam Hacı Allahşükür Paşazadə:

Mən bu ayın, mübarək mövlüd həftəsinin əhəmiyyətini hər şeydən əvvəl onda görürəm ki, bu münasibətlə keçirilən elmi-dini toplantılarda Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-in həyat yolu, mübarizəsi, fikir dünyası müsəlmanlar üçün bir daha işıqlandırılır, bir nümunə kimi təbliğ edilir. Allah təala öz kitabında həzrət Məhəmmədə buyurur ki: "De: Mən də sizin kimi bir insanam." (Kəhf, 110) Lakin bu insan vəhyi qəbul etmək və onu insanlara çatdırmaq əmrini almışdı. Bu cür böyük vəzifəni Allah təala ancaq öz sevimlisinə, insanların ən mükəmməli, ən üstünü və ən seçilmişinə həvalə edir. Odur ki, Rəbbimiz onu Allaha, qiyamət gününə ümid bəsləyənlər və Allahı çox zikir edənlər üçün nümunə (Əhzab, 21) göstərmişdir. Əmirəlmöminin həzrət Əli Peyğəmbərimizi "insanların ən xeyrlisi" kimi vəsf etmiş və buyurmuşdur ki: "O böyük insanın zühuru ilə möminlərin zilləti baş ucalığına, şadlıq, üstünlük və böyüklüyə çevrildi." Peyğəmbərimizin əxlaqı, ibadəti, əmanətə sədaqəti, insanlarla davranışı, dində dözümlülüyü, qadına münasibəti, insanlar arasında qardaşlıq, bərabərlik barədə fikirləri müsəl-

manlar üçün həmişə örnək olmuşdur. Bu gün belə bir gözəl nümunə bizim hamımız üçün, bütün müsəlmanlar üçün bir bələdçi kimi təbliğ olunmalıdır. Mövlud həftəsi məhz belə bir müqəddəs amala xidmət edir.

İrfan: *Hz. Peyğəmbərin hər zaman dillərə dastan olan sevgi, şəfqət və mərhəməti ilə bağlı bu gün hansı nüansları İrfan oxucusu ilə paylaşmaq istərdiniz?*

Şeyxülislam Hacı Allahşükür Paşazadə:

Həzrət Peyğəmbərimiz kamil insan nümunəsidir. Onun sevgisi də, mərhəməti də kamildir. Ən ümdəsi isə o idi ki, o, bütün insanlığı bir bilir, bir görmək istəyir. Mən onun sevgisini, şəfqətini, mərhəmətini bir kəlmə ilə - insanpərvərlik kimi ifadə edərdim; insanpərvərliyinin ən gözəl nümunəsini onda görürəm ki, Taifdə insanları Allah yoluna çağırdığı halda məsxərəyə qoyulan, təhqir edilən Peyğəmbər Allahın köməyi ilə təqiblərdən yaxa qurtardıqdan sonra ona işgəncə verən insanların əzaba düşər edilməsinə razı olmadı, onlar üçün Rəbbindən hidayət dilədi. Bu gün bəşəriyyəti mənəm-mənəmlikdən, hegemonluq iddiasından, var-dövlət ehtirasından yalnız belə bir insanpərvərlik qurtaracaqdır.

İrfan: *Bilindiyi kimi, Hz. Peyğəmbərin dünyaya gəlişi bir çox dəyişikliklərə səbəb oldu. Onun Peyğəmbər olaraq bəşəriyyətə ən böyük töhfəsi isə dünyaya barış gətirməsi idi. Məlumdur ki, Mədinə şəhər dövlətində müsəlmanlar, yəhudilər həmçinin xristianlar eyni torpaqlarda barış içində yaşayırdılar. Bunun isə ən başlıca səbəbi Rəsulullahın o cəmiyyətdə mövcud olması idi. O gündən bu günümüzdə barış və sülh mövzusunda sizcə Rəsulullahın bizə mesajı nə olmalıdır?*

Şeyxülislam Hacı Allahşükür Paşazadə:

Allahın Rəsulu (s.ə.s) Allahın kitabında deyilənləri demişdir: təcavüz etməyin, yer üzünü islah edildikdən sonra orada fəsad salmayın, ədalətli olun, müqabil tərəf sülhə, barışa meyl etsə, siz də sülhə meyl edin. Mən Peyğəmbərimizin bizə barışla bağlı mesajını həzrət Əliyə istinadən rəvayət edilən bir

hədislə əlaqələndirmək istərdim: "Bir ixtilaf olduğu zaman, çalış ki, sülhlə yola verəsən"

İrfan: *Dəyərli vaxtınızı bizə ayıraraq xoş duyğularınızı bizimlə, İrfan oxucularıyla paylaşdığınız üçün təşəkkür edirik!*

İLİN ADAMI

Bu il ANS Şirkətlər Qrupu və Çingiz Mustafayev Fondu ölkədəki dini, millimənəvi dəyərlərin inkişafı üçün göstərdiyi müstəsna xidmətlərə görə Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri Hacı Allahşükür Paşazadə həzrətlərini 2006-cı ilin adamı elan etdi.

Ramiz MƏMMƏDOV

memmedov_r@hotmail.com

Söz də Sehr Var

Səyatda yaşayan hər bir canlının mayasına Allah təalanın yerləşdirdiyi instinkt o canlıya həyatla mübarizə aparma gücü verir. Eyni zamanda hər bir canlıya müəyyən bir vəzifə verilmişdir ki, onu da mükəmməl şəkildə yerinə yetirməlidir. Bizə bunu Qurani-Kərim belə izah edir:

"Rəbbin bal arısına belə vəhy (təlqin) etdi: Dağlarda, ağaclarda və (insanların) qurduqları çardaqlarda (evlərin damında, üzüm-lüklərdə) özünə evlər tik (pətləklər sal). Sonra bütün meyvələrdən ye və Rəbbinin sənə göstərdiyi yolla rahat (asanlıqla) get! (Və ya: "Rəbbinin yollarını itaətlə tut!") (O arıların) qarınlarından insanlar

üçün şəfa olan müxtəlif rəngli (ağ, sarı, qırmızı) bal çıxar. Şübhəsiz ki, bunda da düşüncə dərk edənlər üçün bir ibrət vardır!" (Nəhl 68-69)

Allah təala arıya bal hazırlamaqla insanlara faydalı olmasını təlqin etdiyi kimi digər canlıları da bu kimi vəzifələrlə vəzifələndirmişdir.

Allah təala arıya bal düzəltməyi, inəyə süd verməyi və s. kimi şeyləri necə öyrətdisə, biz insanlara da bu dünyadakı vəzifələrimizi, bu dünyaya nə üçün gəldiyimizi zaman-zaman göndərdiyi peyğəmbərlərin bildirişləriylə yanaşı, onların öyrətdiklərini çətinlik çəkmədən qəbul etməmiz üçün də bizi İslama meyilli olaraq yaratdı. Bu haqda peyğəmbərimiz belə buyurur:

"Hər bir uşaq (İslam) fitrəti üzrə doğulur"
(Buxari, cənaiz, 80,93.)

Bütün bunlara baxmayaraq insan oğlu bu dünyaya nə üçün gəldiyinə laqeyd qalaraq İslamdan kənar yollara düşməkdədir. Təəssüf ki, bütün bunların səbəbkarı bəzən valideynlər olur. (Nuh, 27)

Elə buna görə də bu mövzuda valideynlərin öhdəsinə çox böyük və mühüm vəzifə düşür. Onların vəzifəsi, övladlarını yaxşı tərbiyə edərək onların təmiz fitrətlərinin pozulmasının qarşısını almaqdır. Beləliklə düzgün tərbiyə nəticəsində ilk əvvəl Allah və Rəsuluna, sonra valideynlərinə, qohum-əqrəbasına, qonşularına, cəmiyyətə, dövlətə və millətinə sadıq bir vətəndaş yetişdirmiş olarıq. Unudulmamalıdır ki, uşağın ilk məktəbi ailə yuvasıdır. Bunun üçün ailə tərbiyəsi çox önəmlidir.

Valideynlər uşağı düzgün tərbiyə etmək üçün onlara hansı yaşda necə davranılacağını, nəyin nə vaxt öyrədiləcəyini, ümumiyyətlə onlarla necə rəftar ediləcəyini bilməlidir.

Təəssüf ki, bu gün bir çox ailələr uşaqları ilə münasibətlərə heç diqqət etmirlər. Bu dəqqətsizliyin uşağın tərbiyəsinə mənfi təsirlərini düşünməyən ata-analar çoxdur. Məsələn, ana və yə ata uşağını qonşunun uşağıyla müqayisə edərək o uşağın ondan daha qabiliyyətli, daha çalışqan, daha zəhinli və s. olduğunu söyləyərək övladının özünə olan inamını necə itirdiyini, onu necə passivləşdirdiyini düşünmür. Hətta bütün bunların nəticəsində övladının qonşunun uşağına kin bəsləyəcəyini, bəlkə ona ziyan verəcəyini heç ağllarına da gətirmirlər.

Əgər uşaq belə tərbiyə edilərsə, valideyn uşağının bacarıqsız olacağından əmin olablər. Çünki uşaq, valideynlərinin onun haqqında bu şəkildə düşündüklərini bildiyi zaman özünə olan inamını itirər və onun haqqında deyilənlərin doğru ola biləcəyini fikirləşərək gələcəyə bədbin baxar. Boş yerə *"Ağıllıya qırx gün dəli desən dəli olar"* deyilməyib.

Mənfi sözlər nəinki məsum uşaqlara, cansızlara belə mənfi təsir göstərir. Yapon alimi olan **Dr. Masaru Emoton** su üzərində tədqiqat apararaq bu qənaətə gəlmişdir ki, həqiqətən mənfi söz və davranışlar cansızlara da neqativ yondən təsir edir. O, içində su olan iki hovuzdan birinin yanında pis sözlər söyləndiyi zaman o suyun kristallaşması ilə, yanında yaxşı sözlər söylənən suyun kristallaşması arasında fərq olduğunu sübut etmişdir.

İnsan bədəninin təqribən yetmiş faizinin sudan ibarət olduğunu nəzərə alsaq, mənfi sözlərin tərtəmiz uşağa necə təsir bağışlayacağını düşünmək hər halda çətin olmaz. Peyğəmbərimizin **"Sözde sehr var"** lakonik kəlamının hikməti indi daha yaxşı başa düşülür. ■

İSLAMDA ÇALIŞMA VƏ İŞ ƏXLAQI

Əstər Qurani-Kərimin, istərsə də hədislərin ortaya qoyduğu düsturlar iş və ortaqlıq həyatında bəzi çox mühüm mövzulara toxunur. Hər hansı bir ticari əlaqə zamanı tərəflərin bir-birini aldatması, maldakı qüsurun gizlədilərək müştəriyə deyilməməsi, müştəri olmadığı halda camaatı şirnikləndirmək üçün yalandan özünü alıcı kimi göstərmək və borcunu vaxtında ödəməmək günah sayılmışdır.

Müqəddəs kitabımız olan Qurani-Kərimdə Allahın gecəni istirahət, gündüzü isə ruzi təmin etmək üçün yaratdığı ifadə olunur. Yenə Quranda insan üçün çalışıb-vuruşmaqdan başqa bir yolun olmadığı və dünyadakı nemətlərin "Allahın nemətləri" və "gözəl ruzilər" olduğu vurğulanır. Yenə başqa bir surədə müsəlmanlara cümə namazından sonra yer üzünə yayılaraq Allahın verdiyi ruzilərdən faydalanmaları təlqin olunur. İslam Peyğəmbəri Hz. Məhəmməd də dağdan odun yığıb sataraq öz ruzisini təmin edən bir adamın başqalarına əl açaraq dilənçilik edəndən daha fəzilətli olacağını bildirmişdir.

Bilindiyi kimi bütün peyğəmbərlər hər hansı bir sənət sahibi olmuşlar. Bu da öz növbəsində həm çalışmanın əhəmiyyətini, həm də maddi dəyərlərlə yanaşı mənəvi dəyərlərin bir arada ola biləcəyini göstərir. Peyğəmbər (s.ə.s) "Allahın göndərdiyi bütün peyğəmbərlər çobanlıq etmişdir." -buyuraraq bu həqiqəti ortaya qoymuşdur. Əshabın "Sizdəmi, ya Rəsulallah?" sualına "Bəli, mən də vaxtı ilə bir miqdar pul qarşılığında məkkəlilərin qoyunlarını otarmışam." demişdir. Hz. Peyğəmbərin dini işlərlə yanaşı dünya işlərinə də önəm verilməsini təlqin edən bu cür açıqlamalarından ilham alan ilk müsəlmanlar ibadət şövqü ilə çalışır və gündəlik ruzilərini qazanardılar. İlk dövrlərdə bəzi maddi problemləri olsa da sonradan geniş imkanlara sahib olmuşlar. Məsələn, Məkkədən Mədinəyə hicrət etmək məcburiyyətində qalan bəzi varlı müsəlmanlar var-dövlətini Məkkədə qoyub gəldiyi üçün müflis vəziyyətə düşmüşdü. Bu məsələni həll etmək üçün Rəsulullah (s.ə.s) müsəlmanlar arasında qardaşlıq quraraq bir varlı ilə fəqiri qardaş elan etdi. Bu da dünya tarixində misli görünməmiş ictimai yardımlaşma nümunəsi olmuşdur. Belə ki, yerli camaatdan olan ənsarlar əllərində olan hər şeyi mühacir qardaşı ilə bölüşmüşdür. Abdurrahman b. Avf adlı səhabə də mədinəli biri ilə qardaş olmuşdu. Məkkədə ikən zəngin olan Abdurrahman mədinəli qardaşının ona etdiyi təklifə görə öz

minnətdarlığını bildirdikdən sonra "Mənə bazarın yolunu göstər" deyərək öz əl əməyi ilə ruzisini qazanmaq yolunu seçmişdi.

İslam dini çalışıb qazanmağa təşviq edərkən digər tərəfdən də iş həyatı ilə bağlı bəzi qaydalar qoymağı da diqqətdən qaçırmamışdır. İş və məslək sahibi olmaq ciddi məsuliyyət tələb edir. Buna görə də dinimiz iş həyatı ilə bağlı bəzi qaydalar qoymuşdur. Bu qaydaları ümumi olaraq belə sıralamaq mümkündür:

a) Fərd iş fəaliyyətində təmiz niyyət daşmalıdır. Bütün işlərində olduğu kimi iş həyatında da Allahın rızasını gözləməli və insanlara faydalı olmaq niyyətini bütün məqsədlərdən üstün tutmalıdır.

b) Hər hansı bir işə təşəbbüs göstərən adam o işə bələd olmalıdır. İslam əxlaqını tədqiq edənlər hər müsəlmanın öz iş sahəsiylə bağlı mühüm məsələləri bilərək qazancını haramdan qorumağın vacibliyini

qeyd etmişlər.

Bu iki xüsusa riayət etməyən insan cəmiyyətə faydadan çox zərər verir ki, İslam da buna qarşıdır. Çünki müsəlman başqalarına əli və dili ilə zərər verməyən kəs olaraq tərif edilmişdir..

İstər Qurani-Kərimin, istərsə də hədislərin ortaya qoyduğu düsturlar iş və ortaqlıq həyatında bəzi çox mühüm mövzulara toxunur. Hər hansı bir ticari əlaqə zamanı tərəflərin bir-birini aldatması, maldakı qüsurun gizlədilərək müştəriyə deyilməməsi, müştəri olmadığı halda camaatı şirnikləndirmək üçün yalandan özünü alıcı kimi göstərmək və borcunu vaxtında ödəməmək günah sayılmışdır. Bu və bu kimi ticarət qaydalarına riayət edilməyəcəyi təqdirdə əldə edilən qazanc İslam nöqteyi-nəzərindən halal sayılmamışdır.

Allah hamımızı halal yolla qazananlardan etsin!

VER ÖZ BORCUNU!

Nəbi Abdullayev

*Ey insan! agah ol, uyma şeytana
Şeytanla dostluğu tulla bir yana
Zülm etmə özünə sən qana-qana,
Gəl qıl namazını, tut orucunu,
Allah qarşısında ver öz borcunu!*

*Cənnətlə atəşi çıxarma yaddan,
Cənnət üçün çalış, uzaq ol oddan,
Heç vaxt ümidini üzmə Allahdan,
Gəl qıl namazını, tut orucunu,
Allah qarşısında ver öz borcunu!*

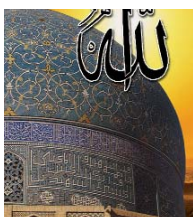
*Hara getsək son yerimiz qəbirdi,
İnsanı ucaldan iman, səbirdi,
Dinsizə cənnət də, atəş də birdi,
Gəl qıl namazını, tut orucunu,
Allah qarşısında ver öz borcunu!*

*İslamın dirəyi sayılır namaz,
Hər düşünən beyin bunu anlamaz,
İbadət etməyən müsəlman olmaz,
Gəl qıl namazını, tut orucunu,
Allah qarşısında ver öz borcunu!*

Başımızın tacı

HƏZRƏT ƏLİ

-radiyallahu anh-

*Əz. Əli (r.a) nəbəvi
tərbiyə nəticəsində heç
vaxt dünyaya meyl
etmədi. Bu səbəblə də
həyatı İslam qar-
daşlığının və
başqalarını özündən
üstün tutmağın misli
bərabəri olmayan təza-
hürlərinə səhnə oldu.*

Əzrət Əli (r.a) heç kimə qismət olmayan bir xoşbəxtliyə nail olaraq Kəbeyi-Müəzzəməninin içində dünyaya gəldi. (Hakim, Müstədrək, III, 549) Əbu Talibin ailə fərdləri çox olduğu üçün Peyğəmbərimiz (s.ə.s) onu himayəsinə götürdü. Hz. Əli beş yaşından etibarən hz. Peyğəmbərin tərbiyəsi altında yetişdiyi üçün o dövrün mənfi adətlərindən təsirlənməmişdir. Uşaqlar arasında ilk iman gətirən şəxs hz. Əli olmuşdur.

Həz. Peyğəmbər (s.ə.s) risalet vəzifəsi verildikdən sonra hər il Həcc ziyarəti üçün Məkanın ətrafında toplaşan qəbilələrə İslamı təbliğ üçün gedər, hz. Əli və ya hz. Əbu Bəkri də özü ilə aparardı. Rəsulullahın təbliğindən təsirlənən hz. Əli bəzən evdə tək olduqda Kəbəyə gedər və oradakı bütərdən bir neçəsini qırıb geri qayıdardı.

Həzrət Əli Peyğəmbərimizin hicrəti əsnasında da çox mühüm işlər görmüşdü. Belə ki, Peyğəmbər (s.ə.s)-in müşriklər tərəfindən mühasirəyə alınmış evində, sui-qəsd etməyə hazırlaşanların hədəfini azdırmaq üçün Rəsulullahın yaşıl əbasına bürünüb onun yatağına qorxmadan uzandı.

H. Əli (r.a) məkkəlilərin h. Peyğəmbərə saxlamaq üçün verdikləri əmanətləri sahiblərinə qaytardıqdan sonra həsrətlə Mədinə istiqamətində yola düşdü. Gecə yürüyüb, gündüz dincəlməklə məşəqqətli bir yolçuluqdan sonra Mədinəyə çatdı. Mədinəyə çatarkən ayaqlarından qan sızdırdı.

H. Əli hicrətin ikinci ili Allahın əmriylə h. Fatimə anamızla ailə qurma şərafinə nail oldu. Beləliklə h. Peyğəmbərin möhtərəm kürəkəni və "Əhli-Beyti"ndən olmaq səadətinə nail oldu.

"**Turuqi-aliyyə**"dən on bir müqəddəs insanın h. Peyğəmbərə nisbəti onun vasitəsi ilə oldu. Möhtərəm xanımı Fatimə anamızla zahidənə yaşayışları və fədakarlıqları dastan olub dillərdə dolaşdı. Bu baxımdan Əhli-Beyt İslam təsəvvüfündə ən üstün adlar halına gəldi.

COMƏRDLƏRİN SULTANI

H. Əli (r.a) nəbəvi tərbiyə nəticəsində heç vaxt dünyaya meyl etmədi. Bu səbəblə də həyatı İslam qardaşlığının və başqalarını özündən üstün tutmağın misli bərabəri olmayan təzahürlərinə səhnə oldu. H. Peyğəmbər (s.ə.s):

"Allah bir bəndəsinin xeyrini istədikdə onu insanların ehtiyaclarını qarşılamaq

yolunda xidmət etdirər"- buyurmuşdur. (Suyuti, II, 4(3924))

H. Əli (r.a) da bu nəbəvi müjdəyə nail ola bilmək həyəcanı içində belə buyurmuşdur:

"İki nemət vardır ki, məni hansının daha çox sevindirdiyini bilmirəm. Birincisi - bir adamın ehtiyacını qarşılaya biləcəyimi düşünərək yanıma gəlməsi və bütün səmimiyyəti ilə məndən yardım istəməsidir. Digəri isə həmin adamın arzusunu Allahın mənim vasitəmlə yerinə yetirməsi, yaxud asanlaşdırmasıdır. Bir müsəlmanın müşkülünü həll etməyi dünya dolusu qızıl və gümüşə sahib olmaqdan üstün tuturam" (Ali əl-Müttəqi, Kənzü-l-Ummal, VI, 594/1709)

Bu uca əxlaq sahibinin həyatından bir misal:

İbn Abbas Ata -rəhmətullahi əleyhdən rəvayət edir ki:

H. Əli (r.a) bir gecə bir miqdar arpa qarşılığında bir xurmalığı suvarmış, səhər olduqda isə əmək haqqı olan arpanı alaraq evinə qayıtmışdı. Gətirdiyi arpanın üçdə

H. Əlinin xəlifə olduqdan sonra həyata keçirdiyi ilk icraatlardan biri paytaxtı Mədinədən Kufəyə köçürmək oldu. Çünki Allah Rəsulunun əziz xatirələri ilə dolu o mübarək bölgənin siyasi mücadilələrə səhnə olması bütün möminlərin qəlbini incidirdi.

birini üyüdüb "hazira" deyilən yemək hazırladılar. Yemək bişdikdən sonra yoxsul bir adam gəldi və yemək istədi. Onlar da bişən yeməyi olduğu kimi yoxsula verdilər. Sonra arpanın ikinci üçdə birini üyüdərək yemək bişirdilər. Yemək bişdikdən sonra bu dəfə də bir yetim gəlib yemək istədi. Bu yeməyi də o yetimə verdilər və arpanın yerdə qalan hissəsini də üyüdüb təkrar yemək bişirdilər. Yemək bişdikdən sonra müşriklərdən bir əsir gəldi və yemək istədi. Son yeməklərini də ona verdilər və həmin günü ac keçirdilər.

Başqa bir rəvayətə görə üç gün ardarda iftar yeməklərini yoxsula, yetimə və əsirə verərək su ilə iftar etdilər. Məhz bu hadisədən sonra Qurani-Kərimin bu ayələri nazil oldu.

"Onlar öz iştahaları çəkdiyi (özləri yemək istədikləri) halda (və ya: Allah rızasını qazanmaq uğrunda) yeməyi yoxsula, yetimə və əsirə yedirirlər. Və sonra da yedirdikləri kimsələrə belə deyirlər: *"Biz sizi ancaq Allah rızasından ötrü yediririk. Biz sizdən (bu ehsan müqabilində) nə bir mükafat, nə də bir təşəkkür istəyirik. Həqiqətən, biz Rəbbimizdən, çox sərt (müdhiş), cətin gündən (üzlərin dəhşətdən eybəcər kökə düşəcəyi, çöhrələrin tutulub qaralacağı qiyamət günündən) qorxuruq!"* (əl-İnsan 8-11) (Vahidi, Əsbabu-nüzul, s. 470; Zəməxşəri, əl-Kəşşaf, VI, 191-192; Razi, XXX, 244)

Məhz bu kimi gözəl əxlaqına görə həzrət Əli haqqında Rəsuli-Əkrəm "Sultanul-Əsxiya" yəni səxavətliyərin sultanı deyərək bəhs etmişdir.

ALLAHIN ASLANI HƏZRƏT ƏLİ

Həzrət Əli (r.a) bütün qəzalarda iştirak etdi və böyük qəhrəmanlıqlar göstərdi. Yalnız Təbuk savaşında iştirak etmədi. Çünki hz. Peyğəmbər onu Mədinədəki müsəlmanların və Əhli-Beytin mühafizəsinə nəzarət etmək üçün arxada qoymuşdu. Hətta şücaət və cəsarəti hər kəsə məlum olan o igid səhabə:

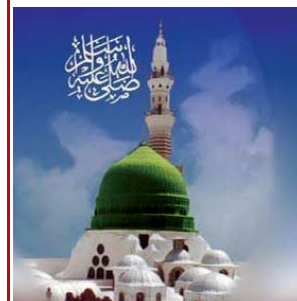
- Ya Rəsulallah, məni qadınların və uşaqların başında qoyursan? -dedikdə, hz. Peyğəmbər (s.ə.s):

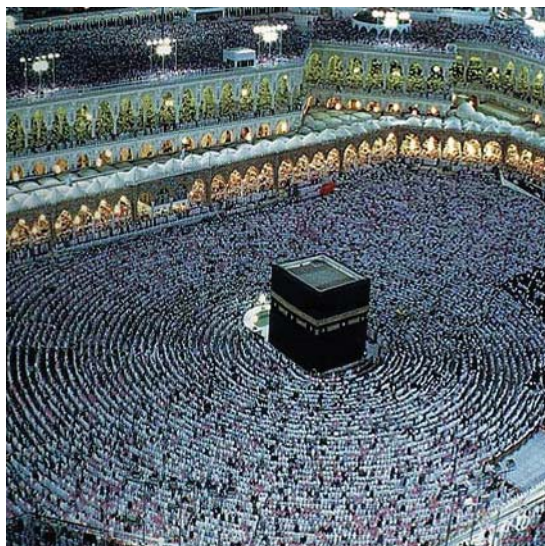
- "Ya Əli, Musaya görə Harun nə isə, sən də mənə görə onun kimisən! Lakin məndən sonra peyğəmbər yoxdur." buyuraraq ona təsəlli verdi.

Ərəb adətlərinə görə döyüşlərdə ordunun ən məşhur cəngavərləri hər meydanına çıxar, qarşısına vuruşmaq üçün ən igid cəngavərləri çağırırdı. Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) də əksər hallarda hz. Əlini hər meydanına çıxarırdı. Hz. Əli qarşısına çıxan bütün cəngavərlərə Allahın lütfü ilə qalib gəlmişdir. Bu

"Sizə təqvalı olmağı vəsiyyət edirəm. Dünyaya meyl etməyin. Əlinizdən çıxanlara ağlamayın. Hər zaman düz danışın. Alahın kitabı ilə əməl edin. Zalımın düşməni, məzlumun yardımçısı olun. Dinin hökmlərini yerinə yetirmək xüsusunda qınayanların qınağından qorxmayın."

Tam öldürəcəyi əsnada sərbəst buraxdığı kafirin qəlbində bu hadisə böyük təsir buraxdı. Həmin məqamda döyüşü unutdu, hz. Əliyə nə üçün onu sərbəst buraxdığını soruşdu. O Haqq aşiqi belə buyurdu:

- "Bizim savaşımız iki cürdür. Biri sənin kimi kafirlə vuruşmaqdır ki, Allah rızası üçündür. Digəri də nəfsimizlə mübarizədir ki, nəfsani arzuları koraltmaqla olur. Səninlə savaşım Allah rızası üçün idi. Lakin sən mənim üzümə tüpürdükdə səni öldürsəydim, nəfsimin istəyi ilə öldürmüş olardım və nəfsim məni məğlub edərdi. Buna görə

Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) belə buyurmuşdur: "Əsl qəhrəman güləşdə rəqibini məğlub edən deyil, qəzəbləndiyi zaman nəfsinə hakim olandır." (Müslim, Birr, 107)

səbəblə də onun Allahın köməyi ilə nail olduğu bu vəsfini ifadə etmək üçün ona "**Əsədullahil-qalib**" (Allahın qalib aslanı) adı verilmişdir.

Şübhə yoxdur ki, onun zahirdəki bu qəhrəmanlığının əsasında Allah Rəsulunun nəbəvi tərbiyəsi sayəsində nail olduğu yüksək mənəvi dəyərlər mövcud idi. Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) belə buyurmuşdur: "Əsl qəhrəman güləşdə rəqibini məğlub edən deyil, qəzəbləndiyi zaman nəfsinə hakim olandır." (Müslim, Birr, 107)

Məhz əsl cəngavərlik və pəhlivanlığın nəfsə qarşı cihaddakı qalibiyyətə bağlı olması şüuru ilə yaşayan hz. Əli bu hədisi-şərifin də canlı bir misalı oldu. Belə ki, bir savaşda vuruşaraq yerə yıxdığı bir kafirə son zərbəni endirmək istəyərkən, o kafirin çarəsiz halda hz. Əlinin mübarək üzünə tüpürməsinə qarşılıq olaraq bu qəhrəman səhabənin düşməninə öldürməkdən vaz keçməsi, onun sahib olduğu qəlb həssaslığını necə də gözəl əks etdirir.

səni azad etdim. Nəfsimi boğaraq daha böyük cihad etdim. Çünki bir möminin nəfsani arzularına əsir olması sənin kimi kafirin zərərindən daha böyükdür."

O könül insanının arifanə cavabı qarşısında kafirin gözündən qəflət pərdələri qalxdı, qəlbi iman nuruyla aydınlandı. Sonra da hz. Əli ilə birlikdə qəzvlərə qatıldı. Haqq yolunda qəzəblə nəfsindən gələn qəzəbi bir-birinə qarışdırmadan düşməne qarşı qəhrəmanlıqla döyüşdü.

Hz. Əli (r.a) cəng meydanlarında misilsiz qəhrəmanlıqlar sərgiləməklə yanaşı digər tərəfdən ibadət həyatında da müstəsna bir hüsur və xüsu iqlimində yaşadı. Bir müharibədə ayağına ox girmişdi. Ağrının şiddətindən oxu çıxara bilmədilər.

Hz. Əli: "*Mən namaza durduqdan sonra çıxarsınız*" -deyərək namaza başladı. Heç bir çətinlik çəkmədən oxu çıxardılar. Hz. Əli salam verib namazdan çıxdıqdan sonra "*Nə oldu?*" -deyə yanındakılardan soruşduqda "*Çıxardıq*" dedilər.

H. Əlinin vücudu namazın xüşi və mənəvi həzzi ilə sanki dünyadan təcrid olmuşdu.

KƏBƏDƏN KUFƏ MƏSCİDİNƏ...

H. Əli (r.a) Peyğəmbər (s.ə.s)-in axirətə köç edisindən sonra hakimiyyətə gələn xəlifələrə gücü çatdığı ölçüdə yardım etdi. Onların məşvərət məclislərində iştirak edərək fərasət və bəsirətlə dolu rəyləri ilə düzgün qərar almalarına yardımçı oldu.

H. Osman (r.a)-ın Mədinədə asilərə tərəfindən şəhid edilməsindən sonra, səhabələrin təkid və ısrarları ilə xilafəti qəbul etdi. H. Əlinin xəlifə olduqdan sonra həyata keçirdiyi ilk icraatlardan biri paytaxtı Mədinədən Kufəyə köçürmək oldu. Çünki Allah Rəsulunun əziz xatirələri ilə dolu o mübarək bölgənin siyasi mücadilələrə səhnə olması bütün möminlərin qəlbini incidirdi. Bunun üçün o bölgəni layiq olduğu asudə iqlim içində bir elm və irfan ocağı olaraq mühafizə etmək üçün bu qərarı aldı. Necə ki, getdiyi Kufədə ömrünün qalan hissəsini fitnə-fəsad və qarışıqlıqlarla mücadilə içində keçirdi.

Şəhid olunacağına bir neçə gün qalmış sanki vəfat edəcəyini hiss edirmiş kimi yeyib-içməkdən kəsildi. Yeməkdən kəsilməsinin səbəbini soruşanlara **"Əmriləlahinin məni ac ikən yaxalamasını arzu edirəm"**- deyərək buyurdu. Çox keçmədən Kufə məscidində sübh namazını qıldırarkən İbn Mülcəm tərəfindən şəhid edildi. Vəfat etdikdə 63 yaşı vardı.

H. Əli (r.a) ağır yaralı ikən Cündəb b. Abdullah ona:

- "Ey möminlərin əmiri! Allah səni biza çox görməsin, amma başına bir hadisə gəlsə biz oğlun Həsənə bəyət edəcəyik" dedi. H. Əli də öz növbəsində vaxtilə h. Ömər in göstərdiyi fərasətlə:

- Bu xüsusda sizə nə əmr edirəm, nə də nəhy. Özünüz bilərsiniz, -deyərək onun sözünü kəsdi, h. Həsən və Hüseyne bu

H. Əli qarşısına çıxan bütün cəngavərlərə Allahın lütfü ilə qalib gəlmişdir. Bu səbəblə də onun Allahın köməyi ilə nail olduğu bu vəsfini ifadə etmək üçün ona "Əsədullahil-qalib" (Allahın qalib aslanı) adı verilmişdir.

vəsiyyəti etdi:

- "Sizə təqvalı olmağı vəsiyyət edirəm. Dünyaya meyl etməyin. Əlinizdən çıxanlara ağlamayın. Hər zaman düz danışın. Alahın kitabı ilə əməl edin. Zalımın düşməni, məzlumun yardımçısı olun. Dinin hökmlərini yerinə yetirmək xüsusunda qınayanların qınağından qorxmayın."

H. Əli (r.a) Sonra kəlməyi-tövhid gətirərək həyat kitabını xətm etdi. Həyata Kəbeyi-Müəzzəmədə açdığı gözlərini yenə bir məsciddə qapama şərafı ilə uca məqama qovuşdu.

H. Əliyə qarşı apardığı mücadilələrdən peşman olan Muaviyənin ömrünün son çağlarında söylədiyi bu sözlər onun peşmançılığını açıq bir şəkildə ifadə etməkdədir.

"Kaş ki, Qüreyşdən Zi-Tuva vadisinə (özbaşına yaşayan sadə) bir kimsə olaydım, amma (idarəçilik) bu işlərə girməyəydim." (İbn Əsir, əl-Bidayə, VIII.)

Rəbbimiz Rəsulullah (s.ə.s)-in ən yaxın dostları olan dörd böyük xəlifənin məhəbbətini könlümüzdən əskik etməsin. Axirətdə bizləri onlarla birlikdə həşr etsin.

Rəbbimiz Rəşid Xəlifələrin gözəl əxlaqı ilə əxlaqlanmağı hamımıza nəsib etsin. Bizi şəfaətlərinə nail eyləsin!

Amin! ■

HƏYATA FƏRQLİ BAXIŞ

Bəlkə yağışlı havada maşınla işə gedənlərə baxıb həsəd aparmaqdansa, rəhmət damlları altında, təmiz havada yeriməkdən zövq alsaq hər şey daha fərqli olar.

Zəngin bir adam öz oğluna sahib olduqları ehtişamlı həyat tərzini göstərmək üçün onu bir kəndə göndərir. Kəndlilərin yaşayış tərzilə öz həyat tərzini müqayisə edərək nə qədər var-dövlətə sahib olduğunu dərk etmək üçün göndərilən oğul bir neçə gündən sonra geri qayıdır. Varlı ata soruşur:

- Oğlum, oralar necə idi?

Oğul isə cavab verir:

- Ata, orada yaşayanlar bizdən çox zəngindir. Onun bu sözlərinə təəccüb edən atası çaşqın nəzərlə ona baxarkən sözünə belə davam edir:

- Ata, bizim villanın həyətyanı sahəsi filan kvadratmetr, onların isə hüdudsuzdur. Bizim qəfəsdə iki quşumuz olduğu halda kənddə yaşayanların onlarla toyuğu, hindisi var, hələ böyük mal-qaralarını demirəm. Bizim tavanımızı bu çilçiraqlar işıqlandırır, amma onların başı üstündə bərk vuran milyonlarla ulduz var...

Bu kiçik hekayə həyata baxış tərzini ortaya qoyur. Həyat öz müxtəlifliyi ilə bəzən bizə fərəh, bəzənsə kədər gətirir. Həyatdan zövq almaqsa insanın özündən asılıdır. Biz istəsək də, istəməsək də həyat

davam edir. Əslində bizi xoşbəxt, ya da bədbəxt edən amil, baş verənlər deyil, onlara baxış tərzimizdir. Bəzən həsəd apardığımız varlı insanların heç də düşündüyümüz kimi xoşbəxt olmadığını görürük. Bir zamanlar Rusiyada yaşayan azəri milyonçunun televiziya vasitəsilə söylədikləri diqqətimi çəkmişdi. Deyirdi ki: "Siz çox xoşbəxt adamsınız ki,

istədiyiniz vaxt, gecənin yarısında, səssiz küçələrdə sərbəst gəzə bilərsiniz." Həqiqətən belə deyilmi? Bəlkə yanındakı cangüdənləri ilə səksəkəli həyat sürənlərə həsəd aparmaqdansa, həyatda sərbəst yaşamaqdan zövq almaq daha yaxşıdır. Bəlkə yağışlı havada maşınla işə gedənlərə baxıb həsəd aparmaqdansa, rəhmət damlları altında, təmiz havada yeriməkdən zövq alsaq hər şey daha fərqli olar. Əslində hər kəsin öz həyatından zövq alması öz əlindədir. Qərbin dahi Şekspiri deyirdi ki: "Həyatda heç nə yaxşı, ya da pis deyildir. Bizim düşüncələrimiz onları yaxşı, ya da pis edir." Həyatdan zövq almağın sirri hadisələrə baxış tərzimizdə gizlidir. İmam Şafi şerində belə deyir:

"Qoy günlər (həyat, zaman) istədiyini etsin,
Sən nəfsini (daxili aləmini) pozma, çünki
hər şey qədərdir!"

NƏ ÜÇÜN OXUMALIYIQ?

*Səşəriyyəti monopoliyaya
çevirən, haqq-ədalət tanımayan
insanların pəncəsindən xilas
etmək üçün oxumalıyıq!*

*İnsanlara yanlış və doğrunu
göstərmək, atəşdən qurtarmaq
üçün oxumalıyıq!*

*İnsanlara dinimizin fobiya
olmadığını izah etmək üçün oxu-
malıyıq!*

Uca Allah Qurani-Kərimdə Peyğəmbərimizə "Rəbbim elmimi artır" (Taha 20/114) deyə dua etməsini tövsiyə edir. Mikroaləmdən makroaləmə qədər bütün varlıqların həqiqəti, ətrafımızda cərəyan edən hadisələrin sirri, yaradılış məqsədimiz məhz oxumaqla dərk edilir. Dünyaya bilgidən məhrum, ancaq eyni zamanda son dərəcə qiymətli nemət sayılan ağıl ilə gələn insan həyatda müəyyən mərhələlər keçdikdən sonra bu nemət vasitəsi ilə dünyanın gedişatında söz sahibi ola biləcək bir səviyyə əldə edir. İnsanın bu qabiliyyətini formalaşdırma bilməsi, ən vacibi isə həm özünün qurtuluş vasitəsi həm də cəmiyyətə faydalı mənbə olmaq üçün Allahdan elminin artırılmasını istəməlidir.

Çox maraqlıdır ki, ilk nazil olan ayələr - Ələq surəsinin ilk beş ayəsi məhz oxumaqdan bəhs edir. İlahi mesajın ilkinin "iqra" yəni "oxu!" əmri olmasının əlbəttə, bir çox hikməti vardır. Burada oxu əmrinin ardından nəyin oxunacağına işarət edən heç bir məqam yoxdur. Bunun gizli hikməti məhz müsəlmanların onları daha çox maraqlandıran; istər dini olsun, istərsə də təbiət və digər dünyəvi elmlərin əhatəsinə girən

"Heç bir inanc sistemində İslamda olduğu qədər din-elm uyğunluğu bir birindən ayrılmaz surətdə gerçəkləşməmişdir."

hər şeyi oxuyub öyrənmələridir. Və burada eyni zamanda oxuma və öyrənmənin heç bir sərhəddinin olmadığı mənası da ortaya çıxır.

Elmi hər zaman özünə hədəf alan və daima öyrəndiklərini həyata keçirməyə çalışan müsəlmanlar xüsusi ilə orta əsrlərdə elə bir zirvəyə yüksəlmişdirlər ki, İslam dünyasında tədqiqatlar aparan alim Frans Raşental bu həqiqəti belə ifadə edir: *"Heç bir inanc sistemində İslamda olduğu qədər din-elm uyğunluğu bir birindən ayrılmaz surətdə gerçəkləşməmişdir."*

Raşentalın bu ifadələri səsləndirməsinə səbəb olan İslam dünyasındakı tablolardan bəzilərini qeyd etmək mümkündür:

Əndəlüs hökmdarı əl-Hakim, kitab almaq üçün uzaq ölkələrə tacirlər göndərər və məlumatları olmadıqları kitabları Əndəlüsə gətirmələri üçün bu tacirlərə xeyli miqdarda maddi vəsait ayırırdı. Bu zehniyyət sayəsində hələ X əsrin əvvəllərində Qurtubada (Kordova) sadəcə kataloqu 44 cild tutan 600 min əlyazma əsərlə dolu kitabxanalar mövcud idi. Hansı ki, Əndəlüsün qonşusu və Avropa mədəniyyətinin beşiyi Fransada Avropanın ən bilikli hökmdarı sayılan **Kral V Karlin** kitabxanasında cəmi 900 kitab var idi. Bağdadda **xəlifə Məmunun** qurduğu kitabxanada isə bir milyona yaxın kitab vardı. O dövrlərdə Bağdadda intellektual səviyyədə kitab oxuyanların sayının təxminən şəhər əhalisinin üçdə biri qədər olduğu bilinirdi.

Harun Rəşid və **xəlifə Məmun** Bizans imperatoruna zəfər çaldıqda müharibə təminatı kimi pul və qızıl yerinə qədim əlyazmalar tələb etmişdilər.

İslam mədəniyyətində elmə və kitaba bu qədər dəyər verilərkən qərb dünyası kitab yandırma məsələsində bir-biri ilə rəqabət aparırdı. Belə ki, müsəlmanların Əndəlüs-dən çıxarılmasından sonra Kardinalın əmri ilə son dərəcə qiymətli yüz minlərlə kitablar təntənəli bir mərasimlə yandırılmış və bir daha əldə edilməsi mümkün olmayan kitabxanalar yox edilmişdi. Ancaq illər sonra bu vandalizmi elm düşmənçiliyi kimi qiymətləndirən məşhur fransız fiziki Pyer Kuri bunları etiraf etmək məcburiyyətində qalmışdı:

"Əndəlüs-dən bizə otuz kitab qaldı, atomu parçalamağa nail olduq. Əgər yandırılan bir milyon kitabın yarısı qalsaydı indi hər halda kosmosda qalaktikalar arasında səyahət edirdik."

Bu kitabxanalar bir anda ortaya çıxmamış, çox böyük əzmin və çalışmanın nəticəsində ərəşəyə gəlmişdir. Ancaq təəssüf ki, onların qorunması mümkün olmamış və əcnəbi ünsürlər tərəfindən acımasızca yandırılmışdır. Bu ünsürlərin mədəniyyətimizə bir daha təcavüz etməməsi üçün əlacımız nədir? Və nə etməliyik? Mədəniyyət oğurluğunun qarşısı necə alınmalıdır? Bütün bu sualların alternativsiz tək cavabı vardır: **OXUMAQ**. Nə üçün oxumalıyıq? Oxumaq Allahın əmri olduğu üçün oxumalıyıq! Məsuliyyətlərimizi bilmək üçün oxumalıyıq!

Bəşəriyyəti monopolizmə çevirən, haqq-ədalət tanımayan insanların pəncəsindən xilas etmək üçün oxumalıyıq!

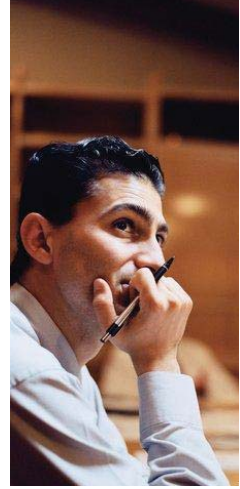
İnsanlara yanlış və doğrunu göstərmək, atəşdən qurtarmaq üçün oxumalıyıq! İnsanlara dinimizin fobiya olmadığını izah etmək üçün oxumalıyıq! Yandırılan kitabxanaların əsl sahiblərinin bizlər olduğunu göstərmək üçün oxumalıyıq!

Oxumalıyıq, çünki oxumaq məcburiyyə-tindəyik!!! ■

SADƏCƏ DİPLOMLU

OLMAĞI FİKİRLƏŞMƏYİN!

Xüsusi ilə bu günkü həyatımızda gənclər fakültə seçdikləri zaman tələsik qərar verməməlidirlər. Çünki bunun nəticəsində sahib olacaqları ixtisas onların həyatlarının gələcəyini həll etməkdədir. Təbiidir ki, hər bir şagird əvvəlcə orta məktəbdə hansı dərsləri daha yaxşı öyrəndiyini və sevdiyini fikirləşərək ona görə fakültə seçməlidir

Insan həyatında elə anlar və günlər olur ki, bunu ömür boyu yaddan çıxarmaq mümkün deyil. Bəzi məsələlər və işlər də vardır ki, xüsusi ilə gənclər onun haqqında tələsik qərar verməməli və gələcək həyatlarını fikirləşməlidirlər. Belə bir vəziyyətdə atalarımızın "Yüz ölç, bir biç!" sözü tam yerinə düşməkdədir.

Yaxın günlərdə on birinci siniflər məktəb həyatına son deyəcək və hər bir insanın arzuladığı kimi instituta girib tələbə olmaq arzusu ilə yaşamağa başlayacaqlar. Bu, hər bir gəncin uşaqlıqdan xəyalını qurduğu bir arzudur. Elə bir arzu ki, bəzilərimiz hələ uzun illər əvvəlcədən bu xəyalın gerçəkləşməsi üçün əlindən gələni edir. Bu da arzu olunan şeyin nə qədər böyük və nə

qədər əhəmiyyətli olduğunu göstərməkdədir. Bizim bu mövzuya toxunmaqda məqsədimiz gənclərin seçim qarşısında olduğu bu dövərdə diqqət edəcəkləri amilləri xatırlatmaqdır. Belə ki, hər bir gənc gələcək həyatını formalaşdıracağı üçün seçəcəyi ixtisası dəqiq ölçüb-biçməlidir.

Xüsusi ilə bu günkü həyatımızda gənclər fakültə seçdikləri zaman tələsik qərar verməməlidirlər. Çünki bunun nəticəsində sahib olacaqları ixtisas onların həyatlarının gələcəyini həll etməkdədir. Təbiidir ki, hər bir şagird əvvəlcə orta məktəbdə hansı dərsləri daha yaxşı öyrəndiyini və sevdiyini fikirləşərək ona görə fakültə seçməlidir. Doqquzuncu və ya onuncu sinifdən hazırlığa başlayan şagirdlər bəzi xüs-

lara diqqət etməlidirlər ki, onlardan bir neçəsini qeyd edirik:

1. *Bacarıq və qabiliyyətlərinə*
2. *Şəxsi fitri istedadlarına*
3. *Arzusu ilə fakültənin verəcəyi ixtisasın üst-üstə düşüb düşməməsinə*
4. *Cəmiyyətin o ixtisasa olan ehtiyacına*
5. *İxtisasla əlaqədar olaraq gələcəkdə iş tapa biləcəyinə*
6. *Ailəsinin fikrinə*

Belə ki, tələbə olmaq istəyən şagird əvvəlcə nə istədiyinə qərar verməli, cəmiyyətdəki ehtiyacları araşdırmalı, o peşə sahibləri ilə görüşməli və düşüncələrini valideynləri ilə də məsləhətləşdikdən sonra qərar verməlidir. İxtisasın nə olmasından asılı olmayaraq hər bir şəxsin o sahədə uğur qazanması üçün o ixtisası sevməsi, istəməsi və o işi bacarması lazımdır. Fakültə seçildiyi zaman bəzi şeyləri əvvəlcədən dəqiqləşdirmək lazımdır.

1. Şagirdin əvvəlcə özünü tanıması və ya bilməsi lazımdır. Buradakı tanıma və ya bilmə şagirdin hansı dərslərdən daha yaxşı və ona marağının olduğunu və bəzi ixtisaslar üçün lazım olan qabiliyyətlərə sahib olub olmadığını müəyyənləşdirməsi baxımındandır. Bu hallar vaxtında dəqiqləşdirilmədiyi zaman şagird ya gələcəkdə o ixtisasın qarşısında zəif qalaraq geri addım atır və ya daha çox şeyə qadir olduğunu görərək peşmançılıq halları yaşayır. Eyni zamanda şagird hansı

sahə ilə maraqlandığını daha yaxşı bilməli və ona görə qərar verməlidir. İnsan bacarıq və istedadı səviyyəsində hədəflərə çatmaqdadır. Bu mərhələdə şagird eyni zamanda seçmiş olduğu ixtisasın tələblərini yerinə yetirdiyi zaman ailəsinin və yaşadığı mühitin bunları necə qarşılayacağını da əvvəlcədən bilməlidir.

2. Seçilən fakültə və ya ondan sonra sahib olunacaq ixtisası araşdırmaq və ətraflı bilmək lazımdır. Orta məktəbi qurtarmaq və ya instituta girmək həyəcanı ilə bəzən bu xüsusiyyətdən çıxmaqda və ya qəbul zamanı edilən ən kiçik səhv şagirdin gələcək həyatını risk altına atmaqdadır. Çünki bu araşdırma onun gələcək həyatında müvəffəq olub-olmaması ilə yanaşı eyni zamanda həyatında xoşbəxt olub-olmamasına da təsir göstərməkdədir.

3. Bilik olaraq hansı sahədə daha güclü olduğu müəyyənləşdirilməlidir. Bunun üçün şagird orta məktəb zamanı hansı dərslərə daha çox marağının olduğunu göz önündə tutmalı və buna görə qərar verməlidir. Eyni zamanda tez-tez sınaq imtahanları ilə özünün o sahədə olan istedadını və bacarığını müəyyənləşdirərək fakültə seçimini ona görə etməsi lazımdır. (ardı var) ■

Xüsusi ilə bu günkü həyatımızda gənclər fakültə seçdikləri zaman tələsik qərar verməməlidirlər. Çünki bunun nəticəsində sahib olacaqları ixtisas onların həyatlarının gələcəyini həll etməkdir. Təbii ki, hər bir şagird əvvəlcə orta məktəbdə hansı dərsləri daha yaxşı öyrəndiyini və sevdiyini fikirləşərək ona görə fakültə seçməlidir.

AĞACA MƏNA VERƏN ƏLLƏR

İrfan: Seyfəddin müəllim, ilk növbədə bir az özünü haqqında danışın zəhmət olmasa!

“Qeyd etməliyəm ki, Azərbaycan mənəviyyatını onun sənətkarları yaşadır. Özümü bu mənəviyyatın yaradılmasına damla qədər də olsa kömək etmiş adam kimi təsəvvür edəndə qürur hissi keçirirəm.”

Seyfəddin Mənsimoğlu: 1936-cı ildə Azərbaycan respublikası Cəbrayıl rayonu Böyük Mərcanlı kəndində dünyaya gəlmişəm. 1960-cı ildə Ə. Əzimzadə adına Rəssamlıq məktəbini bitirmişəm. 1964-cü ildən M. Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun fotolaboratoriyasında işləyirəm. 1975-ci ildə M.A. Əliyev adına İncəsənət İnstitutunu bitirmişəm.

İrfan: Bu sənətə nə vaxtdan başladınız və sizi hansı maraq bu sahəyə yönəltdi?

Seyfəddin Mənsimoğlu: Bir az əvvəl dediyim kimi, 1964-cü ildən Əlyazmalar İnstitutunda işləyirəm. 1982-ci ilə qədər mənim üçün maraqlı görünən müxtəlif ölçü və biçimdə olan əlyazmalar nəhayət, öz bəhrəsini verdi. Bir gün Türkiyədə çap olunmuş **"Rəsmli Türk ədəbiyyatı tarixi"** kitabını gördüm. Kitabda üç formada bədii xətlə yazılmış Quran ayələrinə rast gəldim. Yazıların altında bir seçdirmə də vardı: *"Ərəb əlifbası Türk sənətkarları əlində."* Bu yazı, bu seçdirmə mənim taleyimi həll etdi. Ömrümün 48-ci ilində ilk dəfə *"Allah hər şeydən xəbərdardır"* mübarək kəlamını ağac üzərinə həkk etdim.

İrfan: İlk ustadınız kim olub?

Seyfəddin Mənsimoğlu: Bu sahədə, ağac üzərində xətt oyma işində heç bir ustam, ustadım olmayıb. Öz zəhmət və səylərim məni siz tanıyan adama çevirib. Bu sahədə gördüyüm işlərin yolu da özümündür, cıdırı da

İrfan: Sizin işiniz daha çox könül işidir. Burada əllərlə yanaşı qəlbin, təxəyyülün də öz rolu var təbii ki. Hansısa bir əsər üzərində işləyərkən nə kimi hissləri keçirirsiniz?

Seyfəddin Mənsimoğlu: Mənə elə gəlir ki, orta əsr heç bir xalqa bizimki qədər dahilər verməyib. Buna görə böyük yaradana - Allaha şükür etmək lazımdır. Azərbaycan mədəniyyəti tarixi müxtəlif sənət nümunələri ilə zəngindir. Hər bir sənətkarın özündən sonra qoyub getdiyi irs yaddaşlarda yaşayır. Hamımızdan bu dünyaya nişanə qalacaq iz payı var. Mənə elə gəlir ki, mükəmməl sənət sahiblərinin qəlbi, təxəyyülü keçmişə bağlı deyilsə onun yaradıcılığı naqisdir. Mən özümü ustadlarımıza borclu sayıram. Xalqımızın başını ucaldan korifeylərlə öyünürəm. Onlarla, onların mübarək adlarıyla nəfəs alıram. Gördüyüm hər bir işimdə onlara olan vətəndaşlıq, övladlıq borcunu ödəməyə çalışıram.

İrfan: Azərbaycanda qədim dövrlərdə ağac oyma sənəti ilə məşğul olanlar çox olub. Amma təəssüflər olsun ki, bu gün bu sahədə mütəxəssislərimiz yox dərəcəsidir. Bu gün sizin əl işlərinizə necə qiymət verirlər?

Seyfəddin Mənsimoğlu: Kökü sənət tariximizin dərin qatlarına gedib çıxan xəttatlığın müasir düzümü yeni tərzdə, ağac üzərində meydana çıxdı. Ağac üzərində incəsənət tariximiz ömrünü ağac oyma sənətinə həsr etmiş usta

Hacı Əhməd oğlunu (XIV əsr, Təbriz), usta Abuzər Bədəlovu (XVIII-XIX əsrlər, Şahbuz), usta Babanı (XVIII əsr, Bakı), usta Əhmədi (XIX əsr, Lənkəran), usta Məhəmmədi (XIX əsr, Gəncə) və s kimi onlarla sənətkarın adını çəkmək olar. Bədii ağac oyma sənətinin ənənələrini hazırda respublikanın Şəki, Bakı, Naxçıvan və başqa şəhərlərində yaşadan neçə-neçə mahir usta davam etdirir.

İrfan: Seyfəddin müəllim, sənət adamları bir az kövrək olur. Heç olubmu ki, nə vaxtsa əməyinizə qiymət qoyulmasın və bu biganəlik sizi pərişan etsin?

Seyfəddin Mənsimoğlu: Gördüyüm bu işlər cəmiyyət və mütəxəssislər tərəfindən yüksək dəyərləndirilir. Qeyd etməliyəm ki, Azərbaycan mədəniyyətini onun sənətkarları yaşadır.

Özümü bu mənəviyyatın yaradılmasına damla qədər də olsa kömək etmiş adam kimi təsəvvür edəndə qürur hissi keçirirəm. İşlədiyim illər ərzində müxtəlif insanlarla üzləşmişəm. Yadımdadır bir türkşünas alman Azərbaycana gəlmişdi. O, mənim işlərimi görəndə təəccüblə əllərimə baxdı və dedi: - Mənə elə gəlir ki, bu işlərin üzərində əl gəzməyib. Amma bu əllər gözlərimin qabağındadır. Allah sənin əllərini bərəkətli yaradıb.

Bir dəfə isə təzəcə görüb qurtardığım işə baxan bir nəfər belə dedi: - Bu ağacdan nə yaxşı ət kötiyü olarmış. Hər ikisinin sənətə verdiyi qiymət üzə çıxdı. Bəzən mənə sual verirlər ki, əl işlərini sata bilirsənmi və alan olurmu? Bu illər ərzində görmüşəm, zövqü olanın pulu yoxdur, pulu olanınsa zövqü.

İrfan: *Bu gün Azərbaycanda bu sahəni inkişaf etdirmək üçün sizcə hansı addımlar atılmalıdır? Tələbələriniz varmı?*

Seyfəddin Mənsimoğlu: Bu gün Azərbaycanda ağac üzərində oyma işi üçün yaxşı şərait var. İmkanlı adamlar təzə ev tikdirirlər. Qapıların, pilləkənlərin, yataq əşyalarının və sairənin hamısını yaxşı ustalara işlədirlər. Bu yaxşı haldır, amma sənətə çevriləcək işlər azdır. Zaman-zaman görülən sənət işlərinin ustaları olub. Bu ustalar gördükləri işlərlə yanaşı özlərindən sonra mükəmməl davamçıları da yetişdirmişlər. Mən də bu sahədə mükəmməl ustalar yetişdirdiyim üçün çox şadam. Mənim tələbələrim olan Firudin, Samir, Yədulla və Vüqarın əlindən çıxan işlər məni qürurlandırır, sevindirir. Hal-hazırda da kim mənə müraciət etsə, bildiklərimi ona öyrətməyi özümə vətəndaşlıq borcu bilirəm.

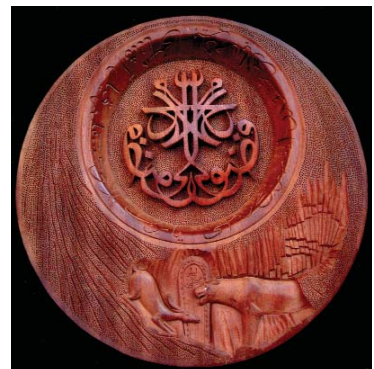
İrfan: *Hal-hazırda üstündə işləyəcəyiniz, planını qurduğunuz bir iş varmı? Bu barədə zəhmət olmasa məlumat verərdiniz!*

Seyfəddin Mənsimoğlu: Hal-hazırda üzərində işlədiyim və tamamlamaq üzrə olduğum "Ya Həzrət Əli" adıdır. Ellips formasında olan qoz taxtası üzərində oyulmuş güzgülü yazıdır. Orta hissədə qarşı-qarşıya cərpaz şəkildə simvolik iki qılınc olacaq. Kənar hissədə isə Hz. Əli haqqında Məhəmməd peyğəmbərin müqəddəs kəlamları...

İrfan: *Seyfəddin müəllim qiymətli vaxtınızı ayırdığınıza görə təşəkkür edirik. ■*

*Mən özümü ustad-
larımıza borclu sayıram.
Xalqımızın başını ucaldan
korifeylərlə öyünürəm.
Onlarla, onların mübarək
adlarıyla nəfəs alıram.
Gördüyüm hər bir işimdə
onlara olan vətəndaşlıq,
övladlıq borcumu
ödəməyə çalışıram.*

BİR ÜRƏYİN YAŞADIĞI GİRDABLAR

*H*əyatın gürultusu qarşısında səssiz qalan, dünyanın girdabını kənar-dan seyr edən, insanlardan uzaq, tənha qalan bir ürək...

Ətrafındakı hər şey mənfi ikən o inadla müsbətə çevirməyə çalışmış...

Sığındığı Rəbbinə "Rəbbim, üzərimə səbir yağıdır və canımı müsəlman olaraq al!" deyə bilən, bu ruhu qəlbinə aşılayan və əməllərinə yansidan bir anadır o...

"Cəmiyyəti abad edəcəksəm, özümdən başlamalıyam" deyən bir möminə olmaq üçün səy göstərmiş həyatı boyu...

On doqquz yaşında ailə qurmuş və üstündən çox keçmədən imtahanlar başlamış. Ailə qurduqdan yeddi ay sonra başına gələnlər bəlkə də onun Allah yanında məqamını ucaltmaq üçündü. Hərbi xidmətə yola saldığı həyat yoldaşını beş ay sonra uşaqları olduğu üçün tərxis etmişlər. Gəlişinə ürəkdən sevinə bilməyən zavallı qadın bu səfər də narkotikaya qurşanmış yoldaşının pis vərdişdən əl çəkməsi üçün mücadilə etmiş. Dükana çörək borcunu ödəmək üçün evdən götürdüyü güldanı da sataraq pulunu narkotikaya vermiş zavallı adam...

İkinci övladları dünyaya gəlmiş, lakin bu müjdəni zindanda almış ata. Sanki ərinin tutulmasına sevincək kimi olmuş qadın. Dükana olan borcunu ödəmək üçün gecələr fındıq ləpələyərək kilosunu bir manatdan daha az pul qarşılığında sataraq vəziyyətdən çıxış yolu axtarmış...

Bu qədər çətinliklərə baxmayaraq zindandakı ərini iki ayda bir uşaqları ilə ziyarət etməyi də yaddan çıxarmamış. Bir ziyarət əsnasında vəfakar qadına: Evi satın! Rüşvət verib məni burdan xilas edin, -demiş. Yaxşı ki, qayınanası iki uşağın var deyib, satmağa qoymamış... Hər dəfə

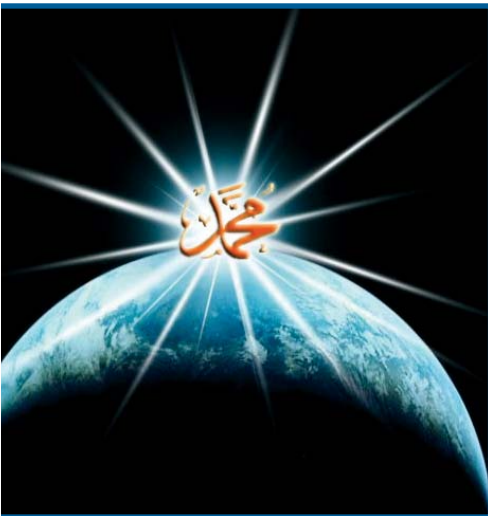
atasını ziyarətdən qayıtdıqda kiçik qızcığaz çəngəllərdən qatar yolu düzəldirmiş atamın yanına gedirəm deyə. Nəhayət, ürəksiz ata dörd il zindanda, iki il də xəstəxanada yatdıqdan sonra azadlığa çıxmış. Amma ağıllanacaq yerdə sanki yazıq qadının dərini artırmaq üçün çıxmış dörd divar arasından. Narkotiklərdən əl çəkməyəcəyinə and içmiş kimi nəhayət, həyatının sonunu da yataqda sürünməklə keçirmiş. "Namaza ərim xilas olsun deyə başlamışdım" deyən qadın, çəkdiklərimə səbr etsəydim savab olaraq geri dönəcəyini bilmirdim deyə əlavə etdi. Hal-hazırda qızlarının ikisini də Quran yoluna fəda etmiş, öyrənsinlər deyə...

Atalarının ad gününə Qurani-Kərim hədiyyə edən qızlara: "Sağalan kimi mən də namaz qılacağam" -demiş... Lakin bu onun son doğum günü və eyni zamanda vəfat günü olmuş. Gözüyaşlı ana sonda bunları əlavə etdi: "Çox qəribədir ki, uşaqlar atalarının məzarı başında bir damla da olsa göz yaşı tökmədilər."

Biz dünyaya gəlmədən ələst bəzində Allaha bir söz verdik. Lakin dünyada unutduq, ya da unutdurulduq. Rəbbimiz bizi bu sözü daima xatırlayanlardan, əhsəni-təqvim yolunda olanlardan etsin! Gördüklərimizdən və yaşadıklarımızdan ibrət alaraq nəfsimizi doğru istiqamətə yönəltməyi nəsib etsin! Amin...! ■

İslamı anlaya bilmək...

İslamın ilk illərində bu müqəddəs dini qəbul edən Azərbaycan xalqı da İslamın insanlara çatdırılmasında böyük rol oynayan alimləriylə tanınmışdır...

İslami təhsilin bünövrəsini kainatın ən şərəfli müəllimi həzrət Peyğəmbər (s.ə.s) qoymuşdur. O, həm könlüylə həm diliylə həm də bütün davranışıyla öz müəllimlik vəzifəsini ən mükəmməl şəkildə həyata keçirdi. Bu günün özündə də Rəsuli-Əkrəm (s.ə.s) öz mübarək hədisləri ilə biz ümmətinə yol göstərməkdədir.

Bünövrəsi on dörd əsr əvvəl Rəsulullah tərəfindən qoyulan "Suffə Mədrəsəsi" özündən sonra gələcək olan İslam mədrəsələrinə nümunə oldu. Məhz bu mədrəsələrdə yetişən İslam alimləri öz əsərləri ilə dünyada iz qoyub getmişlər. İslamın ilk illərində bu müqəddəs dini qəbul edən Azərbaycan xalqı da İslamın insanlara çatdırılmasında böyük rol oynayan alimləriylə tanınmışdır...

Lakin keçən əsrin əvvəllərində Qafqaz və Orta Asiyada İslam düşmənləri dinimizin zəifləyib unudulması üçün bir çox edam, sürgün və fitnələrə əl atdılar. Kənardan qismən müvəffəq olduqları görünə də qəlblərdə kök salmış bu dini oradan söküb çıxarmaq o qədər də asan olmadı. Hər yola əl atan mən-fur düşmən xalq arasına saxta din adamları yerləşdirərək hər cür aşağılayıcı hərəkətləri İslama aidmiş kimi göstərməyə çalışdılar. Bununla da kifayətlənməyib mədrəsə, məscid və kitabxanaları yandırır viranə qoydular. Oralardakı lazımi və müqəddəs əsərləri talan edərək öz muzeylərinə daşıdılar. Məscidlərimiz yandırıldı, kinoteatr, muzey və anbarlara çevrildi. Viranə qoyulan məscidlərdən biri də bünövrəsi hələ m.729-cu ildə qoyulmuş və Zaqafqaziyanın ilk məscidi sayılan Şamaxı Cümə Məscididir. 1918-ci ildə ermənilərin törətdiyi qətləmlər ərəfəsində Allah evinə pənah aparan qadın və uşaqların son sığınacağı olan bu müqəddəs məkan içindəki diri insanlarla birlikdə yandırılmışdır. Bu, dağıdılan, viran qoyulan məscidlərdən sadəcə biridir. Buna bənzər bir çox misal vermək mümkündür. O dövrdə məscid və mədrəsələrdə dərs verən müəllimləri və imamları da Sibirə sürgün edərək əhalini dini təhsildən məhrum edirdilər. İbtidai sinifdən ali məktəblərin ən üst təbəqələrinə qədər ateizm dərsləri keçilərək Allahsızlıq ideyaları xalqa təlqin edilirdi. Bir yaxınının elmi ateizm

dərsindən imtahan verərkən başına gələn hadisəni nəql etmək istəyirəm. Deyirdi ki:

Elmi ateizmdən imtahandaykən müəllim bir çox sual soruşdu, cavab verdim və nəhayət:

- *Bir sual verəcəm cavabın məni qane etsə, "5" yazacağam sənə*, - dedi

- *De görüm, Allah varmı?*

Çaşıb qalmışdım, bir anda atamın namazları gözümün qabağından kino lenti kimi keçdi. Amma imtahandan da keçmək məcburiyyətində idim. Kəsilməmək üçün dilucu da olsa **"yox"** dedim.

- *Sübut et!* dedi.

- *Heç özüm də bilmədən, qeyri-ixtiyari olaraq "Allah haqqı, Allah yoxdur"* dedim.

Müəllim gülümsəyərək məni qucaqladı. Gözləri dolmuşdu.

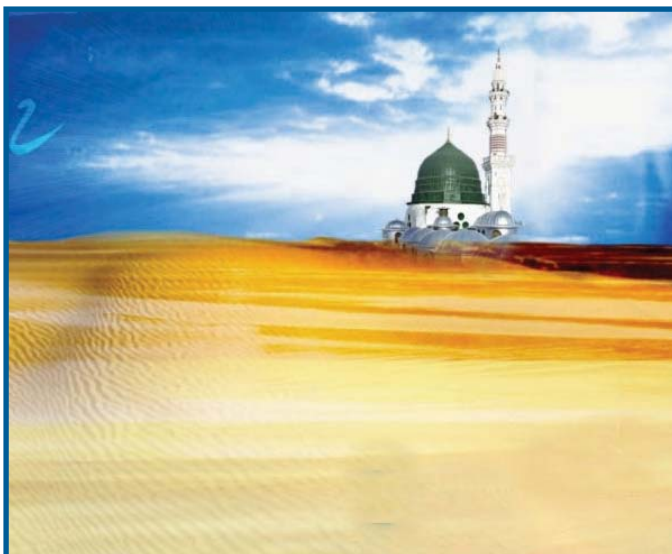
- *Oğul, bilirəm hər şeyi yaradan o uca yaradıcını inkar etmək ağılsızlıqdır, amma nə etmək olar? İşimdən və canımdan olmaq qorxusu ilə məcburam buna.*

Sonra məndən bu hadisəni heç kimə danışmayacağıma dair söz aldı və qiymətimi yazdı.

Zalım rejimin yığılışından sonra nəhayət, İslamın önündə yenidən qapılar açıldı. Yetmiş il dindən uzaq qalan insanlara İslamı sevdilərək və nifrət etdirmədən

çatdırmaq lazımdır. Bunun üçün nəbəvi metod hər birimiz üçün nümunə olmalıdır. Təəssüflər olsun ki, məscidlərin, dini təhsil ocaqlarının açıldığı bu dövrdə mövcud boşluqdan faydalanaraq bəzi mənfur niyyətli qruplar da fəaliyyətə keçmişdir. Bütün bunların qarşısını almaqsa hər birimizin dinə, vətənə və millətə olan müqəddəs borcumuzdur. Bunun üçün əlimizdən gələn hər şeyi etməliyik.

Həmişə nümunə götürdüyümüz Avropa ölkələrində məktəblərdə dini dərslər tədris olunur ki, bu da ölkə vətəndaşının dini sahədə sağlam düşüncəyə sahib olmasına xidmət edir. Bundan nəticə çıxararaq biz də öz ölkəmizdə bu sahədə addımlar atmalı və gənc nəsli dini yöndən savadlı yetişdirməliyik ki, başqa qüvvələrin təsirinə düşməsinlər. Qeyd olunmalıdır ki, artıq ölkəmizdə dini təhsil üçün dini ədəbiyyat kifayət qədər vardır. İslamı olduğu kimi öyrənmək və qərəzli şəkildə dini parçalamağa cəhd edən qrupların təsirinə düşməmək üçün dövlət qeydiyyatından keçmiş dini təhsil ocaqlarında və məscidlərdə fəaliyyət göstərən müəllimlərə müraciət etmək daha məqsədyönlüdür. ■

İslamı olduğu kimi öyrənmək və qərəzli şəkildə dini parçalamağa cəhd edən qrupların təsirinə düşməmək üçün dövlət qeydiyyatından keçmiş dini təhsil ocaqlarında və məscidlərdə fəaliyyət göstərən müəllimlərə müraciət etmək daha məqsədyönlüdür.

**Ölümün
dəhşətindən
qorxan insan
özünü ona
hazırlamaqda
qafildir.
Halbuki, ölü-
mün dəhşəti tez-
tez gözlər
önündə canlan-
malı və insan
övladı həyatını
buna görə
nizamlamalıdır.**

ÖLÜMDƏN ÖLÜMSÜZLÜYƏ-1

Ölüm insanlar arasında nə şöhrət, nə vəzifə, nə millət, nə din, nə də yaş fərqi qoymadan bir gün bütün insanların qapısını döyəcəkdir.

İstəyi olmadan bu dünyaya gələn insan oğlu bəzi mərhələlərdən keçərək yenə də istəyi olmadan başqa bir aləmə köçər. Unutmamaq lazımdır ki, bu dünyaya gələn hər bir insan gün gələcək, dünyanı tərk edərək gedəcəkdir. Amma geriye dönməsi mümkün olmayan bir gedişlə gedəcək. Dönüşü olmayan bu səfərə hazırlıq görmək üçün hər anımızı faydalı işlərlə keçirməliyik. Nədir ölüm?

Ölüm ruhun bədənədən ayrılmasıdır. Ölüm bir aləmdən başqa bir aləmə köçməkdir. Ölüm yox olmaq deyil. Bəzi insanlar bədənənin çürüməsini yoxluq adlandırırsa da insan həyatı ölümsüz ruhla əbədi aləmdə həyata davam edir.

Ölüm yeni bir həyatın başlanğıcıdır. Ancaq o həyata başlamadan əvvəl bəzi hazırlıqlar görmək lazımdır.

Bu aləmə baxdıqda hər bir şeyin sonu olduğunu görürük. Hər şeyin sonu olduğu kimi yaşamaq da bir gün son olmağa məhkumdur. Həyat yolunda atılan hər bir addım ölüm yolunda atılan addımdır. Həyat davam etdikcə hər gün ölüm ömür binasının daşlarından birini çıxarır.

Ölüm insanlar arasında nə şöhrət, nə vəzifə, nə millət, nə din, nə də yaş fərqi qoymadan bir gün bütün insanların qapısını döyəcəkdir. Allah təala bir ayədə belə buyurur: "Hər bir kəs (canlı) ölümü dəcəkdir. Sonra da (qiya-

mət günü) hüzzurumuza qaytarılacaqsınız". (Ənkəbut 29/57).

Təəssüf olsun ki, ölümün dəhşətindən qorxan insan özünü ona hazırlamaqda qafildir. Halbuki, ölümün dəhşəti tez-tez gözlər önündə canlanmalı və insan övladı həyatını buna görə nizamlamalıdır.

Ayrıca insan oğlu özünü qəbirdəkinin yerinə qoymalı və oradakı hesabı düşünərək əməllərinə diqqət etməlidir.

Loğman həkim bir gün oğluna belə nəsihət edir:

"Oğlum, ölüm elə bir hökmdür ki, bir gün mütləq sənə gələcəkdir. Ancaq sən onun nə vaxt gələcəyini bilmirsən. Ona görə də o səni pis vəziyyətdə yaxalamadan sən ölümə hazırlaş."

İnsan oğlu bu dünyada əbədi yaşamaq istədiyi üçün ölümdən daha çox qorxur. Allah təala bir ayədə belə buyurur: *"(Ya Rəsulum) Səndən əvvəl də (dünyada) heç bir bəşərə əbədiyyət (ölməzlik) vermədik. Belə olduğu təqdirdə sən ölsən, onlar dirimi qalacaqlar?"*. (Ənbiya 21/34).

İnsan uzaq olan şeyi görməyəcək kimi düşünür. Əslində gələcəkdə olan hər bir şey uzaq olsa belə yaxındır. Gəlib keçici olan heç bir şey bizə əbədi hüzzur verməz. *"(Yer) üzündə olan hər kəs fanidir (ölümə məhkumdur)"*. (Rəhman 55/26).

"Yaşamaqdan məqsədiniz nədir?" deyə 3000 nəfərə sual verən psixoloq **William Marston** keçirdiyi anket sorğusunda insanların 94%-nin gələcəkdə həyata keçirəcəyi işlərin ümidiylə yaşadığını və bu məqsədlə mücadilə etdiyini bildirib. Təəssüflər olsun ki, əlimizdəki bu günün gerçək mənasından bixəbər şəkildə yaşayırıq. Axan su içində insan nə isə, gerçək zaman içində də həyat odur.

İnsan hər gün ölənləri gördüyü və özünün də öləcəyini yaxşı bildiyi halda yenə ölməyəcəkmiş kimi hərəkət edir və ölümsüzlük arzulayır. Halbuki hər bir insan ölə biləcək yaşdadır.

Məşhur türk şairi Namık Kemal belə deyir: *"İnsan nə düşüncəsiz məxluqdur! Hamı heç kəsin bu dünyada sağ qalmadığını bilir, ancaq özünün öləcəyinə heç kim inanmaq istəmir."*

Bir adamdan ölümdən nə üçün qorxdığını soruşduqda belə cavab verir: *"dünyamızı qurmağa çalışdım, axirətimizi isə zay etdik. Öləndə qurduğumuz dünyadan zay etdiyimiz axirətə getməyə qorxuruq."* Allah təala bir ayədə dünya həyatının aldadıcı olduğunu belə bildirir: *"Dünya həyatı aldadıcı həzzdən (əyləncədən) başqa bir şey deyildir"*. (Ali-İmran 3/185).

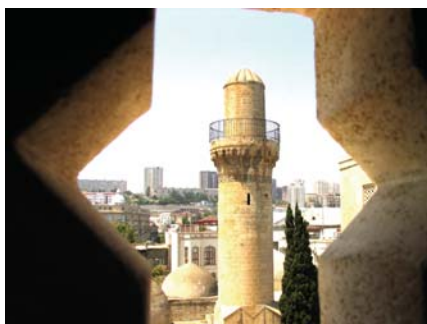
Unutmamaq lazımdır ki, axirətin varlığını öləndən sonra bilmək, insan oğlunun nə bu dünyada etdiklərinə, nə də axirətdəki halına kömək olacaq. ■

**Məşhur türk şairi
Namık Kemal belə
deyir: "İnsan nə
düşüncəsiz məxluq-
dur! Hamı heç kəsin
bu dünyada sağ qal-
madığını bilir,
ancaq özünün
öləcəyinə heç kim
inanmaq istəmir."**

TARİXİ "ÖZƏLLƏŞDİRMƏK" OLMAZ

Tarixdə çox şəxsiyyətlərin adı qalır. Amma dövlət adamının tarixdə qalmasının başlıca şərtlərindən biri onun dövlət və millət üçün gördüyü işlərdir. Bu baxımdan Cümhuriyyət dövrünün xadimlərinin fəaliyyətində hansısa səhvlər və nöqsanlar da tapmaq olar. Onların həyatını nə ideallaşdırmaq, nə də inkar etmək lazımdır.

23 ay yaşamış Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti nadir bir fenomen idi. Xalq Cümhuriyyəti ölkəmizdə XIX əsrin sonundan vüsət tapmış milli azadlıq hərəkatının, məmləkətimizdə yayılan ictimai fikirlərin, çarizmə qarşı mübarizənin nəticəsi idi. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin tarixinə konkret zaman və məkan çərçivəsində yanaşmaq vacibdir. Bu tarix isə ondan ibarətdir ki, 1918-ci il mayın 28-də Xalq Cümhuriyyəti elan edilib və bu gerçəklik bizim xalqımıza müstəqil dövlətin nə olduğunu daddırıb. Cümhuriyyətin qurucuları qısa müddət ərzində bu dövlətin atributlarını, onun strukturlarını, hökumətini, parlamentini, ordusunu, təhlükəsizlik strukturlarını və s. qura biliblər. O ki qaldı dövlətin nə qədər yaşamasına, bu xarici amillərdən, beynəlxalq və geopolitik situasiyadan asılı olub. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin mövcud olduğu mürəkkəb dövr üçün isə xarici faktorlar əsas rol oynayırdı. Qısa olaraq vurğulamaq lazımdır ki, o vaxt Azərbaycan və ümumilikdə Cənubi Qafqaz uğrunda aparılan mübarizə, xüsusilə əlverişsiz beynəlxalq vəziyyət bu dövlətin süqutuna gətirib çıxardı. Birinci Dünya müharibəsindən sonra qalib dövlətlərin başı əsasən öz problemlərini həll etməyə qarışmışdı. Buna baxmayaraq 1920-ci il yanvarın 11-də Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Parisdə de-fakto olaraq tanındı və bu, millətimizin tarixində böyük hadisə idi.

Cənubi Qafqazdakı dövlətlərin hər üçünün istiqlalı

1918-ci ilin mayında elan olunsa da, Ermənistanın və Gürcüstanın müstəqilliyinin ömrü Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinə nisbətən bir qədər çox oldu. Amma burada bir gerçəyi yaddan çıxarmaq lazım deyil. Əvvəla, bolşevik Rusiyasının Cənubi Qafqazı əldən vermək istəmədiyi bölli idi və bolşeviklər imkan düşən kimi bu işğalı həyata keçirəcəkdilər - birini tez, birini gec - fərqi yox idi. İndi olduğu kimi, o vaxt da Azərbaycan Cənubi Qafqazın açar ölkəsi idi və bolşevik Rusiyasının birinci hədəf kimi Azərbaycanı seçməsi təsadüfi deyildi. Burada bir sıra iqtisadi, hərbi, coğrafi-siyasi və s. faktorlar içərisində ən böyük faktor, sözsüz ki, neft idi. Əgər həmin neft Bakıda deyil, tutaq ki, Tiflisdə, yaxud İrəvanda olsaydı, əminliklə demək olar ki, bolşeviklərin birinci hədəfi də onlar olacaqdı.

O ki qaldı, cümhuriyyət xadimlərindən kimisə M.Rəsulzadənin kölgəsinə salınmasına, yaxud əksinə, M.Rəsulzadəni kimlərsə kölgəsində təqdim olunmasına, bu cəhdlərin hər ikisi tarixi tədqiqatların metodologiyasına ziddir, tarixin yersiz yerə siyasiləşdirilməsidir. M.Rəsulzadə böyük ideoloq, böyük azərbaycançı, türkçü idi və Xalq Cümhuriyyətinin yaradılmasında onun müstəsna xidməti var. Eyni dərəcədə yadda saxlamaq lazımdır ki, dövləti bir şəxs qurmur. Cümhuriyyət dövrünün bütün xadimlərinin o tarixdə böyük rolu vardır. Xalq Cümhuriyyətinin yaradılması və fəaliyyətində, parlament və hökumətdə bir neçə siyasi partiyanın nümayəndələri iştirak edib. Onların böyük əksəriyyəti bu dövlətin yaşaması üçün çalışıblar. Biz də bu tarixi olduğu kimi, necə varsa elə öyrənməli və qəbul etməliyik. Fəxr etməliyik ki, millətimiz dövlətqurucu millətdir. Cümhuriyyət dövrünün xadimlərinin əksəriyyətinin həyatı faciəli bitib. M.Rəsulzadə uzun illər mühacirətdə yaşayıb və Ankarada "**Azərbaycan**" deyərək vəfat edib, Ə.Topçubaşov Parisdə dünyasını dəyişib, F.Xoyski və H.Ağayev Tiflisdə qətlə

yetiriliblər. Amma bu xadimlərin bir arzusu olub - Azərbaycanın müstəqilliyi, onun yaşaması. İndi həmin arzu həyata keçib və bu gün müstəqil dövlətimizin yaşaması və tərəqqisi onların ruhunun şad olması deməkdir. Burada bir mühüm məqamı xüsusi vurğulamaq lazımdır. Əgər 1918-1920-ci illərdə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti mövcud olmasaydı, onda 1920-ci ilin aprel işğalından sonra Azərbaycan SSR də olmayacaqdı. Əgər Azərbaycan SSR olmasaydı, 1991-ci ildə digər müttəfiq respublikalar müstəqillik əldə edəndə, Azərbaycan xalqı hansı vəziyyətdə olacaqdı? Xalq Cümhuriyyətini elan edənlər Azərbaycanın müstəqil dövlətçilik tarixinin əsasını qoyublar və buna görə biz onlara daima minnətdar olmalıyıq. Çox müsbət haldır ki, mərhum prezident Heydər Əliyev hakimiyyəti dövründə bu tarixin öyrənilməsinə böyük diqqət verib, Xalq Cümhuriyyəti xadimlərinin tariximizdəki müstəsna rolunu hər zaman böyük ehtiramla anıb. 2003-cü ildə Xalq Cümhuriyyətinin 85 illiyi ilə bağlı geniş tədbirlər keçirildi, cümhuriyyət xadimlərinin xatirəsinin əbədləşdirilməsi barədə sərəncam imzalandı. Eyni zamanda, prezident İlham Əliyev bu ənənəni davam etdirir və onun sərəncamı ilə Xalq Cümhuriyyətinin ensiklopediyası hazırlanmışdır.

Tarixdə dəfələrlə sübut olunmuş bir həqiqət var - dövləti irəli aparan onun milli lideridir. Məhz liderin dövlətin ağır vaxtında irəli çıxması və tarixi məsuliyyəti üzərinə götürməsi həmin dövləti xilas edib. Tarixin bütün dövrlərində belə olub, indi də belədir - dövləti, dövlətçiliyi xilas etmiş lider həmin dövlət durduqca yaşayacaq. Bu milli liderlər xalqın olduğuna görə onları yetirən tarix də xalqındır. Bu tarix üzərindən siyasi dividend qazanmaq, onu "**özəlləşdirmək**" və siyasi ideologiyaya qurban vermək isə xəyanətdir. ■

BAKIDA "HEYDƏR ƏLİYEV VƏ AZƏRBAYCANDA DİN SİYASƏTİ: GERÇƏKLİKLƏR VƏ PERSPEKTİVLƏR" MÖVZUSUNDA BEYNƏLXALQ KONFRANS KEÇİRİLİB

Dini Qurumlarla İş Üzrə Dövlət Komitəsi 3-4 aprel tarixində Gülüstən sarayında *"Heydər Əliyev və Azərbaycan da din siyasəti: gerçəkliklər və perspektivlər"* mövzusunda ikigünlük beynəlxalq konfrans keçirib. Tədbirdə dünyanın 20 ölkəsindən nümayəndə heyətləri, diplomatik missiya rəhbərləri, nazirlər, deputatlar, alimlər və çoxsaylı dini konfessiyaların təmsilçiləri iştirak edib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev konfransa təbrik məktubu ünvanlayıb. Məktubda deyilir ki, Azərbaycanda dünya dinləri ənənəvi olaraq qarşılıqlı etimad və əməkdaşlıq şəraitində fəaliyyət göstərir. *"Yüzlərlə islam və qeyri-islam dini icmaları və təriqətlər dini inanclarını azad və sərbəst icra edirlər. Son illər tarixi mədəniyyət abidələrinin, məscid və ziyarətgahların, yəhudi və xristian məbədlərinin bərpası və təmiri, o cümlədən regionda ən böyük sinaqoqun inşası, vaxtı ilə bolşeviklər tərəfindən dağıdılmış rus provoslav kilsə kompleksinin əsaslı surətdə yenidən qurularaq dindarların istifadəsinə verilməsi - bütün bunlar Azərbaycan gerçəkliyini əks etdirən sağlam dini-mənəvi durumun göstəriciləridir"*.

Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin

sədri **Hidayət Orucov** tədbirdə çıxış edərək Azərbaycanda tarixən dünya dinlərinin sərbəst yayıldığını və müxtəlif konfessiyaların yanaşı fəaliyyət göstərdiyini bildirib. *"Ümummilli lider Heydər Əliyev etno-siyasi proseslərdə İslam dininin yeri və rolu, bəşəriyyətin gələcək taleyi və sivilizasiyalararası dialoqun aparılmasında müstəsna xidmətlər göstərmişdir. Azərbaycanın hazırkı inkişaf mərhələsi də Heydər Əliyevin qoyduğu siyasi kursa əsaslanır"*, -deyən H.Orucov mövcud ictimai-siyasi sabitliyi və etnik-dini tolerantlığı uğurlu siyasətin məntiqi nəticəsi adlandıraraq.

H.Orucov eyni zamanda bildirib ki, konfrans təkcə regionda deyil, dünyada da tolerantlıq mühitinin möhkəmlənməsində, dinlərarası dialoqun inkişafında və dövlət-din münasibətlərinin daha yüksək səviyyədə tənzimlənməsi işində əhəmiyyətli rol oynaya bilər. *"Azərbaycan ərazisində bütün etnik və dini qrupların mehriban bir ailə kimi sülh və əmin-amanlıq şəraitində yaşamasında, regionların inkişafına çalışmasında, böyük nailiyyətlərin əldə edilməsində, nəsil-dən-nəslə ötürülməsində ölkəmizin əsas əhalisi olan azərbaycanlıların, aparıcı dini olan İslamın, eyni ilə də digər xalq və dinlərin misilsiz xidmətləri olub"*.

H.Orucov Ermənistanın işğalçılığı nəticəsində Azərbaycan xalqının çoxsaylı milli-dini abidələrinin məhv edildiyini, məscid və ziyarətgahların viran qoyulduğunu bildirib. "Son iki əsrdə milyonlarla soydaşımız etnik təmizləmə və işğalçılıq siyasətinin qurbanına çevrilib, xalqımızın tarixində böyük bir mərhələni əhatə edən alban abidələrinin tarixi saxtalaşdırılaraq qırıq-yanmışdırılıb".

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri Şeyxülislam Hacı Allahşükür Paşazadə Azərbaycanda dini fəaliyyət sahəsində qəbul edilən qanunların və normativ aktların bütövlükdə əqidə azadlığını təmin etdiyini bildirib. Onun sözlərinə görə, dövlətlə dini qurumlar arasında münasibətləri tənzimləmək üçün hüquqi əsas var. "Ölkəmizdə insan hüquq və azadlıqlarının bərqərar olmasına, milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunmasına dövlət səviyyəsində böyük önəm verilir. Azərbaycan hökuməti insanların əqidə seçiminə hörmətlə yanaşır, dini qurumlarla, din xadimləri ilə dövlət arasında sıx əməkdaşlıq mövcuddur".

Bununla yanaşı o konfransın əsas məqsədinin Heydər Əliyevin dövlət-din sahəsindəki təcrübəsinin öyrənilməsi və dünyada yayılması olduğunu bildirib. A.Paşazadə tarixən Azərbaycanda müxtəlif dini konfessiyaların öz dini ayinlərini sərbəst şəkildə icra etdiklərini söyləyib. O, Azərbaycanın tolerantlıq təcrübəsinin bütün dünya dövlətləri üçün örnək olduğunu vurğulayıb.

İslam Konfransı Təşkilatının İslam tarixi, mədəniyyəti və incəsənəti araşdırma mərkəzinin rəhbəri Xalid Ərən bu təşkilatın baş katbinin təbrikini oxuyub. Təbrikdə konfransın əhəmiyyəti İslam dünyası üçün xüsusi vurğulanıb. Baş katib

bildirib ki, Azərbaycan hazırda təşkilatın xarici işlər və turizm nazirləri şurasına rəhbərlik edir. Bu il isə Bakıda mətbuatda tolerantlıqla bağlı konfrans keçiriləcək.

Sonra tədbirə dünyanın bir çox ölkələrindən qatılan qonaqlar maraqlı məruzələrlə çıxışlar ediblər. Onlar da Azərbaycanda tolerantlığın yüksək səviyyədə olduğunu, ölkədə bütün dinlərə bərabər hüquqlu şəraitin yaradıldığını, Azərbaycanın bu sahədə təcrübəsinin dünya ölkələri üçün nümunə olduğunu vurğulayıblar.

Konfransın sonunda beynəlxalq təşkilatlara müraciət qəbul olunub. Müraciətdə Azərbaycanda dini tolerantlığın yüksək səviyyədə olduğu və ayrı-ayrı dini təriqətlərə mənsub şəxslərin azad fəaliyyət göstərdiyi qeyd edilib. Sənəddə Azərbaycanda dini tolerantlığa yalnız ermənilərin işğal siyasətinin kölgə saldığı, Ermənistanın işğal etdiyi Azərbaycan torpaqlarını hələ də azad etmədiyi, BMT-nin məlum qətnamələrinə məhəl qoymadığı vurğulanıb. İşğal nəticəsində Dağlıq Qarabağda ermənilərin monoetnik qurum yaratdıqları, tarixi dini abidələri məhv etdikləri və tarixi saxtalaşdırdıqları bildirilib. ■

**Dini Qurumlarla İş
üzrə Dövlət
Komitəsinin sədri
Hidayət Orucov təd-
birdə çıxış edərək
Azərbaycanda tarixən
dünya dinlərinin sər-
bəst yayıldığını və
müxtəlif kon-
fessiyaların yanaşı
fəaliyyət göstərdiyini
bildirib. "Ümummilli
lider Heydər Əliyev
etno-siyasi proseslərdə
İslam dininin yeri və
rolu, başəriyyətin
gələcək taleyi və
sivilizasiyalararası
dialogun aparılmasın-
da müstəsna xidmətlər
göstərib. Azərbaycanın
hazırkı inkişaf
mərhələsi də Heydər
Əliyevin qoyduğu
siyasi kursa
əsaslanır", -deyən
H.Orucov mövcud ictimai-siyasi sabitliyi və
etnik-dini tolerantlığı
uğurlu siyasətin məntiqi nəticəsi adlandırıb.**

Borçalıda Peyğəmbər Sevgisi

2000-ci il, yeni əsrin başlanğıcı... Adət-ənənəyə, imana qarşı sevgisini ifadə edən hər kəs Marneul rayonunun Kosalı kəndinə toplaşmışdı. Külüngün torpağa vurulmasıyla qurbanlar kəsilməyə başladı. Sanki bu günləri o zamandan görürdülər. Azana və Qurana olan susamışlıqları o gündən bəlli idi.

Dünənki gün kimi xatırladığımız o günlərdən artıq altı il keçdi. Azan səsləri, balacaların oxuduğu Quranın sədaları heç susmadı. Məzunları olan kəndlərdə də azanı susmağa qoymayan gənclər yetişdi. Hər il heç yorulmadan İbrahim peyğəmbərin sünəti olan sünnət mərasimləri də fasiləsiz olaraq davam etdi.

Qısa bir tarixçədən (6 il) sonra Qırmızı Körpüdə (İkinci Kosalı Məktəbində) canfəşanlıq müşahidə olunurdu. Səbəbi aləmlərin sultanı, yetimlərin hamişinin dünyaya təşrifinin qeyd olunacağı "Mübarək Doğum"la əlaqəli proqramın hazırlıqları idi. Hələ bir ay əvvəldən hazırlıqlar başlamışdı. Hazırlıq prosesində maddi və mənəvi dəstəyini bizdən əsirgəməyən **GYF prezidentinə (Ahmet Tecim bəy), TİKA Ümumi Koordinatoru Aytəkin bəyə** minnətdarıq. Aprel ayı olduğu üçün yağış ara vermirdi. Biz də o gün havanın necə olacağını düşünürdük. Həmin gün səhər hava açıq və günəşli idi, yağışdansa əsər-əlamət yoxdu.

2007, Aprelin 22-si (bazar günü) hər şey hazır vəziyyətdə gələn qonaqları gözləyirdik. Ən uzaq kəndlərdən belə

Rəsulullah aşiqləri axın-axın gəlməyə başlamışdı. O əsnada yarıq səslə Etibar müəllimin bizi ilahi dəvətə çağırtdığını eşitdik. Azanı eşidib axın edən insanları gördükdə o günə qədər görmədiyimiz mənəzərlə qarşılaşdıq. Məscid gələn insanlarla dolmuşdu.

Calga, Karacala, Karaçöp, Gardabani (Kosalı-Vayofka-Nazarlı), Tiflis, Marneul (Hihani-Şulaver Daştəpə), Səfərli, Sadaxlı, Muğanlı, Lejvedin, 2-ci Kosalı, 1-ci Kosalı, İlməzli, Keşəli, Kəpənəkçi kəndlərindən 1350 nəfərlik qonaqlarımız bu günə şahidlik etdilər. Gürcüstanda yaşayan bütün müsəlmanlara qucaq açan, onları bağrına basan məktəb kollektivimiz və tələbələrımız onlardakı iman eşqini coşdurmaq üçün əlindən gələni etdi.

Allahın müqəddəs kəlamıyla proqramımız başladı. Allaha və Rəsuluna olan sevgi və həsrət qəsidlərə, beytlərə, ilahilərə yansıdı. Göz yaşlarına sahib ola bilməyən Haqq aşiqləri mənəviyyatla dolu bir gün yaşadılar. Tədbirdə fərqli simalar gördük. Yüz yaşını keçmiş ağsaqqallar, balacalar, qadınlar və kişilər məmnuniyyətlərini ifadə edərək dualar etdilər. Quranla başlayan və Quranla sona çatan proqramın sonunda bütün qonaqları işçilərimizin səyləri ilə hazırlanan kiçik ziyafət süfrəsinə dəvət etdik. **Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin dəstəyi ilə (Məşədi Əli əfəndi)** həyata keçən bu gözəl günü qəlbimizdə canlı yaşatmaq ümidi ilə neçə bayramlara...

**2000-ci il,
yeni əsrin
başlanğıcı...
Adət-ənənəyə,
imana qarşı
sevgisini ifadə
edən hər kəs
Marneul ray-
onunun
Kosalı
kəndinə
toplaşmışdı.
Külüngün tor-
pağa vurul-
masıyla qur-
banlar
kəsilməyə
başladı. Sanki
bu günləri o
zamandan
görürdülər.
Azana və
Qurana olan
susamışlıqları
o gündən bəlli
idi.**

"Təfəkküri-mövt..."

Xə ötüb keçən zamanı yaxalaya bilirik, nə də bitən həyatların son oluşunu.

Hər faninin ölümü bir yarpaq kimi qopmaqdadır ömrümüzdən. Payız çağında xəzan olub tökülən yarpaqların kimə minnəti ola bilər ki. Yaxud da bir saman çöpünün su üstündəki biçarə axışına kim cavab-dehdir...

Bəzən insan heç ummadığı bir anda duyduğu xəbərlə sarsılır.

Bəzən də ansızın gələn bir xəbər qarşısında dünya ilə olan əlaqələrimiz kəsilir.

Demək olar ki, tez-tez gözümüzə sataşan bir söz var.

"Dost istərsən Allah yetər

Bələdçi istərsən Peyğəmbər yetər

Zənginlik istərsən qənaət yetər

Nəsihət istərsən ölüm yetər..."

Bu son sətir nələr ifadə etmir ki!? **"Nəsihət istərsən ölüm yetər"** Əslində ölüm nəsihətdən də betər. Gənc qalacağından əmin olan insan ədasının amansız qatilidir ölüm.

Təfəkküri-mövt bütün həvəsləri öldürən və insanın dar ehtiraslarında saysız rənglərin öncə solduğu, sonra da yox olduğu bir andır.

Təfəkküri-mövt...

Həvəs və arzuların ömrü, tərləyən pəncərəmin buğu qədərdir.

Hər gün yoldan fərqli insan siluetləri keçir. Kim bilir bəlkə də, bir dəfə keçən bir daha keçmir. Bəlkə də bu yoldan keçənlər hər gün keçəcəyini düşünür. Əslində isə yollar bizi bir sonsuza aparır...

Bütün sərmayəsi bir çuval buzdan ibarət olan adamın qızmar günəş altında get-gedə əriyərək yox olan var-dövləti nə qədər gerçəkdir...

Bütün sərmayəsi pəncərəsinin buğuna yazdığı sətirlər olan bir yazarın yazdıqları nə qədər baqi ola bilər.

Məhz buna görə də nəsihət olaraq ölümü həyatın mərkəzinə qoymaq, sərmayəsi tükənməyən xəzinəyə sahib olmağa bərabərdir.

Daha bir neçə gün əvvəl simasını çox yaxından xatırladığım bir tanışımız bizim üçün ən böyük nəsihət köynəyini geydi. Yəni, o məşhur və məlum sona bizdən erkən qovuşdu. Bir neçə gün əvvəl danışdığınız və söhbət etdiyiniz birinin tənəşirdə yatan cansız vücudunu gördünüzmü heç?

Cansız bədənə insan beyninə xəncər kimi saplanan kəskin və acı nəsihətini duyduunuzmu heç?

Dərin və mənalı solğun bənizi seyr etdinizmi heç?

Pəncərəmin buğu getdikcə göz yaşlarına çevrilir.

Şüşədən aşağı göz yaşına bənzər incə damlalar süzülür...

Yazdığım sətirlər bir-birinə qarışaraq yox olur. Ölüm o qədər təsir etdi ki, bəlkə bir azdan şüşələr də qırılacaq və nə yazı qalacaq, nə də sətirlər...

Söhbət ölümə gedirsə yazıya və sözə nə hacət. Sözə yaraşan **"sükut libasına bürünmək"** deyilmi?! ■

"Öz əsrində
yaşayan qadın-
ların xeyirlisi
İmran qızı
Məryəm; bu əsrin
qadınlarının xe-
yirlisi də
Xuveylid qızı
Xədicədir."

"Möminlərin anası və sədaqət nümunəsi XƏDİCƏTÜL-KÜBRA (r.a)"

*Əz. Xədicə
hayatının ən
ağır və məsuliyyətli
anlarında belə hz.
Peyğəmbərin arxa-
sında dayanmış və
istər maddi, istərsə
də mənəvi yöndən
Peyğəmbərə dayaq
olmuş və vəfakar
xanım rolunu
oynamışdır. Qırx
yaşında ikən
vəhyə müjdələnən
hz. Peyğəmbəri və
İslamı ilk qəbul
edən məhz hz.
Xədicə olmuşdur.*

Möminlərin anası adını alma şərəfinə layiq görülən ilk qadın, iffət və fədakarlıq nümunəsi hz. Xədicə 556-cı ildə Məkkədə anadan olmuşdur. Soyu babası Qusayda Peyğəmbər (s.ə.s)-in soyu ilə birləşir. Hz. Xədicə iffətli və namuslu olması səbəbi ilə "Tahirə" ləqəbi ilə tanınırdı. "Kübra" ləqəbi isə hz. Peyğəmbər (s.ə.s)-in ilk xanımı olması münasibəti ilə sonrakı dövrlərdən etibarən işlədilməyə başlandı.

Hz. Xədicənin atasının adı Xuweyliddir. O, Əsəd bin Uzzanın oğludur. Anası Fatimə binti Zaidətül-Əsammdır. Hz. Xədicə evlənmə çağına gəldikdə ilk yoldaşı Əbu Halə Hind bin Züərə ət-Təmimi ilə evlənmiş və Hind adında bir oğlu, Halə adında da bir qızı olmuşdur. Daha sonra Atiq b. Abid əl-Məhzumi ilə evlənmişdir ki, bu ikinci evliliyindən də Hind adında bir qızı olmuşdur. İkinci ərinin də vəfatından sonra dul qalan Xədicə soylu, gözəl və zəngin qadın olması səbəbilə ona gələn evlilik təkliflərinin heç birini qəbul etmədi. Tanıdığı və güvənib inandığı insanlarla ortaq olub ticarətlə məşğul

Həz. Xədicə müsəlmanlara göstərilən əzab və işgəncələri gördükcə kədərlənirdi. Bu dərdlərin ağırlığından xəstələnmiş və ölümü yaxınlaşmışdı. Son nəfəsini Allahın mübarək adını pıçıldayaraq verən Xədicə anamızın bu vəfatına Peyğəmbər (s.ə.s) çox kədərlənmişdi.

olmağa başladı. Bu ortaqlardan biri də "Əl-Əmin" ləqəbi ilə tanınmış, dürüst və gözəl əxlaqlı bir gənc olan həz. Məhəmməd idi. Həz. Xədicə köləsi Meysərəni həz. Məhəmmədə qoşub onları Şam şəhərinə ticarət üçün göndərmişdi. Geri qayıtdıqlarında Meysərə həz. Məhəmmədin əxlaqi davranışlarını, doğru sözlü və dürüst bir insan olduğunu Xədicəyə danışdı. Eyni zamanda onda müşahidə etdiyi qeyri-adi hadisələri, Şama getdikləri zaman yolda rəhbər Bahiranın ona söylədiklərini və geri qayıtdıqları zaman onlara iki mələyin qanadları ilə kölgə saldığını həyəcanla danışdığı vaxt həz. Xədicənin ona olan marağı artmağa başladı. Ətraflı düşündükdən sonra isə həz. Xədicə həz. Məhəmmədə evlilik təklif etdi. Həz. Məhəmməd də bu evlilik təklifini düşünmüş, müsbət nəticəyə gələrək "bəli" cavabını vermişdi. Beləliklə xoşbəxt və məsud bir yuvanın təməli qoyulmuş oldu. Həz. Xədicə aləmlərə rəhmət, ins və cinsin peyğəmbəri olaraq göndəriləcək həz. Məhəmməd (s.ə.s.)-ə zövcə olmaq şərəfinə nail olmuşdu. Bu zaman həz. Məhəmməd (s.ə.s) 25, həz. Xədicə isə isə 40 yaşında idi. Bu məsud və bəxtiyar evlilikdən onların ikisi oğlan və dördü qız olmaqla altı övladları dünyaya gəlmişdir: Qasim, Abdullah, Zeynəb, Ruqiyyə, Ümmü Gülsüm və Fatimə. Oğlanları Qasim və Abdullah kiçik yaşlarında ikən vəfat etmişdi.

Həz. Xədicə üzərinə götürdüyü mükəlləfiyyətləri və ev işlərini kölə və xidmətçilərlə birlikdə görürdü. Bununla bərabər həz. Peyğəmbərin kiçik yaşından etibarən himayəsi altına aldığı həz. Əli də ev işlərinin bəzilərini görməklə həz. Xədicənin yükünü yüngül-

ləşdirirdi. Gələcəkdə "Elm şəhərinin qapısı" olaraq yad ediləcək olan həz. Əli (r.ə.) beləliklə əvvəlcədən "Nur" mənbəyinin yanında yerini almışdı.

Həz. Xədicə həyatının ən ağır və məsuliyyətli anlarında belə həz. Peyğəmbərin arxasında dayanmış və istər maddi, istərsə də mənəvi yöndən Peyğəmbərə dayaq olmuş və vəfakar xanım rolunu oynamışdır. Qırx yaşında ikən vəhy ilə müjdələnen həz. Peyğəmbəri və İslamı ilk qəbul edən məhz həz. Xədicə olmuşdur.

Artıq Allahdan əmr gəlmiş və Allah Rəsulu təbliğlə vəzifələndirilərək ilk olaraq qohum-əqrəbadan başlamaq üzərə insanları haqq olan İslam dininə çağırmaqla əmr olunmuşdu. Allah Rəsulu peyğəmbərliyini elan edib Məkkə xalqını İslam dininə dəvətə başladığında müşriklərin çox çətin bir düşmənçiliyi ilə qarşılaşmışdı. Müşriklərin imanı olmadığı kimi insafları da yox idi. İnananlara qarşı boykot elan edilmişdi. Nə qız alıb-verəcək, nə də mal alıb-satacaqdılar.

Həz. Xədicə isə bu çətin və üzücü hadisələr qarşısında malını və sərvətini İslamın yayılması və inkişafı üçün Allah Rəsulunun əmrinə vermişdi. Peyğəmbərliyin onuncu ili idi. Həz. Xədicə müsəlmanlara göstərilən əzab və işgəncələri gördükcə kədərlənirdi. Bu dərdlərin ağırlığından xəstələnmiş və ölümü yaxınlaşmışdı. Son nəfəsini Allahın mübarək adını pıçıldayaraq verən Xədicə anamızın bu vəfatına Peyğəmbər (s.ə.s) çox kədərlənmişdi. Buna görə də onun vəfat ilinə həz. Peyğəmbər (s.ə.s) "Hüzn ili" adını vermişdi. Həz. Peyğəmbər vəfakar və sədaqət təmsali olan bu qadını heç bir zaman unutmamış, onun bütün qohum-əqrəbası və dostlarına qarşı lazımı diqqəti göstərmişdir. Allah Rəsulundan həz. Xədicənin fəzilətinə dair aşağıdakı hədisi-şərifə qeyd etmək yerində olardı:

"Öz əsrində yaşayan qadınların xeyirlişi İmran qızı Məryəm; bu əsrin qadınlarının xeyirlişi də Xuveylid qızı Xədicədir." ■

"Təmiz Dünya" Vətəndaş Hüquqları Uğrunda İctimai Birliyin sədri, Daxili İşlər Nazirliyində "İnsan Alverinin Qurbanları Üçün Sığınacaqın direktoru: Zeynalova Mehriban Heydərali qızı :

"Biz internat məktəblərində təhsil alan uşaqların gələcəklərinin az da olsa təminat altına alınmasına çalışırıq."

İrfan: Mehriban xanım, zəhmət olmasa bizə təşkilatınız haqqında qısa məlumat verin!

Zeynalova Mehriban: "Təmiz Dünya" Qadınlara Yardım İctimai Birlik 1997-ci ildə D.Əliyeva adına Qadın Hüquqlarını Müdafiə Cəmiyyətində fəaliyyətə başlamışdır. Təşkilat qadın hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi və bu yöndə insanların hüquqlarının bərpası uğrunda mübarizəyə görə yaradılmışdır. Təşkilat əsasən qadın hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi ilə məşğuldur. Lakin prioriter olaraq uşaq hüquqlarının müdafiəsinə üstünlük verir.

İrfan: Təşkilatınızın diqqətində dayanan məsələlər hansılardır?

Zeynalova Mehriban: SEDOW-un bütün maddələr üzrə qadınların müdafiəsi. Qadın və uşaq alverinə qarşı mübarizə. Ailədaxili zorakılıq. Qadınların qərar qəbul etmədə iştirakının təmini. Qadınlara qarşı baş verən bütün zorakılıq hallarının aradan qaldırılması. Qadın və ətraf mühit. (eko sanitariya) Qadınların işlə təmin edilməsi. Qadınlara tibbi, sosial, hüquqi, psixoloji yardımlar və s.

İrfan: Fəaliyyətinizin əsas istiqamətləri hansılardır?

Zeynalova Mehriban: İcra, hüquq-

mühafizə, məhkəmə və digər strukturlarda qadınların maraqlarını lobbiləşdiririk.

Regional və yerli səviyyədə qadınların probleminə həsr olunmuş konfransların, seminarların, dəyirmi masaların keçirilməsi ilə məşğul oluruq. Qadın və uşaqların maraqlarını KİV-də daim müdafiə edirik. Regional və yerli qadın təşkilatları və hərəkətləri ilə əməkdaşlıq edirik. Fondlarla; SOROS, Avrasiya, Almaniya, Norveç, İtaliya, Fransa, Hollandiya, SAVE THE CHILDREN, BP, MAMA CASH, OXFAM-la əməkdaşlıq qururuq.

Təşkilatımız tərəfindən aparılan tədqiqatlar beynəlxalq www.stopvaw.org saytında yerləşdirilmişdir. Həmin məlumatları saytdan izləyə bilərsiniz. Qadın və uşaq problemlərini gündəmdə saxlamaq üçün tez-tez jurnalistlərlə görüş keçiririk. 361qəzetdə təşkilatımızın gördüyü işlər haqqında məlumatlar veririk. Bildiyiniz kimi təşkilatımız Azərbaycanda "Qadın Alveri" probleminə qası ciddi mübarizə aparan təşkilatlardan biridir. "SPACE" telekanalında bu mövzuya həsr olunmuş 12 tok-şou, "LİDER" kanalında 1 veriliş həyata keçirmişik. ANS telekanalında 2, radiosunda isə 4 dəfə bu mövzuya həsr olunmuş çıxışlarımız olub. Bundan əlavə Gəncə şəhərində fəaliyyət göstərən "Kəpəz" televiziya-sında 3 ay ərzində hər həftənin şənbə günü canlı veriliş həyata keçirmişik. BBC radiosunda 3 çıxışımız, "Vaşinqtonun səsi" radiosunda 2 çıxışımız olub. Bundan əlavə 4 adda bukletimiz çap olunmuşdur.

İrfan: Bildiyimizə görə təşkilatınız "İnsan alveri"nə qarşı çox böyük mübarizə aparır, mümkün-sə bu barədə danışardınız!

Zeynalova Mehriban: Biz internat məktəblərində təhsil alan uşaqların (potensial insan alveri qurbanlarının) gələcəklərinin az da olsa təminat altına alınmasına çalışırıq. Bunun üçün məktəbi bitirən oğlanları hərbi, qızları isə peşə məktəblərinə yerləşdiririk. İnsan alveri problemi ilə bağlı Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklərin edilməsi barədə təşkilatımız tərəfindən təkliflər verilmişdir.

İrfan: Mehriban xanım, təşkilatınız qadın ticarətinin qurbanı olmuş qadınlara sığınacaq verir. Mümkünsə bu barədə məlumat verərdiniz!

Zeynalova Mehriban: Sığınacağımıza gətirilən bütün qurbanlar 1-ci növbədə psixoloq müayinəsindən keçirilir, ehtiyaclara uyğun olaraq, ginekoloji və digər tibbi-zəruri yardımlar göstərilir. Ehtiyac olduqda insan alverindən zərər çəkənlərə hüquqi və digər yardımlar da edilir. Məsələn: Gəncə şəhərindən bir qadının övladı əlindən alınmışdı. Uşağın evə qaytarılması onun həyatı üçün təhlükəli idi. Zərərçəkənin razılığı və bütün hüquqlarının qorunması zəmanəti ilə hüquqmühafizə orqanlarına müraciət etdik və vətəndaşın könüllü ifadəsindən sonra uşaq anasına qaytarıldı, eyni zamanda böyük bir cinayətkar qrup həbs edildi.

İrfan: Dövlət orqanları ilə təşkilatınız əməkdaşlıq edirmi?

Zeynalova Mehriban: Daxili İşlər Nazirliyinin dəstəyi ilə "Təmiz Dünya" İctimai

Birliyində insan alveri problemindən zərər çəkən insanlara kömək məqsədi ilə "Yardım Xətti" açılmışdır 511-11-51 nömrəli "Yardım Xətti" vasitəsilə 24 saat ərzində şikayətlər qəbul edilir. DİN-in İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə İdarəsinin yardımı ilə açılan xəttin fəaliyyət məqsədi övladları, yaxın adamları itkin düşmüş şəxslərə eləcə də "İnsan alveri" problemindən əziyyət çəkən insanlara yardım göstərməkdir. Yardım Xətti yeni fəaliyyətə başlayıb. Təşkilat hələlik xəttin təbliğat kompaniyasını aparır. "Yardım Xətti" haqqında məlumat internet və Kütləvi İnformasiya Vasitələri xətti ilə Azərbaycana və dünyanın bir çox ölkələrinə yayılır. Artıq "Yardım Xətti" haqqında məlumat beynəlxalq "Trafficking" web sahifəsində də yerləşdirilmişdir. Həmin məlumatı www.stopvaw.org/Anti-Trafficking Hotline Opened in Azerbaijan html linklərindən izləyə bilərsiniz. Eləcə də keçmiş MDB-də insan alveri problemi ilə məşğul olan təşkilatlar öz ölkələrində bu məlumatı yerli Kütləvi İnformasiya Vasitələri ilə ölkələrində yayacaqlarını bildiriblər.

İrfan: Mehriban xanım, biza fəaliyyətiniz haqqında geniş məlumat verdiyinizə görə öz dərin təşəkkürümüzü bildiririk və gələcək işlərinizdə sizə müvəffəqiyyətlər arzu edirik!

"DİNLƏR VƏ MƏDƏNİYYƏTLƏRARASI DİALOQ ÜZRƏ GƏNCLƏRİN FƏALİYYƏTİ"NƏ DAİR SİMPOZİUM İSTANBULDA KEÇİRİLDİ (28-31 Mart, 2007)

28-31 mart 2007-ci il tarixlərində Türkiyənin İstanbul şəhərində Dialoq və Əməkdaşlıq Uğrunda İslam Konfransı Gənclər Forumunun (DƏİKGF), Avropa Şurası (AŞ) və Türkiyə Respublikasının Gənclər və İdman Direktorluğunun birgə təşkilatçılığı altında *"Dinlər və Mədəniyyətlərarası Dialoq üzrə Gənclərin Fəaliyyəti"* mövzusu üzrə beynəlxalq simpozium keçirilmişdir.

Simpozium AŞ tərəfindən 40-dan çox Avropa ölkəsində icra edilən *"Hamı müxtəlifdir- Hamı bərbərdir"* kompaniyasının bir tərkib hissəsi sayılır.

28 Martda simpoziumun rəsmi açılışını elan edən Türkiyənin baş nazirinin müavini və dövlət naziri **Mehmet Ali Şahin**, AŞ Gənclər və İdman Direktorluğunun başçısı **Ralf-Rene Vaynqartner**, Azərbaycan Respublikası Gənclər və İdman naziri **Azad Rəhimov**, DƏİKGF-nun Baş Katibi **Elşad İsgəndərov** simpozium iştirakçılarını salamlayaraq onlara qloballaşan, eyni zamanda təhlükə və çağırışların mövcud olduğu dünyada dialoqa ehtiyacın önəmli olduğu fikrini vurğulamışlar və iştirakçıları effektiv təkliflərlə çıxış etməyə çağırmışlar.

Konfransın sonunda bir sıra müzakirələrdən sonra simpoziumun iştirakçıları AŞ, DƏİKGF və eyni zamanda Türkiyə Gənclər və İdman Direktorluq üzvlərindən ibarət Layihə Komitəsi tərəfindən hazırlanmış İstanbul Gənclər Bəyannaməsini qəbul etdilər.

Qeyd edək ki, İslamofobiya, Ateizm, Xristianomofobiyanı ifşa edən simpozium iştirakçıları kütləvi informasiya vasitələrinə

"kütləvi informasiya vasitələrini dini zəmində nifrət hissi oyadan jurnalistikadan uzaq olmağa, azad sözün qorunmasının vacibliyi ilə yanaşı insanların dini hissələrinə hörmətlə yanaşmanın" vacibliyini də vurğulamışlar. *"Bu kampaniyanın mentalitet, münasibət və siyasətləri dəyişmədə müvəffəq olması üçün"*, yuxarıda qeyd edilən bəyannamə Avropa və başqa beynəlxalq müəssisələrə sənədlərdə göstərilən prinsip və tövsiyələrin icrası üçün göndəriləcək.

Simpoziumun sonunda AŞ İdman və Gənclər idarəsinin baş direktoru xanım **Cabriella Bataini-Draqoni**, DƏİKGF Prezidenti Cənab **Əli Sarıkaya** və AB nümayəndəsi xanım **Karin Lopata-Loybil** bildirdilər ki, bu Simpozium bundan sonra daha çox sayda gəncin iştirakı ilə dinlər və mədəniyyətlər arasındakı dialoqun inkişafına imkan yaradacaq.

Qeyd etmək lazımdır ki, bu tədbirdə işçi qruplarına DƏİKGF-nun Baş Katibi **Elşad İsgəndərov** və Azərbaycan Respublikası Gənclər Təşkilatlarının Milli Şurasının sədri **Fuad Muradov** rəhbərlik etmişlər.

DƏİKGF Katibliyi

"HEYDƏR ƏLİYEVİ ANIM GÜNÜ"

2007-ci il may ayının onu əvvəlki illərdə olduğu kimi ulu öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 84 illiyinə həsr olunmuş müxtəlif tədbirlər, konfranslar və dəyirmi masalarla yadda qaldı.

Azərbaycan Respublikası Beynəlxalq Humanitar Yardım üzrə Respublika Komissiyası, Gənclər və İdman Nazirliyi və Türkiyənin **"İstanbul Beynəlxalq Qardaşlıq və Yardımlaşma Dərnəyi"** beynəlxalq humanitar təşkilatının Azərbaycandakı nümayəndəliyinin birgə təşkil etdiyi **"Heydər Əliyevi anım Günü"** tədbiri də ulu öndərimizin 84 illiyinə həsr olunmuşdu.

Tədbir May ayının 11-də Azərbaycan Respublikası GəncliyəYardım Fondunun Konfrans Zalında (Cəfərov qardaşları 16) saat 11:00 başladı. Tədbiri giriş sözü ilə Türkiyənin **"İstanbul Beynəlxalq Qardaşlıq və Yardımlaşma Dərnəyi"** beynəlxalq humanitar təşkilatının Azərbaycandakı nümayəndəliyinin rəhbəri cənab **Ahmet Tecim** açaraq, bu günün əhəmiyyəti haqqında danışdı. Türkiyə ilə dərin tarixi, mədəni, din və dil bağları olan Azərbaycanın yaxın dövrlərdə də bu bağların güclənməsində Heydər Əliyev cənablarının böyük əməyi olduğunu vurğulayan **"İstanbul Beynəlxalq Qardaşlıq və Yardımlaşma Dərnəyi"**nin nümayəndəsi Ahmet Tecim bəy ümummilli liderin tarixə düşən **"Biz bir millət, iki dövlətlik"** sözlərini bir daha iftixarla səsləndirdi. Sonra ümummilli lider Heydər Əliyev ilə bağlı video görüntülər nümayiş etdirildi. Daha sonra **Azərbaycan Respub-**

likası Baş nazirinin müavini, Qaçqınların və Məcburi köçkünlərin işləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri, **Beynəlxalq Humanitar Yardım** üzrə **Respublika Komissiyasının** sədri cənab **Əli Həsənov** çıxış edərək ümummilli liderin rəhbərliyi altında işlədiyi dövrlər və H. Əliyev şəxsiyyətilə bağlı təəssüratlarını auditoriya ilə bölüşdü. **Türkiyə Respublikasının** Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfəri cənab **Hüseyn Avni Karşlıoğlu** öz çıxışında H. Əliyevi bütövlükdə Türk dünyasının dahi şəxsiyyəti olduğunu bildirərək, onun böyük strateji layihələrin müəllifi olduğunu vurğuladı. **Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatının** məsul işçisi **Vüqar Səlimov**, **Gənclər və İdman nazirinin** müavini **İntiqam Babayev** də öz çıxışlarında Müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurulması, dirçəlişi, inkişaf edərək dünya dövlətləri sırasında öz layiqli yerini tutması və nəhayət dünyanın əksər beynəlxalq təşkilatları və böyük dövlətləri ilə birbaşa işgüzar əlaqələrin qurulmasını, ulu öndərin xidmətlərinin bir hissəsi kimi xarakterizə etdilər. Daha sonra çıxış edən **xalq şairi Məmməd Aslan** da mərhum Heydər Əliyevin həmişə ədəbiyyatımıza, yazıçı və şairlərimizə xüsusi diqqət və qayğı ilə yanaşmasından söz açaraq ulu öndərə Allahdan rəhmət dilədi.

Tədbirdə hökumət nümayəndələri, bəzi qeyri-hökumət təşkilatlarının rəhbərləri, tələbə-gənclər və kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələri iştirak edirdi.

"MÜBARƏK DOĞUM HƏFTƏSİ" MÜNASİBƏTİLƏ KONFRANS KEÇİRİLDİ.

Hər il İslam peyğəmbəri Hz. Məhəmmədin mübarək mövlüdü müsəlman aləmində yüksək şəkildə qeyd olunur. O mübarək şəxsiyyətin həyatına, insanlarla və yaxınları ilə münasibətlərinə, əxlaqına həsr olunmuş konfranslar, seminarlar və mövlüd proqramları keçirilir. Gənc nəslin milli-mənəvi dəyərlərə bağlı vətəninə və millətinə faydalı bir insan kimi formalaşmasına, mənəvi irsimizin gənclər tərəfindən öyrənilməsinə və onlar arasında təbliğ olunmasına xüsusi diqqətlə yanaşan Gəncliyə Yardım Fondu da öz növbəsində "Mübarək Doğum Həftəsi" münasibətilə "Həzrət Peyğəmbərin Müsəlman Şəxsiyyəti Yetiştirə Metodu" mövzulu konfrans təşkil etmişdir. Aprel ayının 11-də GYF-nin Konfrans zalında baş tutmuş tədbirdə ilk olaraq müqəddəs Qurani-Kərimin ayələri səslənmişdir. Bundan sonra Fondun prezidenti **Ahmet Tecim** qonaqları salamlara

yaraq, gənc nəslin milli-mənəvi ruhda tərbiyə olunmasında belə tədbirlərin xüsusi əhəmiyyətini vurğulamışdır. O, sözü Türkiyədən təşrif buyurmuş ilahiyatçı alimlərə vermişdir. İstanbulda yerləşən **Əlmi Araşdırmalar Mərkəzinin** əməkdaşları **Dr. Adem ERGÜL** (Təfsir elmləri üzrə) və **Dr. Alican TATLI** (Hədis elmləri üzrə) mövzu barədə mühazirələr vermişdir.

Bundan əlavə mühazirələr arasında Xalq şairi M.Aslanın öz dilindən oxuduğu Hz. Peyğəmbərə həsr olunmuş və Türkiyə Diyanət Vəqfinin (fond) mükafatına layiq görülmüş şeiri və yekunda Bakı İslam Universiteti Zaqatala Şöbəsi tələbələrinin ifasında ilahilər mərasimi daha rəngarəng etmişdir. Tədbirini sonunda gələn qonaqlara "**İRFAN**" jurnalının Hz. Məhəmmədə həsr olunmuş xüsusi nömrəsi (9-cu nömrə) hədiyyə olunmuş və bal şərbəti təqdim edilmişdir.

GYF'NİN "2007-Cİ İLDƏ 7 UŞAQ EVİNƏ YARDIM" LAYİHƏSİ TAMAMLANDI

Məlum olduğu kimi 2007-ci il 7 mart tarixində hər il ənənəvi olaraq keçirilən türk və azərbaycanlı xanımların əl əməyinin nümayiş olunduğu xeyriyyə sərgisinin 4-cüsü keçirildi. 3 gün davam edən sərgidən əldə olunan vəsait Gəncliyə Yardım Fondunun "2007-ci ildə 7 Uşaq Evinə Yardım" layihəsində uşaq evlərinə və valideyn himayəsindən məhrum qalmış yetim uşaqlara sərf olundu.

Xatırladaq ki, əl əməyi sərgisindən bu il əldə olunmuş vəsait müvafiq olaraq 7 uşaq evinə xərclənmişdir. Belə ki, bu vəsaitlə Gəncliyə Yardım Fondu 30 mart-4 aprel tarixləri arasında keçirdiyi aksiyada Gəncə Uşaq Evinə: 1 ədəd

soyuducu, 1 ədəd şirə çəkən və hər biri 1 ədəd şampun, 2 ədəd sabun, 1 ədəd dəsmal, 1 ədəd diş məcunu və fırça, 1 ədəd ətir, 1 ədəd cib dəsmalı və 1 ədəd yaş salfetdən ibarət 100 ədəd təmizlik dəsti hədiyyə etmişdir. Eyni zamanda Bakı Şəhər Ağıldankəm Uşaqlar üçün 3 Saylı İnternat Evinə 1 ədəd televizor, 1 ədəd ütü, 1 ədəd tozsoran, 25 ədəd top, 2 ədəd xalça və 150 ədəd təmizlik dəsti, Bakı şəhər 7 Saylı İnternat Məktəbinə 1 ədəd televizor və Bakı Şəhər 3 Saylı Uşaq Evinə 6 ədəd elektrik uzadıcısı, 25 ədəd top və 100 ədəd təmizlik dəsti bağışlanmışdır.

Bundan başqa Fond layihə çərçivəsində Ağdaş, Zaqatala və Şəki şəhərlərindəki internat məktəbləri və uşaq evlərinə də yardımlar göstərmişdir. Belə ki, Gəncliyə Yardım Fondu Ağdaş Şəhər və Zaqatala İnternat Məktəblərinə 25 ədəd top və hər biri 1 ədəd şampun, 2 ədəd sabun, 1 ədəd dəsmal, 1 ədəd diş məcunu və fırça, 1 ədəd ətir, 1 ədəd cib dəsmalı və 1 ədəd yaş salfetdən ibarət 150 ədəd təmizlik dəsti, Şəki Şəhər Qarışıq Tipli Uşaq Evinə isə 25 ədəd top və 100 ədəd təmizlik dəsti hədiyyə etmişdir.

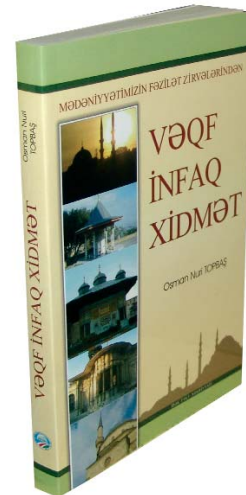
VƏQF İNFAQ XİDMƏT

Möhtərəm oxucular!

Yeni işıq üzü görmüş bu kitab adından da görüldüyü kimi cəmiyyətdə mövcud olan yoxsul insan təbəqəsini, xəstələri, kimsəsizləri, hətta yaralı quşları belə himayəsinə alan İslam düşüncəsini ortaya qoymaqladır. Azərbaycan türkcəsinə uyğunlaşdıraraq nəşr etdiyimiz bu kitab xüsusilə kapitalizmin həyat qayəsinə çevrildiyi müasir dövrümüzdə bəzi mühüm məsələləri xatırladaraq müsəlman şəxsiyyətinin formalaşmasında maddi sərvətin əsl yerini göstərir.

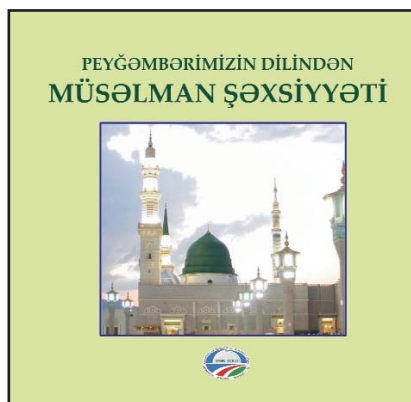
Kitabın müəllifi artıq Azərbaycan oxucusuna tanış olan **Osman Nuri Topbaş** bəydir. Kitab üç hissədən ibarət olub birinci bölmədə Türk-İslam dünyasının vəqf mədəniyyəti, ikinci bölmədə zəkat və infaqın fiqhi, iqtisadi və sosial yönələri, üçüncü bölmədə isə bəşəriyyətə, ümumiyyətlə bütün məxluqata xidmət ölçüləri geniş şəkildə izah olunur. Ümid edirik ki, "**VƏQF İNFAQ XİDMƏT**" hər birinizin sevərək oxuyacağı kitablar sırasına daxil olacaqdır.

Qeyd: Sözügedən kitab Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş Üzrə Dövlət Komitəsinin razılığı ilə çap olunmuşdur.

Qardaşlıq duyğularının zəiflədiyi, ictimai asayişin və əmin-amanlığın yoxa çıxdığı, kin və düşmənçiliyin çoxaldığı zamanımızda ciddi bir infaq və xidmət səfərbərliyinə ehtiyac var. Ancaq təəssüflər olsun ki, bu gün yaşadığımız cəmiyyətdə bir yandan ictimai və iqtisadi böhranlar, başqa bir yəndən də fərdlərin çoxunun maddiyyətə təslim olmasına görə ən çox unudulub önəm verilməyən məsələlərin başında dinin malı fədakarlıqla vermək duyğusu durur. Bununla bağlı ağıla gələn ilk məsələlər isə zəkat və infaq kimi yerinə yetirilməsi zəruri olan işlərlə vəqf kimi şəfqət müəssisələridir.

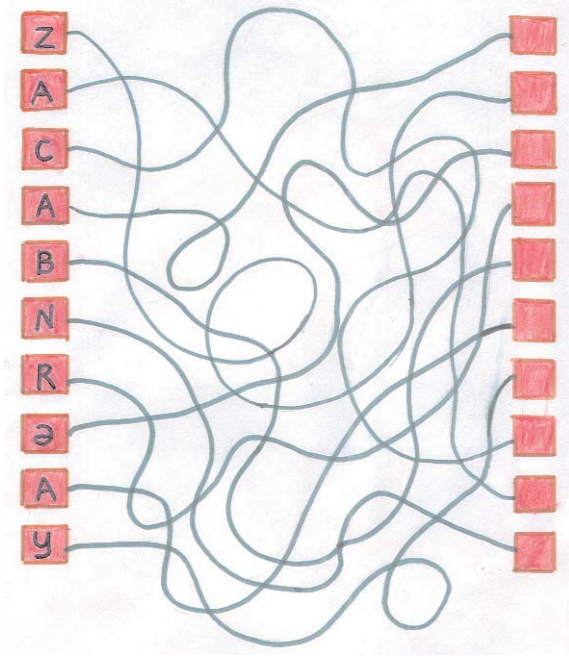
Peyğəmbərimizin Dilindən MÜSƏLMAN ŞƏXSİYYƏTİ

Sizə təqdim etdiyimiz və yeni nəşr olunan bu kitabı da sevərək oxuyacağınızı ümid edirik. Nurlan Məmmədşad və Ömər Məmmədovun birgə hazırladıqları "**Peyğəmbərimizin Dilindən MÜSƏLMAN ŞƏXSİYYƏTİ**" adlı bu kitab geniş oxucu kütləsini nəzərə alaraq hazırlanmışdır. Müsəlman şəxsiyyətinin formalaşmasında əvəzsiz rolə malik olan Rəsulullahın hədislərindən qaynaqlanaraq hazırlanmış kitabda qırx seçmə hədis, onlardan çıxarılan ibrət və dərslər yer almaqladır. Eyni zamanda Rəsuli-Əkrəm (s.ə.s)-in əshabı ilə bağlı rəvayətlər də kitabda öz əksini tapır.

Kitab yeddidən yetmiş yeddiyə qədər hər kəsə xitab edir. İstər gənc, istər yaşlı və hətta balaçalar da bu kitabdan lazımınca qidalana bilərlər.

Sarmaşığı

Soldaki hərfləri sarmaşıqların köməyi ilə sağdakı qutulara yerləşdirərək gizli sözü tapa bilərsiniz.

Kölgə oyunu

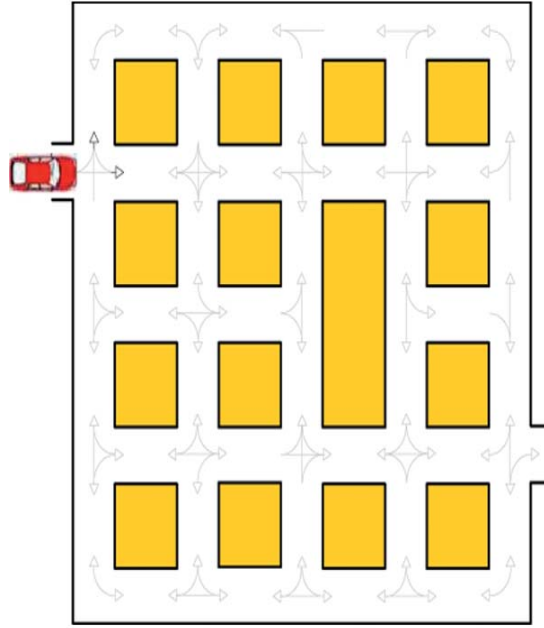
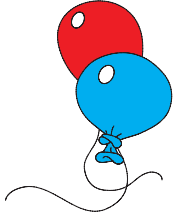
Mənim kölgəmi tapa bilərsinizmi?

Gizli şəkil

Bu əyri-üyrü xətlərin içərisində hansı şəklın olduğunu bilmək istəyirsinizsə, yalnız nöqtəli fiqurları rəngli karandaşla rəngləyin.

LABIRINT

Yuxarıdakı heyvanların adlarını
bilirsinizmi?

Xatırlayırsınızsa keçən sayımızda "Dostluq" adlı bir hekayə oxudunuz. İndi hekayənin davamını sizə təqdim edirik. Məstan pişik dostuna xəyanət edərək aslanın yanına getmişdi. Baxaq görək sonra nə oldu.

DOSTLUQ

Aslanın yalnız xidmətçi kimi Məstanı yanında saxlayacağını eşidən pişik çox sevindi. O dəqiqə qaçaraq nəyi vardsa hamısını yığışdırıb aslanın yuvasına köçdü. Elə o gündən də dostu Alabaşa heç salam da vermədi. Yanından keçərkən quyruğunu qaldırır, burnunu yuxarı tutar, gözlərini süzər, yerişini dəyişərək lovğalardı.

Alabaş Məstan pişiyin bu halına gülər, bəzən də söhbət etmək üçün ona yaxınlaşırdı. O zamansa pişik:

- Mən əsilzadə sultanın dostuyam, səninlə yoldaşlıq edə bilmərəm, - deyərdi. Aradan aylar keçdi... Qış gəlmiş, havalar yaman soyumuşdu. Bütün heyvanlar öz yuvasına çekilmiş, Məstansa aslanın yanında qalıb ona qulluq edirdi. Bir gün yeməyə heç nə tapmayan aslanın az qala acından ürəyi gedəcəkdə. Odur ki, Məstana dedi:

- Get dostun Alabaşı gətir, qarnımı doyurum, yaman acam. Məstan tez Alabaşın yanına qaçdı.

- Möhtərəm sultanımız səni görmək istəyir. Durma, gedək! Məstanın hiyləsini başa düşən Alabaş onu öz yanından qovdu. Məstan pişik əhvalatı aslana danışdı. Aslan işi belə görüb dedi:

- Elə isə mən də səni yeyib qarnımı doyuraram.

Məstan qorxaraq:

- Aman, möhtərəm sultanım, bu necə olar? Mən ki, sənin dostunam. Məni necə yeyərsən? - dedi.

Aslan:

- Səninlə dostluğun mənə nə faydası var ki? İllərlə səni qoruyan dostun Alabaşı aldadıb mənim yanıma gətirmək istəyən sən deyildinmi? - deyib nəre çəkdi. O zaman Məstan elədiyi səhvi anladı, canını güclə aslanın əlindən qurtarıb qaçdı. O gündən sonra itlər harda bir pişik görse, danışdığımız bu əhvalatı yada salıb onların üstünə cumarlar.

